

PROTOCOL DE PREVENCIÓ, DETECCIÓ I INTERVENCIÓ DAVANT CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Justificació i objectius del Protocol

Conductes d'odi i discriminació

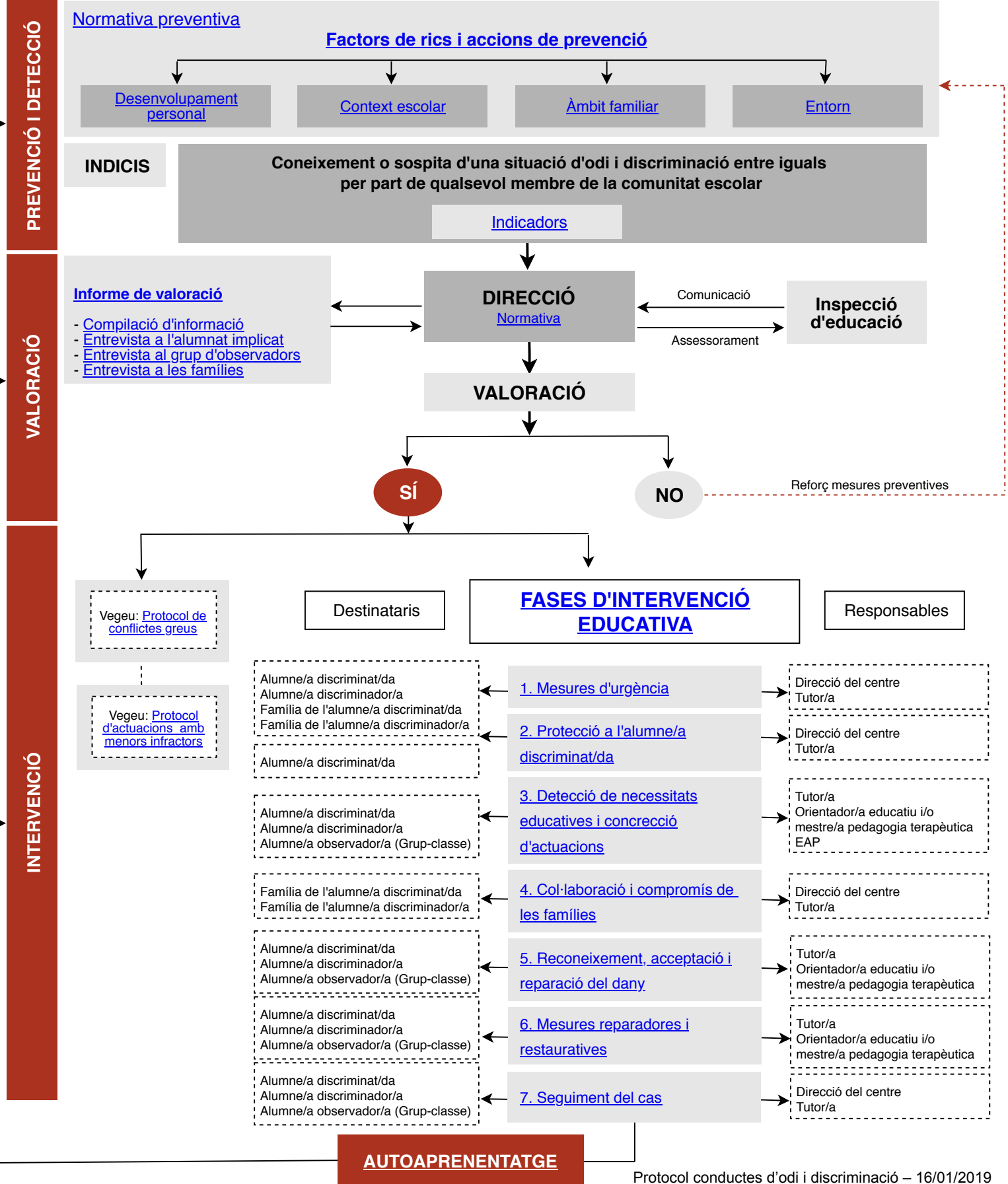
Actituds i comportaments d'un/a alumne/a o grup d'alumnes que propicien un tracte d'inferioritat a altres companys/es pels seus trets o atributs.

Per saber-ne més

- Tipus

Homofòbia i bifòbia	Transfòbia	Discapacitats físiques i psicològiques	Racisme i xenofòbia	Sexisme
-------------------------------------	----------------------------	--	-------------------------------------	-------------------------

- Incidència en els centres educatius
- 10 punts per conèixer millor les conductes d'odi i discriminació

Justificació i objectius

Justificació

El principi de cohesió social com a base d'una escola per tothom que proclama el Títol preliminar del sistema educatiu català i l'aprovació del nou Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, representen un repte pel sistema educatiu en tant que universalitzen l'escolarització de tot l'alumnat en centres ordinaris i s'estableixen com a garants de la presència, la participació i els aprenentatges valuosos a tot l'alumnat. Ambdós mandats interpel·len la Comunitat educativa per a què es sensibilitzi, conscienciï i abordi possibles dinàmiques discriminatòries que es produeixin als centres educatius.

Els centres educatius són espais de socialització en els quals es produeixen moltes conductes discriminatòries. Alhora, són el marc idoni on implementar estratègies de prevenció de conductes de discriminació que facilitin un clima de convivència que propiciï l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat tan a l'aula com a la resta d'espais comuns.

Les **conductes discriminatòries** són totes aquelles manifestacions que van del fanatisme intransigent a la banalització de la violència, passant pel descrèdit, els rumors, el menyspreu, l'hostilitat o la humiliació de persones o col·lectius i realitats susceptibles de patir discriminació per motius diversos –aspecte físic, orientació sexual, color de pell, cultura, religió, ...-. El denominador comú de les conductes discriminatòries és l'**heterofòbia**¹ o el rebuig i exclusió d'allò que es diferent, producte d'un marc mental fonamentat en el **prejudici** i la generalització defectuosa i inflexible d'estereotips.

En aquest protocol també es fa incidència en el discurs que discrimina (el que s'anomena el *hate speech*, o discurs d'odi), expressió que cobreix totes les manifestacions que difonen, inciten, promouen o justifiquen l'odi o la intolerància.

L'existència d'aquest protocol permet dotar els centres i el professorat d'una eina efectiva de prevenció, detecció i intervenció davant els discursos i conductes discriminatòries, establint un marc comú d'actuació i afavorint la coordinació dels diferents agents implicats mitjançant un circuit d'actuació sistematitzat.

¹ La paraula "heterofòbia" està formada amb arrels gregues i significa "por al que és diferent". Els seus components són *hetero* (altre) i *phobos* (por).

Objectius

MISSIÓ

Evitar les conductes d'odi i discriminació entre l'alumnat.

OBJECTIU GENERAL

Dotar els centres educatius d'una eina per prevenir, detectar i intervenir davant les conductes d'odi i discriminació.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Sensibilitzar i conscienciar el professorat i el personal del centre, l'alumnat i les seves famílies sobre l'existència de valors implícits amagats que es manifesten en discursos i conductes discriminatòries.
- Fomentar la implementació de mesures preventives en els centres educatius.
- Facilitar la detecció de conductes d'odi i discriminació que poden afectar el benestar de les persones i vulnerar els seus drets elementals.
- Promoure les intervencions educatives davant conductes d'odi i discriminació amb l'alumnat i les seves famílies.
- Establir un circuit de coordinació entre els diferents membres de la comunitat escolar i educativa implicats en el protocol.

Conductes d'odi i discriminació

Comportaments i actituds individuals, socials i institucionals que propicien un tracte d'inferioritat a persones o grups socials pels seus trets o atributs (orientació afectivosexual, identitat o expressió de gènere, discapacitat física o psíquica, origen ètnic, racial o nacional, sexe o qualsevol altre condició o circumstància personal o social). En l'àmbit escolar, totes aquelles accions o omissions que propicien un tracte d'inferioritat a altres companys i companyes pels seus trets o atributs.

La paraula "**discriminar**" prové del llatí *discriminare* i en la seva primera accepció fa referència a seleccionar alguna cosa o algú excloent els altres. La segona accepció constata que discriminar és donar un tracte d'inferioritat a una persona per motius racials, religiosos, polítics o econòmics.

Les **conductes d'odi i discriminació** de persones o grups consisteixen a marginar o excloure altres persones a causa de prejudicis, és a dir, creences o valoracions precipitades, sense fonaments ni certes, sovint sense conèixer aquestes persones, i que influeixen i condicionen els punts de vista i les maneres d'actuar. Els prejudicis envers una minoria poden generar conductes aparentment inofensives o de baixa intensitat com burles i rumors. Els prejudicis poden portar inicialment a l'exclusió indirecta (si no hi ha obligació de tenir relació, s'evita el contacte), i, més endavant, a l'aïllament i la discriminació. Conèixer les formes en què es posa de manifest la discriminació, pot ajudar a prevenir i a intervenir per tal de construir una societat més inclusiva.

Aquestes conductes van dirigides contra els afectats a causa de la seva pertinença a un determinat grup, més que per la seva forma de ser o pensar. Això fa que la repercussió del mal tracte o de l'agressió transcendeixin la persona que directament pateix una situació d'odi i discriminació i afecti tot el col·lectiu del qual en forma part.

Les conductes d'odi i discriminació atempten contra els principis d'igualtat i dignitat de les persones recollits en la Declaració dels Drets Humans (1948) i en tractats internacionals i normatives europees, espanyoles i catalanes. També en l'àmbit educatiu, la Llei d'Educació de Catalunya (2009) i el Decret d'Autonomia de Centre (2011) recullen els drets de l'alumnat a accedir a l'educació en condicions d'equitat i a gaudir d'igualtat d'oportunitats.

Una conducta molt estesa a les xarxes socials és el **discurs de l'odi (hate speech)**. Aquest terme s'utilitza per referir-se de forma general a les expressions que inciten a la discriminació i la violència envers determinats col·lectius vulnerables. La Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) del Consell d'Europa defineix la incitació a l'odi com "totes les formes d'expressió que propaguen, inciten, promouen o justifiquen l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme i altres formes d'odi basades en la intolerància expressada pel nacionalisme agressiu i l'etnocentrisme, la discriminació i l'hostilitat contra les minories, els

immigrants i les persones d'origen immigrant". Els usuaris de les xarxes socials que ataquen insistentment determinats col·lectius o es dediquen a provocar altres persones mitjançant comentaris insultants són coneguts com a *haters* o *trols*.

La discriminació¹ pot ser:

Directa

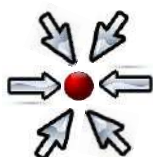
quan una persona és tractada de manera menys favorable que una altra en una situació anàloga o comparable (per exemple: rebutjar, marginar o ignorar algú pel fet de ser diferent).

Indirecta

quan una disposició, criteri o pràctica aparentment neutres situa algunes persones en desavantatge respecte a d'altres per la seva situació o característiques (per exemple: exigir un requisit que dificulta o exclou un col·lectiu quan, en realitat, no és realment necessari).

Assetjament discriminatori

quan es donen conductes que tenen com a objectiu o conseqüència atemptar contra la dignitat de la persona a través de la intimidació, la humiliació i/o l'ofensa² (per exemple, quan la conducta discriminatòria es reitera en el temps, existeix asimetria de poders i la persona discriminada se sent indefensa enfront l'ofensor).

Múltiple

quan interactuen diversos motius de discriminació (per exemple, al fet de tenir un altre origen ètnic s'afegeixen altres motius com el sexe, l'orientació afectivosexual, la identitat o l'expressió de gènere o una discapacitat).

¹ Tot i que habitualment hom es refereix a la discriminació en sentit negatiu, existeix una mesura política anomenada "discriminació positiva" que consisteix a ajudar un col·lectiu desafavorit en la societat per tal que pugui assolir l'equitat social.

² La [Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia](#) defineix l'**assetjament per raó d'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere** en el seu article 4g. com "qualsevol comportament, [basat en algun dels motius anteriors] que tingui la finalitat o provoqui l'efecte d'atemptar contra dignitat d'una persona o la seva integritat física o psíquica o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

Tipus de conductes d'odi i discriminació

Quan es parla de discriminació es fa referència a un conjunt molt heterogeni de comportaments i actituds. Els diferents tipus de discriminació¹ són:

- **Discriminació homòfoba i bifòbica (per orientació afectivosexual):** té lloc quan algú manifesta la seva aversió, hostilitat, odi o desaprovació a les persones homosexuals i bisexuals, i sovint envers la idea mateixa de diversitat sexual.
- **Discriminació trànsfoba (per identitat de gènere):** es produeix quan una persona rep hostilitat, odi o desaprovació per tenir una identitat de gènere sentida diferent al sexe assignat en néixer.
- **Discriminació per discapacitat:** es manifesta quan una persona és menystinguda o infravalorada per tenir algun tipus de discapacitat, ja sigui física o mental.
- **Discriminació racial (per origen ètnic, racial o nacional)²:** té lloc quan una persona, o un grup humà, és tractada com a inferior per la seva pertinença a un determinat grup racial o ètnic o pel seu lloc d'origen (**racisme**). En el cas que l'aversió es manifesti cap als estrangers, es parla de **xenofòbia**. Encara que estan relacionats, aquests dos conceptes no són ben bé el mateix, atès que el racisme és una ideologia de superioritat d'un grup sobre un altre, mentre que la xenofòbia constitueix un sentiment de rebuig.
- **Discriminació sexual (sexisme):** es produeix quan una persona és tractada de manera menys favorable que una altra, en situacions comparables, en atenció al seu sexe.
- **Discriminació per nivell cultural i econòmic (aporofòbia):** es produeix quan algunes persones són considerades inferiors per no haver pogut accedir a la mateixa formació que altres o per no gaudir d'una bona situació econòmica.
- **Discriminació religiosa:** es dona quan una persona, o grup de persones, rep un tracte desfavorable per no practicar la creença religiosa majoritària de la societat en què viu o per no professar cap creença.
- **Discriminació política:** té lloc quan algunes persones no poden expressar lliurement les seves conviccions polítiques.
- **Discriminació estètica:** es produeix quan una persona és tractada com a inferior perquè la seva imatge personal no encaixa amb els canons de bellesa establerts en la societat en la qual viu.

¹ Aquestes conductes discriminatòries poden esdevenir **delictes d'odi i discriminació** quan impliquen algun tipus d'infracció penal.

² La [Convenció Internacional sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Racial](#) defineix en el seu article 1 la discriminació racial com "tota distinció, exclusió, restricció o preferència basada en motius de raça, color, llinatge o origen nacional o ètnic que tingui per objecte o resultat anul·lar o menyscar el reconeixement, gaudi o exercici, en condicions d'igualtat, dels drets humans i llibertats fonamentals en les esferes política, econòmica, social, cultural o en qualsevol altra esfera de la vida pública". Nacions Unides (1965).

- **Discriminació per edat:** té lloc quan es tracta amb inferioritat o es menysté una persona per la seva edat.
- **Discriminació per malaltia:** es produeix quan algunes persones són tractades amb recel o menyspreu pel fet d'estar malaltes.

Homofòbia i bifòbia

Definició

La **conducta homofòbica i la bifòbica** consisteixen a emetre opinions, tenir actituds o dur a terme accions contra persones o grups per la seva orientació afectivosexual. Parlarem de conducta homofòbica quan les accions van en contra de persones o grups amb una orientació afectivosexual cap a individus del mateix sexe, i de conducta bifòbica quan les accions van en contra de persones o grups que es senten atretes sexualment per persones d'ambdós sexes.

La **discriminació** per orientació afectivosexual constitueix una violació dels drets humans¹ (DDHH) ja que nega la igualtat de drets i deures i atempta contra la dignitat de les persones pel fet de ser diferents a causa de la seva orientació afectivosexual (homofòbia i bifòbia).

Quan aquestes conductes discriminatòries es repeteixen i promouen algun tipus de segregació contra l'orientació afectivosexual es parla d'**homofòbia** o de bifòbia, segons el motiu que les generen. Si aquestes conductes s'expressen amb violència física o verbal, de forma reiterada contra una persona concreta i hi ha desequilibri de poder, es parla d'**assetjament homòfob** o bífob.

Context social

Segons Estudi de l'Agència Europea de Drets Fonamentals sobre la situació LGBT a Europa (FRA)², el 47% de las persones lesbianes, gais, transsexuals i bisexuals (LGTB) de la Unió Europea ha estat objecte de discriminació o assetjament degut a la seva orientació afectivosexual o identitat de gènere. Un de cada quatre membres d'aquest col·lectiu ha estat "agredit o amenaçat amb actes de violència" en els últims cinc anys, i les dues terceres parts procuren no anar agafats de la mà de la seva parella del mateix sexe per por que els assetgin.

L'enquesta citada anteriorment revela que els anys escolars són dels més complicats per a les persones LGBTI. Segons aquesta enquesta, més d'un 60% declaren haver patit "comentaris o conductes negatives" al centre escolar pel fet de ser homosexuals, i més del 80% recorden haver presenciat insults i actes intimidadors contra joves homosexuals. La por, l'aïllament i la discriminació són les causes per les quals dos de cada tres adolescents menors de 18 anys oculten o dissimulen la seva orientació afectivosexual a l'escola o a l'institut.

Amb tot, la situació a Catalunya del col·lectiu LGBTI ha començat a experimentar canvis importants amb l'aprovació de la [LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i](#)

¹ Article 2 de la [Declaració Universal dels Drets Humans](#): "Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, posició econòmica, naixement o qualsevol altra condició".

² [Dia internacional contra l'Homofòbia: reaccions dels eurodiputats a l'enquesta sobre LGBT](#). Parlament Europeu (17/05/2013)

[la transfòbia](#), una llei pionera en l'àmbit internacional. Aquest text legal té l'objectiu de garantir els drets de les persones LGBTI, eradicar les situacions de discriminació i violència, i facilitar-los la participació i la representació en tots els àmbits de la vida social. A més, preveu la regulació que afecta diversos àmbits, com el de l'educació (article 12).

Context educatiu

En la **preadolescència**, amb l'inici de les relacions afectives i sexuals, es poden donar situacions de rebuig cap a aquests infants o joves per motiu de la seva orientació afectivosexual, la qual cosa genera un sentiment d'incomprensió i solitud per l'infant o jove que les pateix.

L'**adolescència** és una època de canvis, de descoberta, de construcció de la pròpia identitat i la iniciació a les relacions afectivosexuals. A més dels evidents canvis físics i psíquics, hi ha un procés d'acceptació d'un mateix i una lluita per defensar la singularitat que esdevenen complexos si l'entorn proper, el grup d'iguals, no accepta la diversitat.

Des del **centre educatiu**, a més de protegir les persones discriminades o assetjades, cal donar una resposta educativa i preventiva basada en el respecte a la diversitat sexual, de gènere i familiar (famílies homoparentals, monoparentals, etc.) de tots els membres de la comunitat educativa. L'alumnat que és discriminat o assetjat per la seva orientació afectivosexual requereix una resposta ràpida i efectiva per part del professorat. Detectar aquestes situacions no sempre és fàcil. Caldrà estar atents i vetllar perquè tant les persones afectades com el grup proper denunciïn el que està passant.

També les famílies han d'extremar la seva atenció per poder adonar-se del que està passant. És important compartir amb fills i filles el que senten i el que els passa per afavorir la seva acceptació i evitar la culpabilització. A més, pot facilitar la prevenció de situacions de discriminació o la seva detecció.

De les conductes homòfobes a l'assetjament per homofòbia o bifòbia

A l'adolescència existeix una necessitat de pertànyer al grup d'iguals i per aquest motiu es rebutja a qui és diferent. És per això, que els joves amb orientacions afectivosexuals no clarament heterosexuales poden patir situacions d'homofòbia o bifòbia en l'espai escolar.

De vegades, les conductes homòfobes poden desembocar en situacions d'assetjament homòfob que pot tenir conseqüències molt negatives per a qui les pateix: baixa autoestima, patiment i solitud, ansietat i depressió, símptomes psicossomàtics, abandonament escolar, automarginació, manca de referents, vulnerabilitat enfront de malalties de transmissió sexual (ITS) i risc de suïcidi, entre d'altres.

Algunes idees per reflexionar sobre l'homofòbia i la bifòbia...

Una bona manera de treballar per la inclusió i el respecte a la diversitat és conèixer què hi ha de veritat en algunes de les afirmacions que es fan sobre les persones amb diferents orientacions afectivosexuals.

ES DIU QUE...	EN REALITAT...
• L'homosexualitat és una elecció.	• Ningú tria la seva orientació afectivosexual. Cadascú és el que és.
• L'homosexualitat és una malaltia i per tant es pot guarir.	• No és una malaltia. L'orientació afectivosexual forma part de la naturalesa de la persona.
• Si algú es relaciona amb una persona homosexual, té possibilitats d'esdevenir també homosexual.	• Les conductes sexuals i l'orientació afectivosexual són coses diferents i, en cap cas, l'homosexualitat s'encomana.
• La bisexualitat no existeix. Les persones bisexuals són realment homosexuals o realment heterosexuals.	• La bisexualitat és un tipus d'orientació afectivosexual que es caracteritza per sentir desig, afecte, atracció física i emocional per una altra persona, independentment del seu sexe.
• L'homosexualitat apareix en l'edat adulta.	• Les persones van coneixent la seva orientació afectivosexual des de la infantesa.
• Els intents de canviar l'orientació afectivosexual no té conseqüències sobre les persones.	• Aquests intents per modificar l'orientació afectivosexual poden provocar greus trastorns psicològics.
• Tots els gais són amanerats i totes les lesbianes són homenots.	• Qualsevol persona, sigui quina sigui la seva orientació afectivosexual, pot tenir comportaments més masculins o més femenins que altres.
• L'homosexualitat o la bisexualitat és el resultat d'una mala criança o per famílies disfuncionals.	• El tipus de família no condiciona l'orientació afectivosexual dels seus fills i filles.
• A les persones homosexuals els agraden totes les persones del seu sexe.	• Com a qualsevol persona, als homosexuals els agraden algunes persones i altres no.
• Les persones homosexuals i bisexuals assetgen totes les persones del seu sexe.	• Hi ha persones de tots els sexes que assetgen sexualment, independentment de la seva orientació afectivosexual.
• Les persones homosexuals i bisexuals no tenen parelles	• Les parelles homosexuals i bisexuals s'enfronten a dificultats semblants a les

duradores.

heterosexuals a l'hora de construir una relació perdurable.

- **Els fills de parelles homosexuals són més insegurs i problemàtics.**
- No hi ha diferències en el desenvolupament personal i social dels fills i filles en funció del tipus de família al qual pertanyen (monoparental, parelles heterosexuals o homosexuals, etc.).

Per saber-ne més

[Parlem de l'homofòbia i l'assetjament escolar \(9/5/14\)](#)

[Guia para estudiantes. Énfasis específico, pero no exclusivo, en bullying homofóbico](#)

[Educando en la diversidad. Orientación sexual e identidad de género en las aulas](#)

[Llei 11/2014 per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.](#) Textos de Lectura Fàcil. Ajuntament de Barcelona

[Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament escolar a persones LGBTI.](#)

Departament d'Ensenyament

Transfòbia

Definició

La **conducta transfòbica** consisteix a emetre opinions, tenir actituds o dur a terme accions contra persones o grups per la seva identitat de gènere sentida, diferent al sexe assignat en néixer.

La **discriminació trànsfoba** constitueix una violació dels drets humans¹ (DDHH) ja que nega la igualtat de drets i deures i atempta contra la dignitat de les persones pel fet de ser diferents a causa de la seva identitat de gènere sentida.

Quan aquestes conductes discriminatòries es repeteixen i promouen algun tipus de segregació contra la identitat de gènere sentida parlem de **transfòbia**. Si aquestes conductes s'expressen amb violència física o verbal, de forma reiterada contra una persona concreta i hi ha desequilibri de poder, es parla d'**assetjament transfòbic**.

Context social

Segons Estudi de l'Agència Europea de Drets Fonamentals sobre la situació LGBT a Europa (FRA)², el 47% de las persones lesbianes, gais, transsexuals i bisexuals (LGTB) de la Unió Europea ha estat objecte de discriminació o assetjament a causa de la seva orientació afectivosexual o identitat de gènere. Un de cada quatre membres d'aquest col·lectiu ha estat "agredit o amenaçat amb actes de violència" en els últims cinc anys, i les dues terceres parts procuren no anar agafats de la mà de la seva parella del mateix sexe per por que els assetgin.

L'enquesta citada anteriorment revela que els **anys escolars** són dels més complicats per a les persones LGTB. Segons aquesta enquesta, sobre el total d'alumnat transgènere hi ha un 70% que declara haver patit "comentaris o conductes negatives" al centre escolar pel fet de ser transgènere, i més del 90% dels alumnes entrevistats recorden haver presenciat insults i actes intimidadors contra joves transgènere o transexuals. La por, l'aïllament i la discriminació són les causes per les quals dos de cada tres adolescents menors de 18 anys oculten o dissimulen la seva identitat de gènere sentida a l'escola o a l'institut.

Amb tot, la situació a Catalunya del col·lectiu LGBTI ha començat a experimentar canvis importants amb l'aprovació de la [LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia](#), una llei pionera en l'àmbit internacional. Aquest text legal té l'objectiu de garantir els drets de les persones LGBTI, eradicar les situacions de discriminació i violència, i facilitar-los la participació i la representació en tots els àmbits de la vida social. A més,

¹ Article 2 de la [Declaració Universal dels Drets Humans](#): "Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, posició econòmica, naixement o qualsevol altra condició".

² [Dia internacional contra l'Homofòbia: reaccions dels eurodiputats a l'enquesta sobre LGBT](#). Parlament Europeu (17/05/2013)

preveu la regulació que afecta diversos àmbits, com el de l'educació i un règim propi d'infraccions i sancions.

Context educatiu

Les **conductes trànsfobes** es comencen a donar quan els **infants** encara són molt petits, abans de la consolidació de la pròpia identitat. Es donen situacions de rebuig per la manera d'expressar-se o per tenir certes conductes (per exemple, voler que l'anomenin amb el nom de nen o nena d'acord amb el seu sexe sentit, o voler anar vestit d'acord amb el gènere amb el qual s'identifiquen), la qual cosa genera un sentiment d'incomprensió i solitud.

L'**adolescència** és una època de canvis, de descoberta, de construcció de la pròpia identitat i la iniciació a les relacions afectivosexuals. Per a les persones transgènere es un període especialment complicat atès que es produeixen en el seu cos canvis hormonals i físics contraris al sexe amb el qual ells i elles s'identifiquen. A més, hi ha un procés d'acceptació d'un mateix i una lluita per defensar la singularitat que esdevenen complexos si l'entorn proper, el grup d'iguals, no accepta la diversitat.

Des del **centre educatiu**, a més de protegir les persones discriminades o assetjades, cal donar una resposta educativa i preventiva a fi que l'escola esdevingui un entorn amable on tothom pugui viure d'una forma natural la seva identitat o expressió de gènere. L'alumnat que és discriminat o assetjat per la seva identitat o expressió de gènere requereix una resposta ràpida i efectiva per part de tot el professorat. Detectar aquestes situacions no sempre és fàcil, cal una coordinació del claustre del professorat per optimitzar els mecanismes de prevenció i detecció que promoguin que tant les persones afectades com el grup proper denunciïn el que està passant.

També les **famílies** han d'extremar la seva atenció per poder adonar-se de si el seu fill o filla està patint una situació d'assetjament. S'ha de treballar la importància de cuidar i estimar el seu cos, a fi que l'adolescent, decideixi o no iniciar un procés d'hormonació, visqui el sexe i el gènere sentit com a propis amb tota la informació i el recolzament necessari. És important compartir amb fills i filles el que senten i el que els passa per afavorir la seva acceptació i evitar la culpabilització.

De les conductes trànsfobes a l'assetjament per transfòbia

A l'adolescència existeix una necessitat de pertànyer al grup d'iguals i per aquest motiu es rebutja a qui és diferent. És per això que els joves amb identitats de gènere sentides diferents al sexe assignat al néixer poden patir situacions de transfòbia en l'espai escolar.

De vegades, les conductes trànsfobes poden desembocar en situacions d'assetjament trànsfob que pot tenir conseqüències molt negatives per a qui les pateix: baixa autoestima, patiment i solitud, disfòria (ansietat) i depressió, símptomes psicossomàtics, abandonament escolar, automarginació, manca de referents, vulnerabilitat enfront de malalties de transmissió sexual (ITS) i risc de suïcidi, entre d'altres.

Algunes idees per reflexionar sobre la transfòbia...

Una bona manera de treballar per la inclusió i el respecte a la diversitat és conèixer què hi ha de veritat en algunes de les afirmacions que es fan sobre les persones transgènere:

ES DIU QUE...	EN REALTAT...
• Les persones transexuals són homosexuals.	• La identitat de gènere sentida per una persona no té res a veure amb la seva orientació afectivosexual, una persona transgènere pot ser heterosexual, homosexual o bisexual.
• Tots els travestis són persones transsexuals.	• El travesti accepta el seu sexe i el seu cos, però li agrada vestir-se com el sexe oposat jugant a una doble identitat. El transgènere no s'identifica amb el sexe assignat al néixer i, per tant, assumeix de forma permanent el rols i expressió de gènere del sexe sentit.
• Els nens o nenes que senten una identitat de gènere diferent al sexe biològic ho fan només per jugar i és temporal. No n'hem de fer cas.	• El reconeixement de la identitat de gènere comença a edats molt primerenques i s'ha de respectar el seu procés. Els nens o nenes que són forçats a assumir el gènere que rebutgen poden patir molts problemes emocionals.
• Les persones transsexuals treballen en el món de l'espectacle.	• La transsexualitat no influeix en la professió que la persona vol desenvolupar.

Per saber-ne més

[Guía didáctica sobre transexualidad para jóvenes y adolescentes](#)

[Una guía para familias](#). Chrysallys

[Abrazar la diversidad](#). Propuestas para una educación libre de acoso homofóbico y transfóbico

[Educando en la diversidad. Orientación sexual e identidad de género en las aulas](#)

[Llei 11/2014 per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia](#). Textos de Lectura Fàcil. Ajuntament de Barcelona

[Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament escolar a persones LGBTI](#).

Departament d'Ensenyament

[Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius](#).

Departament d'Ensenyament

Discapacitats físiques i psíquiques

Definició

Una **conducta discriminatòria per motius de discapacitat**¹ és “qualsevol distinció, exclusió o restricció per aquests motius que tingui el propòsit o l'efecte d'obstaculitzar o deixar sense efecte el reconeixement, el gaudi o l'exercici, en igualtat de condicions, de tots els drets humans i llibertats fonamentals en els àmbits polític, econòmic, social, cultural, civil o d'un altre tipus”.

La discriminació per motius de discapacitat és **directa** quan, en una situació igual o similar per a diverses persones, a una persona se la tracta pitjor que una altra a causa de la seva discapacitat.

Es parla de discriminació **indirecta** per motius de discapacitat quan una persona es troba en pitjor situació que una altra, perquè existeixen normes, estructures o formes de fer que la perjudiquen a causa de la seva discapacitat.

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS) “la **discapacitat** és tota restricció o absència (deguda a una deficiència) de la capacitat de realitzar una activitat de la forma, o dins del marge, que es considera normal per a un ésser humà.” S'entén la discapacitat des d'un enfocament bidimensional com la interacció entre les característiques de la salut d'una persona i el context social.

Context social

Al món hi ha més de 1.000 milions de persones – representen gairebé el 15% de la població- que viuen amb algun tipus de discapacitat. Prop de 93 milions són nens i nenes. Hi ha una estreta correlació entre pobresa i discapacitat: la deficiència personal pot ser més o menys discapacitant segons l'entorn familiar i social.

Estan reconeguts diferents tipus de discapacitats:

- discapacitat física o motriu
- discapacitat auditiva
- discapacitat visual
- discapacitat intel·lectual i del desenvolupament
- discapacitat per malaltia mental

¹ [Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat i protocol facultatiu](#). Nacions Unides (2006)

Context educatiu

L'escolarització d'infants i joves amb discapacitats té cobertura universal a Catalunya. La Llei d'Educació de Catalunya² reconeix el principi d'inclusió que implica la presència, la participació i l'èxit de tot l'alumnat en els contextos educatius ordinaris.

L'[educació inclusiva](#) és la que ofereix a tots els infants i joves altes expectatives d'èxit educatiu, independentment de les seves característiques, necessitats o capacitats, i l'oportunitat de créixer conjuntament compartint experiències i situacions d'aprenentatge.

La inclusió, més enllà de la provisió de serveis, implica un canvi en les expectatives d'aprenentatge de l'alumnat, un reconeixement de les possibilitats d'aprendre els uns dels altres, i un treball interactiu dels professionals per donar respostes adequades a les necessitats de l'alumnat. Tot plegat ha de contribuir al seu desenvolupament integral i al seu benestar.

De les conductes discriminatòries per discapacitat a l'assetjament

La Llei General de la Discapacitat del 29 de novembre de 2012, té com a objectiu **garantir el dret a la igualtat d'oportunitats i tracte per part de les persones amb discapacitat en relació amb els altres ciutadans. Aquesta llei defineix l'assetjament a les persones discapacitades com aquella** conducta no desitjada i reiterada en el temps que tingui com a objectiu o conseqüència atemptar contra la seva dignitat, creant un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu cap a aquestes persones, a causa de la seva discapacitat.

Professionals relacionats amb organitzacions de suport a persones amb discapacitat intel·lectual de Portugal, Regne Unit, Irlanda i Espanya, van participar en un estudi el 2012 sobre assetjament a persones amb discapacitat intel·lectual en diferents entorns: familiar, escolar i laboral³. En l'àmbit educatiu, s'ha observat que l'assetjament és més freqüent a partir de l'adolescència, quan es fa més evident aquesta discapacitat. La detecció és difícil, ja que les víctimes no saben identificar-lo a causa de les dificultats per explicar allò que els passa i per expressar les seves emocions, o bé perquè accepten l'assetjament com una via per aconseguir ser integrats en el grup.

Algunes idees per reflexionar sobre les discapacitats...

Una bona manera de treballar per la inclusió i el respecte a la diversitat és conèixer què hi ha de veritat en algunes de les afirmacions que es fan sobre les persones amb discapacitats, ja siguin físiques, psíquiques o malalties mentals.

² [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#)

³ [Déjame ser yo](#), una herramienta para combatir el acoso laboral a personas con discapacidad intelectual

ES DIU QUE...	EN REALITAT...
• Els nens i nenes amb discapacitat estan més ben atesos a casa. • A l'escola, els nens i nenes amb discapacitat acaparen tots els recursos d'atenció a la diversitat. • A l'escola, els nens i nenes amb discapacitat dificulten els aprenentatges dels companys i companyes de grup. • Les estratègies per atendre la diversitat són molt complexes. • Una determinada deficiència origina el mateix nivell de discapacitat en totes les persones. • L'entorn físic i social de les persones amb discapacitat no està preparat per afavorir la seva integració. • Les persones amb discapacitat no poden treballar. • Les persones amb discapacitat no poden participar activament en la comunitat. • Les persones amb discapacitat són dependents.	• Els nens i les nenes amb discapacitats tenen el mateix dret a ser escolaritzats que aquell qui no en té, tot i les dificultats existents en alguns contextos. • L'educació integradora i de qualitat procura desenvolupar tot el potencial de cada persona. • L'educació inclusiva treballa per sumar les capacitats de tots i totes i entén la diversitat com una riquesa. • Algunes estratègies com l'aprenentatge cooperatiu, no només afavoreixen la inclusió de l'alumnat amb discapacitat sinó que afavoreixen la inclusió de TOTS els alumnes, siguin quines siguin les seves dificultats. • La mateixa deficiència és més discapacitant per a aquelles persones que són més vulnerables: dones, persones grans, nens i adults en situació de pobresa... • Encara queden molts obstacles discapacitants (barreres arquitectòniques, barreres culturals i barreres socioemocionals), però es poden superar. • Les persones amb discapacitat poden desenvolupar tasques adequades a les seves potencialitats. • Les persones amb discapacitat poden viure i participar en la comunitat. • L'acompanyament i el suport a les persones amb discapacitat (física i emocional) pot afavorir el desenvolupament de la seva autonomia.

Per saber-ne més

["Discapacitat i discapilisme"](#). *Compass: Manual per a l'educació en drets humans amb els joves.*

Council of Europe

["Salut i benestar: Discapacitat i necessitats educatives especials"](#). *Petit Compass. Manual d'educació en drets humans per a infants.* AHEAD – Associació d'Educaadores i Educadors en Drets Humans –

Council of Europe

[Guia contra el acoso escolar por razón de discapacidad](#). Comitè espanyol de representants de persones amb discapacitat (CERMI)

[El acoso y ciberacoso escolar en alumnado con discapacidad](#)

<http://acosoescolardiscapacidad.consultaopinion.com/Encuesta.aspx?idEncuesta=231> (qüestionari)

[Som diferents, no indiferents](#). ONCE

Racisme i xenofòbia

Definició

Una **conducta racista** es fonamenta en la desigualtat de tracte i de drets que resulta de la classificació de les persones en grups segons el color de la pell o el seu origen ètnic, racial o nacional¹.

Tot i el rebuig de la comunitat científica, i d'una part important de la societat, encara són habituals les conductes racistes que comporten una discriminació per motius d'origen racial o ètnic. Aquesta discriminació pot ser **directa**, si la persona és tractada de manera menys favorable que una altra en una situació comparable, o **indirecta**, si es dona una disposició, criteri o pràctica aparentment neutres que la situïn en desavantatge respecte a altres persones.

Una **conducta xenòfoba** fa al·lusió al rebuig o l'odi cap a persones d'origen estranger. La xenofòbia no acostuma a dirigir-se a tots els estrangers, sinó que sovint està relacionada amb la seva situació socioeconòmica.

Les conductes discriminatòries es veuen alimentades pel **discurs racista i xenòfob**: hi ha notícies a la premsa, programes de ràdio o televisió, o discursos públics que, per exemple, identifiquen una ètnia amb una determinada conducta incívica o delictiva, com si tots els seus membres es dediquessin a delinquir. Aquest discurs contribueix a justificar, "normalitzar" i difondre les conductes racistes i xenòfobes, tant en les institucions com en la vida quotidiana.

Context social

Els tòpics estereotípics de la majoria de les persones que se senten amenaçades per individus d'altres grups ètnics són:

- la diferència d'aparença, de cultura i conducta
- la desviació de les normes i dels valors
- la competència pels recursos i ajuts
- l'amenaça percebuda

L'[Informe de la Joventut 2012](#) que elabora Institut de la Joventut (Injuve) mostra la persistència del racisme: el 14,2% dels joves prefereix no tenir relació amb ciutadans d'ètnia gitana. Altres estudis reflecteixen també un augment de la discriminació per part dels joves.²

A l'enquesta [Percepció dels catalans i catalanes sobre la immigració](#), elaborada pel Centre d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya (2012), es van mesurar les actituds davant

¹ El Consell d'Europa, per mitjà de la Recomanació núm. 7 de política general de la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) defineix el racisme com "la creença que, per motius de la raça, el sexe, el color, l'idioma, la religió, la nacionalitat o l'origen nacional o ètnic, es justifica el menyspreu d'una persona o grup de persones"

² ["Más asustados, menos tolerantes"](#). El País. 3/10/2013

el fenomen de la immigració. Les dades reflecteixen que la meitat dels entrevistats consideren que la immigració és excessiva, i que les lleis que regulen l'entrada d'immigrants són massa tolerants.

Només un de cada quatre enquestats considera que la immigració fa una contribució positiva a Catalunya (l'únic aspecte que es valora com a positiu és l'enriquiment cultural). En canvi, se'n destaquen més impactes negatius, com són els problemes d'integració, el xoc cultural que suposa la seva arribada o els problemes de delinqüència i d'inseguretat.

Context educatiu

Les actituds de discriminació per motiu d'origen ètnic, racial o nacional que es donen a la societat poden també donar-se en els centres educatius. Les conductes de discriminació directa que poden experimentar adolescents i joves en els centres són el menyspreu, la infravaloració, els insults i burles, la negació de favors, l'exclusió, les amenaces i agressions físiques, la intimidació i l'assetjament. És important destacar que els comportaments racistes s'exerceixen de manera més freqüent en grup que en solitari.

Segons l'estudi *Créixer a Espanya: actituds, desenvolupament i integració dels fills d'immigrants*, elaborat per l'Obra Social La Caixa (2014)³, els fills d'immigrants a Espanya pateixen episodis de discriminació semblants a la resta d'alumnes: el 5% afirma haver viscut alguna experiència discriminatòria, un percentatge comparable al dels nadius.

Quan es pregunta als nois i les noies discriminats sobre les raons de les actituds i conductes racistes, les respostes també són diverses, "és el que han après a casa", "tenen por", "volen evitar la immigració il·legal", per desconeixement, "perquè creuen que el color blanc de la pell és millor que el negre", "perquè generalitzen conductes d'una persona a tot el grup", etc. També n'hi ha que no saben perquè algú els pots insultar o agredir.

Des dels centres educatius, cal abordar el racisme preventivament per desfer els estereotips, posar en evidència els prejudicis envers persones i grups, i evitar els comportaments racistes.

Per això, cal promoure l'[Educació intercultural](#) com a resposta pedagògica a l'exigència de preparar a la ciutadania perquè pugui desenvolupar-se en una societat plural i democràtica. L'educació intercultural té com a finalitat última la igualtat en drets, deures i oportunitats de totes les persones, i el dret a la diferència en un marc de valors convivencials compartits. També promou espais d'inclusió basats en la igualtat i la necessitat de compartir uns valors comuns que ajudin a conviure en una mateixa comunitat.

Els tres eixos bàsics sobre els quals s'ha de bastir l'educació intercultural són:

1. **Igualtat:** garantir una educació bàsica i de qualitat per a tothom.
2. **Diversitat:** educar per aprendre a conviure en societats plurals i complexes, comprendre el món en tota la seva diversitat, compartir valors i valorar tothom.

³ ["Els fills d'immigrants pateixen la mateixa discriminació que els d'espanyols"](#). El Periódico de Catalunya. 11/07/2014

3. **Identitat:** educar per contribuir a la construcció de personalitats madures i responsables, d'identitat múltiple, amb arrels i sentit de pertinença al territori on viuen.

De les conductes racistes a l'assetjament per motius racistes o xenòfobs.

Les conductes discriminatòries racistes o xenòfobes poden produir-se de forma continuada i convertir-se en assetjament racista o xenòfob. Aquest assetjament, que es manifesta amb gestos, insults, humiliacions o l'exclusió pel fet de tenir la pell d'un altre color o procedir d'un altre lloc, afecten greument la seva dignitat.

Malauradament, excepte en comptades ocasions, els afectats no denuncien el que està passant ni busquem el suport dels adults, ni famílies ni docents per diferents raons: no volen donar més importància al conflicte, pensen que no els creuran, que no els entendran, que no servirà de res... la qual cosa pot contribuir al fet que l'assetjament sigui més difícil de detectar i d'aturar.

Algunes idees per reflexionar...

Una bona manera de treballar per la inclusió i el respecte a la diversitat és conèixer què hi ha de veritat en algunes de les afirmacions que es fan sobre diversitat cultural. Són molts els municipis i les entitats que han elaborat campanyes i manuals per combatre rumors i estereotips sobre la diversitat cultural. A continuació, es mostren alguns dels rumors i prejudicis que pretenen desmuntar aquestes campanyes⁴.

ES DIU QUE...	EN REALITAT...
• Ens prenen la feina.	• La taxa d'atur entre les persones immigrades és més elevada que entre les persones autòctones. A més, ocupen llocs en sectors que tradicionalment no ocupen els treballadors autòctons
• Fan baixar els salaris.	• Sovint els treballadors immigrants tenen salaris més baixos, treballen més hores, amb més precarietat i menys seguretat. La pressió salarial és responsabilitat dels patrons que, contractant en aquestes condicions, n'obtenen beneficis.
• Van molt al metge i col·lapsen les urgències.	• La població immigrant va al metge la meitat que la població autòctona i acostumen a accedir a la sanitat a través del metge de

⁴ [Trenca tòpics... en positiu](#). Departament de Benestar i Família. Immigració

família.

- **No s'adapten als nostres costums. Ens imposen la seva cultura.**
- **Baixen el nivell del sistema educatiu.**
- **No paguen els impostos.**
- **Ens estan envaint.**
- **No paren de tenir fills.**
- **Tenen més facilitats per obrir negocis i no els inspeccionen.**
- **Esgoten els serveis públics. Viuen de les subvencions. S'emporten tots els ajuts.**
- **La immigració porta delinqüència.**
- Tots els grups humans són diversos i els immigrants també. No es tracta que uns assimilin els altres, sinó valorar la diferència alhora que garantim uns valors comuns convivencials.
- L'èxit acadèmic no depèn de la nacionalitat sinó de cada persona, de la seva motivació i expectatives, de l'acompanyament familiar, del seu context i, també, del potencial del centre.
- El sistema de recaptació d'impostos de l'Estat espanyol afecta tots els treballadors sigui quin sigui el seu país d'origen.
- Espanya està en la mitjana europea pel que fa al nombre d'immigrants i ara, a causa de la crisi, hi ha més espanyols que emigren a Europa que estrangers que arriben a Espanya.
- En uns quinze anys, les dones d'origen immigrant no seran mares tan joves ni tindran tants fills, d'acord amb els costums de la societat d'acollida.
- Hi ha una normativa que afecta tots els comerços d'alimentació de menys de 150 m², segons la qual poden obrir tots els dies, excepte els festius de tancament obligatori, sense límit horari.
- Si es compleixen els requisits, totes les persones poden accedir a les ajudes. Les normes són iguals per a tots.
- Hi ha persones delinqüents, però no cultures ni orígens delinqüents. La majoria de detencions d'immigrants estan relacionades amb infraccions administratives com, per exemple, no tenir papers.

Les idees falses associades a l'origen ètnic alimenten conductes d'odi i discriminació. Cal neutralitzar els prejudicis, les falsedats i els mites, promoure la convivència i defensar la

dignitat, l'equitat i els drets de totes les persones, independentment de la seva condició o situació.

Per saber-ne més

[Propostes per avançar en l'educació intercultural](#). Departament d'Educació

[Infants i joves d'origen immigrant a Catalunya. Un estat de la qüestió socioeducativa](#). Fundació Jaume Bofill (2017)

[Orientaciones. Manual para combatir el discurso de odio en internet a través de la educación en derechos humanos](#). Institut de la Joventut-Council of Europe (edició revisada, 2016)

[Observatori Espanyol del Racisme i la Xenofòbia \(OBERAXE\)](#)

["Discriminació i intolerància"](#). *Brúixola: Manual per a l'educació en drets humans amb els joves*. Council of Europe

["Discriminació"](#). *Petit Compass. Manual d'educació en drets humans per a infants*. AHEAD – Associació d'Educaadores i Educadors en Drets Humans – Council of Europe

Sexisme

Definició

Una **conducta sexista** és una actitud o valoració discriminatòria per raó de sexe. Es fonamenta en una cultura que diferencia les persones en dos sexes i els jerarquitzava, discriminant negativament les nenes i les dones.

Les conductes sexistes són difícils de detectar perquè encara ara estan molt arrelades en la societat i es donen “de manera natural” en la vida quotidiana. Per això, evidenciar-les i treballar per eradicar-les no és fàcil. El primer pas en aquesta tasca és la identificació. Es pot donar sexisme a nivell individual o com a pràctica social, o sexisme encobert que es manifesta de diverses maneres com la sobreprotecció, la desvalorització, el control, els micromasclismes, etc.

Context social

Les pràctiques sexistes són difícils de detectar perquè esdevenen en l'àmbit familiar i social com a costums, tradicions... i sovint s'accepten com a “normals”. Aquesta “normalitat” sovint legitima les conductes sexistes i dificulta que qui les viu a terme pugui prendre consciència d'estar discriminant.

Tot i l'existència de legislacions que garanteixen la igualtat entre homes i dones, les conductes sexistes són una pràctica encara avui quotidiana, molt arrelades en la nostra societat..

Actualment, dels 60 milions d'infants amb edat de cursar educació primària que no van a l'escola, gairebé el 60% són nenes, i més de les 2/3 parts de les persones analfabetes al món són dones¹. Si tenim en compte que l'educació capacita les persones per poder desenvolupar-se de manera autònoma, i poder trencar cercles de discriminació, és fonamental vetllar pel dret dels infants a l'educació, especialment el de les nenes, i el seu èxit educatiu.

Context educatiu

L'escola té l'encàrrec, entre d'altres, de vetllar per **la igualtat i l'equitat** entre l'alumnat en tots els àmbits, també pel que fa al sexual i de gènere. Tanmateix, encara ara es donen situacions en què es reforcen els estereotips masculins i es discrimina per raó sexual i de gènere. Sovint aquesta discriminació és subtil i es produeix a través de la manca de visualització de les dones en el currículum i amb la dominància de referències masculines.

Com el sexisme és una conducta encara molt encoberta, l'escola corre el risc de reproduir el model social patriarcal i androcèntric de la societat on està inserida, mitjançant el currículum ocult.

¹ [Informe de seguimiento de la Educación para todos en el mundo](#). Unesco, 2012

En general es reforcen actituds i comportaments tradicionalment “masculins”, com la competitivitat i l'autocontrol, en detriment d'altres suposadament “femenins”, com la sensibilitat i l'afectivitat, fent evident la discriminació.

La igualtat i la equitat no es garanteixen pel fet que nens i nenes, nois i noies, estiguin junts a l'aula, sinó que serà necessari impulsar activitats no sexistes o co-educadores. La [coeducació](#) és l'acció educativa fonamentada en el reconeixement de les potencialitats i individualitats d'infants i adolescents, independentment del seu sexe o orientació afectivosexual, potenciant així la igualtat real d'oportunitats i compensant les desigualtats existents]

L'escola coeducadora busca el desenvolupament integral de les nenes i els nens en condicions d'igualtat, llibertat i solidaritat. Es tracta d'educar de manera integral i integradora, revaloritzant tant les qualitats considerades masculines com les femenines, sense cap jerarquització.

De les conductes sexistes a l'assetjament per raó de sexe i l'assetjament sexual

Les conductes sexistes, en què es posa de manifest la desigualtat de poder entre homes i dones, es troben en els fonaments de l'assetjament per raó de sexe i l'assetjament sexual. Són l'origen de la violència contra les dones o violència masclista, de la qual poden donar-se casos ja a l'adolescència.

L'assetjament per raó de sexe consisteix en qualsevol comportament realitzat en funció del sexe d'una persona amb el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la seva dignitat o la seva integritat física o psíquica o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant humiliant o ofensiu. Implica reiteració sistemàtica al llarg d'un període de temps.

L'assetjament sexual consisteix en qualsevol comportament verbal, no verbal o físic, de naturalesa sexual, que s'exerceix contra una persona sense el seu consentiment. Es tracta d'un conjunt de conductes no desitjades (gestos o comentaris que fan referència al sexe o a determinades característiques físiques, contacte físic...) i que són considerades com a ofensives per la persona que les rep. Aquest tipus de comportament no s'ha de produir de manera reiterada ni sistemàtica per ser considerat com a assetjament sexual. Tot i que pot afectar nois i noies, és dóna de manera molt més freqüent contra les noies.

Algunes idees per reflexionar sobre el sexisme...

La coeducació proporciona tant a l'alumnat com al professorat, i a la resta de la comunitat educativa, estratègies que poden modificar les relacions de poder, d'abús i de limitacions estereotipades per a cada gènere, i transformar-les en relacions més justes i plurals.

Caldrà dissenyar intervencions socioeducatives que sensibilitzin tota la comunitat educativa per tal que es prengui consciència dels elements que generen desigualtats per raó sexual i de gènere i, per tant, esdevinguin agents de transformació.

ES DIU QUE...	EN REALITAT...
• Els nens són més actius i les nenes més passives.	• A banda de les característiques pròpies, els nens i les nenes imiten models i/o rols que troben en la societat, conductes que assumeixen com a apropiades al seu gènere i que reben socialment un reforç positiu.
• Als nens els agrada jugar a pilota i a les nenes, amb nines.	• La reproducció d'estereotips sexistes a través de les joguines impedeix el lliure desenvolupament dels infants.
• A les noies no els agrada practicar esports.	• L'esport femení socialment no està prou reconegut ni recolzat, en ocasions, a nivell familiar. D'altra banda, no es visibilitza ni en els espais públics ni en els mitjans de comunicació.
• Les noies tenen menys aptituds per a les ciències i les matemàtiques.	• No hi ha cap raó objectiva que justifiqui aquesta afirmació.
• Les dones són més sensibles i delicades mentre que els homes són més durs.	• La societat (família, amics, mitjans de comunicació, etc.) transmeten models sexistes de ser i de fer de manera intergeneracional que reforcen aquestes creences, basades en estereotips sexistes.
• Els homes no han de plorar ni mostrar els seus sentiments en públic.	• Els sentiments dels homes i les dones i les seves manifestacions són els mateixos, el que succeeix és que el model de masculinitat tradicional s'associa a característiques com: agressivitat, insensibilitat, poder, dominància, etc.
• Les dones tenen major destresa i experiència en les tasques domèstiques i la cura dels altres.	• Les dones s'han mantingut històricament fora de l'organització de l'activitat productiva, fet que ha provocat el desenvolupament d'unes habilitats i competències concretes, vinculades a les tasques de cura.
• Els homes han de ser els responsables de mantenir	• Homes i dones són corresponsables en aquestes tasques: la responsabilitat de

econòmicament la família i les dones s'han de quedar a casa i fer-se càrrec dels fills i de les tasques domèstiques.

sustentar econòmicament la família, la cura dels fills i de les tasques de la llar.

Per saber-ne més:

[Maletín de coeducación](#)

[Feminitzar el poder. Apoderament femení i estructures organitzatives.](#) Esther Sànchez. Fundació Josep Irla

[La transmissió dels valors a través de les joguines.](#) Institut Català de les Dones

[Dones i Esports. La perspectiva de gènere en l'esport.](#) Generalitat de Catalunya

[Models de família. Què es el que compta de veritat?](#) Susan Golombok. Editorial Graó

Incidència en els centres educatius

L'orientació afectivosexual, la identitat o l'expressió de gènere, la discapacitat física o psíquica, l'origen ètnic, racial o nacional, el sexe etc. són alguns dels principals motius que desperten conductes d'odi i discriminació en la societat. En els centres educatius es reproduïen moltes d'aquestes conductes discriminatòries que poden traduir-se en insults, lesions, amenaces, furts, abusos, agressions i, fins i tot, en assetjament, quan aquestes accions negatives es produeixen de manera continuada.

S'han realitzat múltiples estudis per tractar d'entendre la relació entre la discriminació, el rendiment acadèmic i el benestar psicològic i físic de l'alumnat. S'ha comprovat que les reaccions de mestres o companys i companyes poden afectar la percepció i els sentiments de l'estudiant cap a si mateix (autoestima), la seva percepció dels altres i la qualitat de les relacions interpersonals.

La darrera **Enquesta sobre Convivència Escolar i Seguretat a Catalunya** (ECESC 2016-17), realitzada a l'alumnat de secundària, mostra, en termes generals i respecte a edicions anteriors, la següent situació:

- El 94,2% de l'alumnat enquestat considera que hi ha alumnes maltractats en els centres educatius catalans, però tan sols un 23,3% en percep algun cas al seu grup classe.
- El **9,9% dels alumnes enquestats afirmen haver patit assetjament** (alguna acció negativa un cop a la setmana o més) durant el curs escolar. S'observa una disminució de 0'5 punts percentuals respecte el curs 2011-12.
- Malgrat aquesta disminució, es produeix un augment del ciberassetjament respecte a la darrera edició de l'ECESC. El **3,7%** dels alumnes enquestats diuen haver patit **assetjament amb l'ús de mitjans digitals** (ciberassetjament) i un **10,6%**, afirma haver estat víctima d'algun tipus de **maltractament** (burles, insults, exclusió, amenaces...) **amb l'ús de mitjans digitals**, independentment de la seva freqüència (ECESC 2011-2012: 3'5% i 10,3% de l'alumnat, respectivament).
- Quan es demana a l'alumnat que és objecte de les accions negatives i als autors d'aquestes accions quins són els **motius** aparents de les agressions, uns i altres coincideixen. De major a menor incidència aquests motius són: l'aspecte físic (44,4%), el color de pell, cultura o origen (13,2%), el fet de ser noi o noia (7,0%) i l'orientació sexual (5,7%), en el cas de les persones que les pateixen. En el cas de les persones que les exerceixen aquests percentatges són: l'aspecte físic (28%), el color de la pell, cultura o origen (8,3%), el fet de ser noi o noia (3,4%) i l'orientació sexual (6,5%). Només en aquest darrer cas, el percentatge de reconeixement dels agressors és superior al de les víctimes, la qual cosa pot revelar encara avui dia una estigmatització de l'homosexualitat o la bisexualitat.

Tots els nens i joves tenen dret a ser respectats i a sentir-se segurs, tant en l'entorn real com en el virtual. Assolir aquest objectiu requereix un esforç permanent de tota la comunitat educativa (docents, alumnat, famílies, etc.). Per això, cal ajudar-los a desenvolupar la seva autoestima i la seva competència socioemocional, a prendre consciència tant dels avantatges com dels riscos de l'ús de les tecnologies i a desenvolupar una educació basada en els drets humans per combatre qualsevol tipus de discriminació

Deu punts per conèixer millor les conductes d'odi i discriminació

1. És una actitud que es basa en prejudicis, creences i opinions preconcebudes en relació a la pertinença grupal i no als trets específics de l'individu.
2. Pot ser directa (una persona rep un tracte diferent i menys favorable que una altra en les mateixes condicions), indirecta (a través de normes, polítiques o pràctiques formalment neutres o no discriminatòries que produeixen desavantatges), múltiple (es dona interseccionalitat de motius discriminatoris) i estructural (que fa referència a les dificultats d'accés a les institucions socials i econòmiques de desenvolupament del benestar).
3. És multidimensional: es manifesta en diferents individus, grups, col·lectius i comunitats, s'aprèn amb rapidesa i esdevé una pràctica quotidiana amb facilitat.
4. És progressiva: els efectes de la discriminació s'acumulen i fan que el dany augmenti, es puguin generar nous problemes i, per tant, major discriminació.
5. És multicausal i evoluciona, adopta noves formes i modalitats, des dels comentaris despectius i els insults, fins a la privació de drets, les amenaces, les agressions físiques i l'exclusió, però el resultat sempre és el mateix: la vulneració del principi d'igualtat.
6. Les conductes d'odi i discriminació ocasionen danys morals, físics, psíquics i materials a la persona discriminada, però també té una repercussió molt negativa en les famílies i el col·lectiu al qual pertany.
7. Les persones que pateixen discriminació no acostumen a denunciar el que està passant per desconeixement, per vergonya, per por o per desconfiança en el sistema.
8. En una situació de discriminació hi poden haver persones que animen els maltractadors i d'altres que observen sense participar directament, però amb aquesta actitud passiva toleren la discriminació.
9. Denunciar una injustícia no és ser "xivato", sinó un acte just i responsable.
10. Les conductes d'odi i discriminació estan en la base de moltes situacions d'assetjament, tant en l'àmbit escolar com en el laboral.

És possible prevenir les conductes d'odi i discriminació i la violència que porten associada treballant conjuntament família i escola les habilitats cognitives, emocionals i socials d'infants i joves, així com l'educació basada en els drets humans, amb la col·laboració d'altres agents educatius de l'entorn.

Normativa preventiva davant les conductes d'odi i discriminació

1. [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#) (DOGC 5422 - 16/07/2009)

L'article 2, sobre **Principis rectors del sistema educatiu**, estableix que el sistema educatiu (...) es regeix pel foment de la pau i el respecte dels drets humans (2.1.j) i la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre homes i dones (2.1.m), entre d'altres principis generals.

L'article 7 sobre **Convivència** manifesta que:

1. *Tots els membres de la comunitat escolar tenen el dret a una bona convivència i el deure de facilitar-la.*
2. *Les regles de convivència als centres educatius s'han de basar genèricament en els principis democràtics i específicament en els principis i normes que deriven d'aquesta llei.*

L'article 30 sobre **Dret i Deure de convivència** estableix que:

1. *L'aprenentatge de la convivència és un element fonamental del procés educatiu i així ho ha d'expressar el projecte educatiu de cada centre.*
2. *Tots els membres de la comunitat escolar tenen dret a convidaure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb llur actitud i conducta en tot moment i en tots els àmbits de l'activitat del centre.*
3. *Els centres han de vetllar perquè els membres de la comunitat escolar coneixin la Convenció sobre els drets dels infants.*
4. *Correspon a la direcció i al professorat de cada centre, en exercici de l'autoritat que tenen conferida, i sens perjudici de les competències del consell escolar en aquesta matèria, el control i l'aplicació de les normes de convivència. En aquesta funció, hi ha de participar la resta de membres de la comunitat educativa del centre. La direcció del centre ha de garantir la informació suficient i crear les condicions necessàries perquè aquesta participació es pugui fer efectiva.*
5. *Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència, i en particular mecanismes de mediació per a la resolució pacífica dels conflictes i fórmules per mitjà de les quals les famílies es comprometin a cooperar de manera efectiva en l'orientació, l'estímul i, quan calgui, l'esmena de l'actitud i la conducta dels alumnes en el centre educatiu.*

L'article 33, que tracta sobre **Protecció contra l'assetjament escolar i contra les agressions**, estableix que:

1. *El Govern i el Departament han d'adoptar les mesures necessàries per a prevenir les situacions d'assetjament escolar i, si s'escauen, afrontar-les de manera immediata, i per*

a assegurar en tot cas als afectats l'assistència adequada i la protecció necessària per a garantir-los el dret a la intimitat.

2. *El Departament ha de posar a disposició dels centres els mitjans necessaris per a atendre les situacions de risc d'assetjament escolar. En cas que resulti imprescindible, es poden adoptar mesures extraordinàries d'escolarització, i el Departament pot adoptar també, en l'àmbit del personal al seu servei, mesures extraordinàries de mobilitat.*

2. [LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals i per erradicar l'homòbia, la bifòbia i la transfòbia](#) (DOGC 6730 - 17/10/2014)

L'article 12, sobre **Educació**, estableix que:

1. *Als efectes d'aquesta llei, s'entén per coeducació l'acció educativa que potencia la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de qualsevol mena de discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.*
2. *D'acord amb aquest principi de coeducació, s'ha de vetllar perquè la diversitat sexual i afectiva, la identitat de gènere i els diferents models de família siguin respectats en els diferents àmbits educatius.*
3. *El principi de coeducació s'ha d'incorporar als plans d'acció tutorial i als plans i reglaments de convivència dels centres educatius.*
4. *Els continguts dels materials escolars, educatius i formatius, en qualsevol format, i el llenguatge que s'hi empri han de tenir en compte la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere i l'expressió de gènere i evitar qualsevol mena de discriminació per aquest motiu.*
5. *El respecte a la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere i als principis d'aquesta llei ha d'ésser efectiu en tot el sistema educatiu, en els centres i entitats de formació, en l'educació d'adults, en la formació de mares i pares, en les activitats esportives escolars i en les activitats de lleure infantil i juvenil.*
6. *S'ha de vetllar per la conscienciació i la prevenció de la violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere i oferir mecanismes als centres perquè detectin situacions de discriminació o exclusió de qualsevol persona per les dites raons. En aquest sentit, s'ha de promoure el desplegament efectiu de plans de convivència amb un èmfasi especial en les mesures de prevenció i d'actuació contra l'assetjament de què poden ésser objecte les persones LGBTI en el medi escolar.*
7. *L'Administració de la Generalitat, per mitjà del departament competent en matèria d'educació, ha de garantir el desplegament del que estableix aquest article i ha de vetllar perquè les escoles, els instituts i els altres centres educatius constitueixin un entorn amable per a la diversitat sexual i afectiva en què els alumnes i els professors puguin viure d'una*

manera natural llur orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, i es contribueixi així a la creació de models positius per a la comunitat educativa.

L'article 23, **sobre Persones transgènere i persones intersexuals**, determina que:

- 1. En l'àmbit de les administracions públiques de Catalunya, especialment en l'àmbit educatiu i universitari, s'han d'establir per reglament les condicions perquè les persones transgènere i les persones intersexuals siguin tractades i anomenades d'acord amb el nom del gènere amb què s'identifiquen, encara que siguin menors d'edat.*
- 2. Les administracions públiques de Catalunya han de vetllar, en qualsevol de llurs procediments, pel respecte a la confidencialitat de les dades relatives a la identitat de gènere de les persones beneficiàries d'aquesta llei.*
- 3. S'ha de garantir, en qualsevol cas, el dret a consulta i a informació específica per a persones transgènere i per a persones intersexuals en àmbits com l'accés al mercat de treball, els tractaments hormonals i les intervencions quirúrgiques o la salut sexual i reproductiva.*
- 4. Les persones transgènere i les persones intersexuals s'han poder acollir al que estableix aquesta llei sense que calgui cap diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic.*

Llei 11/2014 per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Textos de Lectura Fàcil. Ajuntament de Barcelona

3. **LLEI 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes** (DOGC 6919 – 23/07/2015)

L'article 21, sobre **Coeducació**, defineix el principi de la coeducació i estableix que:

- 1. L'Administració educativa, per a fer efectiu el principi de coeducació i foment de la igualtat efectiva de dones i homes que estableixen els articles 2.1.m i 43.1.d de la Llei 12/2009, del 10 juliol, d'educació, ha d'incorporar la coeducació a tots els nivells i modalitats del sistema educatiu i l'ha d'introduir en la programació educativa i els currículums de tots els nivells, a l'efecte d'afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, garantir una orientació acadèmica i professional lliure de biaixos sexistes i androcèntrics i evitar tota discriminació associada al sexe. Així mateix, ha de promoure la investigació en matèria de coeducació i vetllar per incloure-la en els currículums, els llibres de text i els materials educatius.*

4. [DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya](#) (DOGC 4670 - 06.07.2006)

L'article 25, sobre l'**Àmbit d'aplicació de la mediació**, disposa que:

1. *El procés de mediació pot utilitzar-se com a estratègia preventiva en la gestió de conflictes entre membres de la comunitat escolar, encara que no estiguin tipificats com a conductes contràries o greument perjudicials per a la convivència en el centre.*

(...)

5. [ACORD GOV/2015, de 20 de gener, pel qual s'aprova el Pla d'igualtat de gènere en el sistema educatiu](#)

Els objectius generals d'aquest Pla són:

1. *Incorporar la perspectiva de gènere i la igualtat real i efectiva dels homes i les dones en les polítiques educatives.*
2. *Promoure la coeducació.*

6. [RESOLUCIÓ ENS/585/2017, de 17 de març, per la qual s'estableix l'elaboració i la implementació del Projecte de Convivència en els centres educatius dins el marc del Projecte Educatiu de Centre](#) (DOGC 7336 - 24.3.2017)

La Resolució ENS/585/2017 estableix l'obligatorietat per a tots els centres educatius del Servei d'Educació de Catalunya d'implementar el Projecte de Convivència en el marc del seu Projecte Educatiu en un termini màxim de tres anys.

Així mateix, en l'apartat 6, estableix els continguts del projecte de convivència, que han de incloure la concreció de protocols de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions de conflictes greument perjudicials per a la convivència, entre els quals hi ha aquest protocol. Els centres educatius, a partir del debat i la reflexió comunitària, poden adaptar a la seva realitat i necessitats específiques els protocols per a la millora de la convivència del Departament d'Ensenyament, d'acord amb allò que determinin els documents per a l'organització i la gestió dels centres.

D'altra banda, en l'apartat 4 de l'annex es detallen les mesures i actuacions relacionades amb el nivell preventiu i que fan referència a les mesures i actuacions orientades a desenvolupar en l'alumnat aquelles actituds i valors propis de la competència social i ciutadana que contribueixen a fer-lo competent en relació a si mateix, amb els altres i amb el món.

Les **tecnologies** aporten avantatges en els aprenentatges i en la comunicació. Tanmateix, també se'n pot fer un ús inadequat i poc responsable, sense valorar les conseqüències: ús abusiu i/o addictiu, vulneració de drets de la propietat industrial o intel·lectual, accés a continguts inapropiats, amenaces a la intimitat i ciberassetjament entre iguals.

També cal, doncs, tenir present la normativa que fa referència a la protecció de dades i l'ús d'imatges.

Normativa sobre protecció de dades

El dret fonamental a la protecció de dades de caràcter personal es configura en l'article 18.4 de la Constitució Espanyola i en l'article 31 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, com a dret a l'autodeterminació informativa (STC. 292/2000). Aquest dret es desenvolupa en la [Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal \(LOPD\)](#). La LOPD "té com a objecte garantir i protegir tot el que fa referència al tractament de les dades personals, les llibertats públiques i els drets fonamentals de les persones físiques i, especialment el seu honor i la seva intimitat personal i familiar".

El [Reial Decret 1720/2007, de 21 de desembre, pel qual s'aprova el Reglament de desplegament de la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal](#). A l'article 13 es fa referència al consentiment per al tractament de dades de menors d'edat i l'apartat 1 concreta que "es pot procedir al tractament de les dades dels més grans de catorze anys amb el seu consentiment, excepte en els casos en què la Llei exigeixi per a la seva prestació l'assistència dels titulars de la pàtria potestat o tutela. En el cas dels menors de catorze anys es requereix el consentiment dels pares o tutors".

En relació a la protecció de dades cal tenir en compte el [REGLAMENT \(UE\) 2016/679 DEL PARLAMENT EUROPEU I DEL CONSELL, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE \(Reglament general de protecció de dades\)](#) que comportarà el fi de la vigència de Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, i del seu Reglament i l'entrada en vigor d'una nova llei orgànica que substitueixi l'actual i que serà aplicable a partir del 25 de maig de 2018, segons estableix el seu article 99.

Normativa sobre ús d'imatges i divulgació d'informació relativa a la vida íntima de les persones.

La [Llei Orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil al dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge](#) en els articles 7.2. i 7.3. explicita que "la utilització d'aparells d'escolta, dispositius òptics, o de qualsevol altre mitjà per al coneixement de la vida íntima de les persones o de manifestacions o cartes privades no destinades a qui faci

ús d'aquests mitjans, així com la seva gravació, registre o reproducció i la divulgació de fets relatius a la vida privada d'una persona o família que afectin la seva reputació i bon nom, així com la revelació o publicació del contingut de cartes, memòries o altres escrits personals de caràcter íntim” tenen consideració d'intromissions il·legítimes.

La [Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi civil i de la Llei d'enjudiciament civil](#) en el seu article 4.1. concreta que “els menors tenen dret a l'honor, la intimitat personal i familiar i a la seva pròpia imatge”.

[La Llei 14/2010 del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència](#) regula la utilització de les imatges dels menors en la publicitat o en els medis de comunicació social (articulat 59 a 62 del Capítol IX). Concretament, en l'article 61 exposa que “l'exhibició pública o la difusió d'imatges, missatges o objectes no poden ésser perjudicials per als infants o els adolescents ni poden incitar a actituds o conductes que vulnerin els drets i els principis reconeguts per la Constitució i per la resta de l'ordenament jurídic vigent”.

Normativa específica sobre el discurs de l'odi

La [Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial](#) condemna, en el seu article 4, la difusió d'idees de superioritat racial. Concretament, fa referència a la propaganda d'idees basades en la superioritat d'un grup de persones per la seva raça, color o origen ètnic, justificant alhora l'odi o discriminació.

La Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) del Consell d'Europa defineix la incitació a l'odi, en la seva [recomanació \(97\)20](#), com “totes les formes d'expressió que propaguen, inciten, promouen o justifiquen l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme i altres formes d'odi basades en la intolerància expressada pel nacionalisme agressiu i l'etnocentrisme, la discriminació i l'hostilitat contra les minories, els immigrants i les persones d'origen immigrant”.

Així mateix, la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) del Consell d'Europa, en la seva [recomanació general núm. 15](#), recull un conjunt de mesures adreçades als governs dels estats membres per lluitar activament contra el discurs de l'odi.

Factors de risc de les conductes d'odi i discriminació

Introducció

Els factors de risc de les conductes d'odi i discriminació són diversos, per la qual cosa serà necessari un enfocament multidisciplinari per treballar-ne la prevenció.

En casos d'assetjament i ciberassetjament no hi ha un patró clar pel que fa als alumnes implicats, ja en siguin víctimes o agressors. En el cas de les conductes d'odi i discriminació, els alumnes que les pateixen formen part, de forma real o suposada, d'un col·lectiu vulnerable.

Aquests factors de risc poden vincular-se a diferents àmbits: el desenvolupament personal, el context escolar, l'àmbit familiar i l'entorn i, encara que es podrien donar de forma aïllada, sovint s'interrelacionen.

Factors de risc vinculats al desenvolupament personal

- Un autoconcepte negatiu i baixa autoestima
- La dificultat per reconèixer i gestionar les emocions
- La dificultat per avançar en el pensament conseqüencial
- La dificultat per avançar en el desenvolupament moral i la consciència ètica
- La dificultat per relacionar-se amb els altres

Factors de risc vinculats al context escolar

- Manca de formació en el respecte a la diversitat i el valor de la diferència
- Absència d'una visió intercultural en el currículum
- La dificultat de crear vincles

Factors de risc vinculats a l'àmbit familiar

- El desconeixement de la gravetat del discurs de l'odi i les conductes discriminatòries
- Possibles estereotips i prejudicis que es transmeten en el si de les llars familiars

- La dificultat d'establir processos de col·laboració escola-família
- Manca d'espais d'interacció entre les famílies

Factors de risc vinculats a l'entorn

- La dificultat de treballar en xarxa
- La baixa participació de l'alumnat en activitats de lleure

Factors de risc vinculats al desenvolupament personal i accions de prevenció

- Un autoconcepte negatiu i baixa autoestima
- La dificultat per reconèixer i gestionar les emocions
- La dificultat per avançar en el pensament conseqüencial
- La dificultat per avançar en el desenvolupament moral i la consciència ètica
- La dificultat per relacionar-se amb els altres

Prevenció de factors de risc vinculats al desenvolupament personal

Cal considerar que el desenvolupament de la persona es dona al llarg de tota la vida. La transició entre la infantesa i la vida adulta és un llarg procés que comença al voltant dels 10 i 11 anys, amb la pubertat, i que s'allarga més enllà dels 16 anys durant l'adolescència. Els processos de creixement i maduració de la pubertat condueixen a una transformació física que en molt poc temps modifiquen la imatge personal i influiran en els canvis psicològics, cognitius i emocionals que es produiran en l'adolescència.

La construcció de la identitat és una de les tasques principals a la qual haurà de fer front l'adolescent, d'aquesta etapa destaca una certa tendència a la inestabilitat emocional, fruit dels canvis fisiològics que s'experimenten; les noves funcions cognitives tot just estrenades, que es van exercitant a mesura que l'adolescent s'endinsa en ella; la cerca de nous referents; el desafiament als límits establerts, la necessitat de construir una identitat diferenciada; i l'apropament als iguals, que li permet enfrontar-se als desafiaments d'aquesta nova etapa en un entorn que li proporciona seguretat..

Aquesta situació de fragilitat els pot arribar a fer més vulnerables i ser susceptibles, per tant, de patir discriminació o tenir conductes discriminatòries.

Els estereotips com a imatges o representacions mentals simplificades i falsejades dirigides a un grup, persona o determinat col·lectiu, estan basats en tòpics i judicis convencionals, creats i compartits socialment i que acostumen a comportar connotacions negatives vers al persona o grup a qui van dirigits, esdevenint prejudicis.

L'adolescent en ple procés de canvi i de construcció de la seva identitat, sovint buscarà el reconeixement social i el referent del grups d'iguals per enfortir la seva imatge i reforçar l'autoestima, és en aquest moment quan els prejudicis que formen part del nostre imaginari col·lectiu, esdevenen un risc de condicionar el comportament dels i les adolescents, portant-

los a actuar d'una manera determinada, que sovint és discriminatòria cap una persona concreta o un col·lectiu determinat.

Tot i la importància dels iguals, un desenvolupament personal saludable requereix de l'acompanyament de les persones adultes de referència, en primer lloc la família, que ofereixin a l'adolescent reconeixement, escolta i confiança en les seves potencialitats.

L'establiment de vincles forts i sans és una de les primeres tasques que ha d'afrontar el professorat per a la creació d'un bon clima de convivència a l'aula, en general, i per a la prevenció de discursos i conductes discriminatòries, en particular.

Per prevenir aquestes conductes cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per incidir en les causes que les produeixen. A continuació, s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors de risc analitzats.

Un autoconcepte negatiu i baixa autoestima

Coincidint amb l'adolescència, l'alumnat inicia la cerca d'una identitat pròpia. Aquesta cerca li permetrà construir el seu projecte de vida personal.

La identitat és tot allò que ens defineix com a individus i que ens diferencia els uns dels altres i està constituïda per tots aquells atributs -valors, creences, característiques, rols...- que ens confereixen una manera de pensar-nos i sentir-nos a nosaltres mateixos. La seva construcció és fruit d'un procés d'interiorització que depèn, en part, de la interacció entre l'individu i el context cultural on realitza el seu procés de socialització.

En el marc de les actuals societats multiculturals, les identitats personals són fruit de la confluència de diverses pertinences i o replegaments identitaris no desitjats.

La imatge que una persona té d'un mateix, l'autoconcepte, s'ha anat construint durant la infantesa per la qual cosa l'acompanyament de la família en la creació d'una imatge positiva d'un mateix és fonamental. El sentiment de la pròpia vàlua i competència, l'autoestima, exerceix una gran influència en el desenvolupament personal.

És necessari acompanyar en aquest procés de construcció múltiple de la identitat, atès que aquesta diferència sinó es gestiona correctament pot entrar en contradicció, generant frustració a l'adolescent i contribuint a una baixa autoestima.

Els infants i adolescents amb una alta autoestima mostren confiança en ells mateixos i tenen més facilitat per entomar reptes, tolerar la frustració i poder manejar adequadament burles o crítiques. Una baixa autoestima significa que la persona no se sent prou valuosa, la qual cosa pot generar inseguretat i dificultar les relacions amb un mateix i amb els altres.

Des del centre educatiu s'ha de treballar en el reforç de l'autoconcepte i l'autoestima, així com impulsar intervencions educatives que fomenten la resiliència com a capacitat d'enfrontar-se, superar i transformar les adversitats de la vida. Tot aquest treball contribueix a prevenir conductes d'odi o discriminació.

Per a la millora de l'autoconcepte i l'autoestima els centres educatius poden:

- Treballar l'**autoconcepte i l'autoestima** des de l'acció tutorial:
 - En la **tutoria individualitzada**. De manera personal i directa, el tutor o tutora es pot relacionar i conèixer amb precisió la singularitat de l'alumne i les seves necessitats, de manera que el pugui ajudar a potenciar el seu desenvolupament.
 - [Qui sóc jo, sigues tu](#)
Aquesta activitat, elaborada per l'organisme de Salut Pública de la Diputació de Girona, inclou un qüestionari per conèixer el nivell d'autoestima dels alumnes i detectar els alumnes amb l'autoestima baixa, prendre consciència de les coses que cal canviar per millorar-la i enfortir l'autoconcepte.
 - En la **tutoria grupal**. Treballar amb tot l'alumnat activitats de millora de l'autoestima.
 - [Jocs d'autoestima i cohesió de grup](#)
Recull d'activitats seqüenciades per a treballar el reconeixement i la confiança en un mateix (pp. 3-9).
 - En l'**acció tutorial compartida**. La col·laboració família i escola ha de contribuir al desenvolupament personal dels alumnes
 - [L'entrevista inicial. Una eina de comunicació i informació](#)
En aquesta guia, el Departament d'Educació dóna orientacions i criteris, organitzats per diferents etapes educatives, que poden ajudar a preparar les entrevistes amb la família.
 - [Carta de compromís educatiu](#)
En aquest document, elaborat pel Departament d'Educació, s'ofereixen models de carta de compromís i les seves d'addendes, així com orientacions per a l'elaboració dels continguts específics addicionals que permeten fer el seguiment de l'evolució de cada alumne o alumna dels àmbits personal, rendiment escolar i integració escolar i social
- Orientar respecte la **construcció d'una identitat pròpia**
 - Com a **programació interdisciplinària**. Treballar la competència d'autonomia i iniciativa personal de manera interdisciplinària amb competències i continguts d'altres àrees de coneixement
 - [La meva família](#)
A. Bustos i T. Laez proposen aquesta unitat de programació de sis sessions al llarg de tot un trimestre adreçada als infants de Cicle Inicial de Primària amb l'objectiu de treballar el reconeixement d'identitats personals diverses i la pluralitat de maneres de viure la pròpia identitat.
 - [La memòria](#)

Unitat didàctica adreçada a l'alumnat d'Educació Secundària Obligatòria que cerca la petjada del passat en el present a través dels referents culturals i històrics disponibles de l'entorn amb la finalitat que l'alumnat disposi de recursos per a comprendre i configurar la pròpia identitat personal, social i cultural.

- [Jo vull ser radical](#)
Aquesta guia elaborada per Edualter presenta eines, i propostes didàctiques per treballar la construcció d'identitat de gènere a 4rt d'ESO i Batxillerat, dedicant un taller específic a les eines per a la millora de l'autoestima
- [Projecte de servei comunitari. Transferible WHATSUP! COM VAS DE SALUT MENTAL?](#)
Aquest document del Departament d'Educació en col·laboració amb l'associació Obertament introdueix una reflexió sobre la incidència de la salut mental en joves i les conseqüències de l'estigma. També hi trobareu orientacions per a la implementació d'un projecte de servei comunitari en salut mental i recursos per treballar amb l'alumnat.
- [Diversitat en curt](#)
Aquest projecte de l'Ajuntament de Barcelona, posa a disposició dels centres educatius cinc curtmetratges que, acompanyats de guies didàctiques, permeten treballar a l'aula temes relacionats amb les identitats i les discriminacions per raó de sexe, la diversitat afectiva i sexual i la convivència. S'adreça a cursos d'educació primària i educació secundària obligatòria i postobligatòria.
- Implementant **estratègies de treball identitari amb alumnat d'incorporació tardana en els centres de secundària**
 - [Construint identitats](#)
Aquest document, coordinat per Xavier Besalú i Teresa Climent, fa propostes a nivell de centre educatiu que acompanyen l'adolescent immigrant a construir i consolidar la seva identitat (pp. 219-236)
- Promoure valors i elements que **configurin una identitat col·lectiva** remarcant allò que ens fa més iguals que diferents i promoure els valors i drets propis d'una societat democràtica.
 - Més iguals que diferents
En aquesta web "L'escola al Fòrum" hi ha una selecció de deu unitats didàctiques extretes de la publicació *Más iguales que diferentes* de l'editorial Praxis que tracten temes d'identificació i eradicació de prejudicis, migracions, igualtat de drets, grups i cultures minoritàries, llengües en perill, etc. Moltes unitats es plantegen per a desenvolupar-se mitjançant treball per grups cooperatius heterogenis. S'indica l'àrea curricular en la que es pot desenvolupar l'activitat.
 - En les documents curriculars d'Educació Primària i d'Educació Secundària Obligatòria.
 - [Àmbit d'educació en valors socials i cívics](#)
En aquest espai trobem el desenvolupament de Àrea d'educació en valors socials i cívics del Currículum de Primària

- o [Àrea de Cultura i Valors ètics del Currículum de Secundària Obligatoria](#)
En aquest espai trobem el desenvolupament de Àrea d'educació en valors socials i cívics del Currículum de Secundària Obligatoria.

- o **Fomentar l'autoestima** des dels plans d'Acció Tutorial del centre educatiu
 - o [L'autoestima](#)
En aquest document extret de la llicència d'estudis concedida pel Departament d'Educació a l'Anna Carpena i titulada "Habilitats socials i educació en valors des de l'acció tutorial" es proposen quins són els senyals de manca d'autoestima i les activitats per millorar-la.
- o **Potenciar els espais de tutoria per establir diàlegs sobre el respecte a la diferència i a la diversitat.**
 - o Educació Intercultural: Fonaments teòrics i aplicació en els centres educatius. Materials formatius del Departament d'Educació, que ofereixen eines i recursos per treballar la interculturalitat i la diversitat a través de la tutoria
 - o Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya. En aquesta guia del Departament de Governació i del Departament d'Educació, ofereix pautes per a la gestió de la diversitat als centres educatius centrades en les competències per convida i habitar el món, des del respecte, la reflexió crítica i el reconeixement de la diversitat religiosa,
 - o [Guia sobre Competència Intercultural](#)
Aquesta guia presenta el compendi de coneixements, habilitats i actituds que defineixen la competència intercultural. Editada pel Council of Europe, resulta un material adequat per aprofundir teòricament en les implicacions i requeriment de la formació intercultural.
 - o [365 Batecs. Vivències per reflexionar i actuar](#)
En aquest web de l'Obra Social Sant Joan de Déu es recullen testimonis en forma de vídeo per acostar als joves la realitat de les persones més vulnerables i treballar l'educació en valors. El web s'estructura al voltant de diversos àmbits (sense llar, salut mental, infància hospitalitzada, discapacitat, etc.) i diferents valors (respecte, solidaritat, responsabilitat, resiliència, etc.).
[Premi de Civisme 2015](#)

Altres recursos:

- **Potenciar la resiliència entre l'alumnat**
 - o [Escolta'm - La resiliència i la vinculació afectiva en l'acció tutorial](#)

El projecte proposa personalitzar l'escola amb un pla d'intervenció educativa que estableixi una vinculació educativa positiva entre el tutor i l'alumne, i que proporcioni a tot l'alumnat factors promotors que els reconeguin i acompanyin en el seu creixement per anar aconseguint cotes de seguretat personal que l'ajudin a desenvolupar-se de forma integral i satisfactòria.

- **La tolerància a la frustració**

En aquest projecte elaborat per B. Pagès es proposa com ajudar als infants d'educació primària a adquirir recursos i estratègies en la gestió de la seva pròpia frustració i augmentar-ne la tolerància (pp. 29-53).

La dificultat per reconèixer i gestionar les emocions

Les emocions són les “eines” que ens permeten identificar allò que sentim i el que senten els altres. Les emocions són formes de respondre al que sentim, creant una reacció que tindrà un comportament específic. Cada emoció té el seu sentit i la seva utilitat. El que és important és ensenyar als alumnes com gestionar-les de forma que les puguin reconèixer i modular, prendre consciència de com se senten i com viuen les emocions, la duració que tenen i com les expressen. El treball de la gestió de les emocions contempla també, en l'àmbit de les relacions interpersonals, reconèixer les emocions de l'altre i ser capaços de comprendre com se sent i per què se sent així, de “posar-nos en el seu lloc”, entendre'ls també des de la seva diferència. En aquest sentit, caldrà també desenvolupar l'empatia, és a dir, la capacitat de reconèixer l'estat d'ànim d'algú altre i actuar amb sensibilitat envers aquesta comprensió. L'empatia implica posar en joc tant aspectes emocionals com cognitius.

Les conductes de discriminació entre iguals es relacionen amb una gestió ineficaç de les emocions. L'alumne que pateix discriminació té dificultats per gestionar la seva por, ansietat i, fins i tot, ràbia, no troba la manera d'aturar la situació ni, sovint, se sent capaç de demanar ajuda. L'alumne que discrimina té dificultats per entendre i valorar la diferència, gestionar la seva frustració i, a més, pot no ser conscient de l'impacte que les seves accions tenen sobre qui les pateix. Aquesta manca d'empatia pot impedir-li aturar i/o revertir les conductes de discriminació. I no podem oblidar els observadors. L'empatia dels membres del grup pot ajudar-los a transformar-se en agents actius enfront conductes discriminatòries.

Així doncs, es fa evident que la dificultat per reconèixer i gestionar les emocions és un factor de risc tant per patir com per exercir discriminació, per la qual cosa caldrà treballar de forma preventiva el desenvolupament de les competències socioemocionals, la gestió emocional i el desenvolupament de l'empatia, incidint especialment en l'empatia “virtual”.

Per a la millora en la gestió de les emocions i el desenvolupament de l'empatia, incidint especialment en l'empatia “virtual”, els centres educatius poden:

- Treballar la **gestió de les emocions** i el desenvolupament de l'**empatia** mitjançant diversos recursos
 - [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)
En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. El mòdul [Competències socioemocionals](#) per a Educació Primària treballa la gestió de les emocions i l'empatia en les activitats 1, 2 i 3 i el mòdul [Competències socioemocionals](#) per a Educació Secundària en les activitats 2 i 3.
 - Utilitzar els recursos sobre **Educació socioemocional** disponibles a l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a l'abast dels centres per a l'elaboració del [Projecte de convivència](#).
 - [“Com gestionar les emocions dels adolescents després dels atemptats”](#)
En aquest audiovisual Marta Valls explica i presenta el projecte 17 x capgirar el 17, una iniciativa per treballar les emocions i els fets succeïts als atemptats a Barcelona i Cambrils al 17 d'agost de 2017.
 - [5 Kxs de Convivència. Educació Secundària Obligatòria](#)
En aquest espai de la XTEC es pot accedir a un conjunt de materials per treballar les emocions i l'empatia entre els alumnes. Cal destacar la kxa d'emocions, amb activitats per conèixer, comprendre i valorar els sentiments i emocions.
 - [Kxa de convivència. Educació infantil i primària](#)
En aquest espai de la XTEC es pot accedir a un conjunt d'activitats per treballar diferents aspectes que intervenen en la convivència com la competència social, la comunicació, les emocions, l'acollida, la inclusió i la cultura de la pau i mediació. Cal destacar activitats com Dòmino de les emocions, El rellotge de les emocions, Emocions entre tothom... a la carpeta del cicle superior.

Altres recursos:

- [Tan sols respira](#)
En aquest espai de FAROS de l'Hospital de Sant Joan de Déu es pot accedir al curt de Julie Bayer Salzman & Josh Salzman (Wavecrest Films) on nens i nenes expliquen davant la càmera com se senten davant determinades situacions amb un valor emocional negatiu per ells mateixos i com aconsegueixen tranquil·litzar-se mitjançant la respiració, la qual cosa els ajuda a aconseguir que el focus del seu pensament deixi de ser la situació que els ha generat angoixa personal.
- [Intimidad, mi tesoro](#)
En aquesta unitat didàctica, que es pot trobar a la plataforma Web We Want elaborada per Insafe i coordinada per European Schoolnet, es treballa el concepte d'intimitat a la xarxa i la gestió adequada de les emocions a l'espai virtual. Forma part del conjunt d'unitats didàctiques [Manual docent Web We Want](#).
- [Sabes elegir](#)

Aquesta unitat didàctica, elaborada per Internet Segura for Kids (IS4K), té la finalitat de reforçar la responsabilitat i l'esperit crític contrastant informació d'internet, reflexionar i reaccionar davant les diferents propostes durant la navegació. També permet treballar el desenvolupament de l'empatia en el context virtual. Aquesta plataforma presenta altres [unitats didàctiques](#) d'interès.

La dificultat per avançar en el pensament conseqüencial

Treballar les habilitats cognitives pot ajudar l'alumnat a definir què passa, què pot fer, analitzar alternatives, valorar conseqüències tenint en compte els altres i passar a l'acció possible, com a procés imprescindible per aprendre a relacionar-se positivament i gestionar els conflictes.

Entre les habilitats cognitives és especialment important ajudar a desenvolupar el pensament conseqüencial de tot l'alumnat. Aquest treball ha de facilitar la valoració de les conseqüències d'una determinada acció, per a un mateix i per als altres, en qualsevol escenari, sigui presencial o virtual. Ara bé, tot i potenciar l'entrenament d'aquest pensament cal també fomentar aprenentatge d'estratègies i tècniques de pensament reflexiu i presa de decisions.

Per fer prevenció en relació amb aquest factors de risc es proposa:

- Treballar amb l'alumnat les **habilitats cognitives** emprant com a recurs el [Programa de competència social](#), editat pel Departament d'Educació, que ofereix activitats diferenciades segons l'etapa educativa.
 - Educació Primària - Cicle superior (10-11 anys). [Decideix II](#): activitats per desenvolupar les habilitats cognitives de l'alumnat (pp. 107-119).
 - Educació Secundària Obligatoria - Primer cicle. [Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#): orientacions i recursos per treballar les habilitats cognitives dels adolescents (pp. 7-34).
 - Educació Secundària Obligatoria – Segon cicle. [Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#): orientacions i recursos per treballar les habilitats cognitives dels adolescents (pp. 9-37).
- Fomentar l'entrenament del **pensament conseqüencial** mitjançant el mòdul formatiu [Ús segur i responsable de les xarxes](#) per a Educació Primària i [Ús segur i responsable de les xarxes](#) per a Educació Secundària, elaborats pel Departament d'Educació en el marc del [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubylluing](#).
 - Fomentar l'entrenament del **pensament conseqüencial** mitjançant els [mòduls formatius per a Educació Primària i Educació Secundària](#) elaborat Departament d'Educació en el marc del Programa d'innovació pedagògica #aquiproubylluing.

La dificultat per avançar en el desenvolupament moral i el pensament ètic

El desenvolupament i educació moral i ètica es refereix a tot allò que té a veure amb el creixement de l'alumnat en tant que persona. Aquest és un procés que progressa per diferents etapes al llarg de la vida de les persones i està lligat al desenvolupament de les capacitats cognitives i l'adopció de papers socials.

Les diverses etapes de desenvolupament moral són estructures de sentir, pensar i fer que se succeeixen segons sigui la interacció de la persona amb el seu entorn i que progressen cap a l'autonomia de la persona respecte l'entorn i l'establiment de principis ètics universals. A cada edat li correspon una etapa dominant.

Educar en valors consisteix a crear condicions per aprendre èticament. L'àmbit de l'educació formal ha d'acompanyar aquest procés d'aprenentatge ètic tant des del treball de continguts (coneixement i exercici dels drets, respecte, justícia) com relacional (cura, atenció i responsabilitat personal i interpersonal).

El respecte és el reconeixement dels drets de les persones i la valoració de la seva identitat, opinió o manera de pensar... Les conductes de discriminació poden començar amb expressions, bromes o burles aparentment innocents que delaten manca de respecte a l'altre o a la diferència.

En aquest plantejament ètic és fonamental el treball d'anàlisi, reflexió i debat amb l'alumnat al voltant de les imatges mentals i les construccions socioculturals que, sense base científica i fruit de l'herència cultural, simplifiquen la realitat i creen opinions, imatges estereotipades i prejudicis sobre les persones que formen part de determinats col·lectius. Aquestes construccions mentals s'elaboren a partir de diferents factors personals, interpersonals, comunitaris i socioculturals que les afavoreixen.

És important treballar amb l'alumnat la revisió d'aquestes construccions mentals amb la finalitat de desmuntar prejudicis, actituds amb una forta càrrega emocional, i creences, estereotips amb una important part cognitiva, que fomenten els discursos d'odi i les conductes de discriminació.

D'altra banda, la dificultat per relacionar-se partint del reconeixement de la diferència obstaculitza també la creació de vincles en el grup, esdevenint un factor de risc i determinant el rol que desenvolupen els seus membres davant discursos i conductes de discriminació.

Cal que des dels centres educatius apostem pel cultiu de l'autonomia personal, la voluntat, el respecte a la diferència, l'acceptació de la contrarietat i la disponibilitat cap al diàleg com a valor i com a mitjà per afrontar les relacions amb nosaltres mateixos i amb els altres.

Per a treballar en la prevenció d'aquests factors de risc els centres educatius poden:

- Impulsar el **Servei comunitari**

El Servei comunitari per a l'alumnat de secundària obligatòria és una acció que vol promoure que els alumnes experimentin i protagonitzin accions de compromís cívic, aprenguin en

l'exercici actiu de la ciutadania i posin en joc els seus coneixements i capacitats al servei de la comunitat.

Què és el Servei comunitari?

En aquest espai de l'xtec.cat trobareu resposta a les preguntes sobre aquest instrument, quina funció aconsegueix i com aplicar-ho al currículum i al centre educatiu.

- Els **Models Transferibles** són exemples d'accions, amb activitats didàctiques i recursos, que es poden dur a terme amb els alumnes abans, durant i després de la realització del servei, en el marc d'un projecte de Servei comunitari
 - [Whatsup! Com vas de salut mental?](#)
Aquest document de l'associació Obertament introdueix una reflexió sobre la incidència de la salut mental en joves i les conseqüències de l'estigma. També hi trobareu orientacions per a la implementació d'un projecte de servei comunitari en salut mental i recursos per treballar amb l'alumnat.
- [Desfem les desigualtats socials](#)
Projecte de servei comunitari de l'àmbit de projectes de solidaritat i cooperació
- [Noves masculinitats. Trenquem els estereotips de gènere](#)
Projecte de servei comunitari de l'àmbit de projectes de participació ciutadana
- Oferir a l'alumnat coneixement i eines per contribuir activament a desmuntar prejudicis
 - Campanya de sensibilització : Trenca tòpics en positiu. Campanya de sensibilització de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya que ofereix espais de reflexió i capacitat en competència d'intervenció en una societat culturalment diversa tenint en compte elements de la comunicació intercultural i abordant els propis prejudicis .
 - [Trencar prejudicis i millorar els resultats](#)
Document que resum la proposta d'inclusió social de l'IES Eduard Fontseré per a catalitzar canvis al centre educatiu utilitzant la metodologia d'aprenentatge servei (ApS).
 - Identificació de diferents estereotips, prejudicis i discriminacions envers la diversitat afectiva i de gènere. Materials elaborats per Edualter que faciliten eines pedagògiques i indicadors d'avaluació per treballar els estereotips de gènere i prejudicis a l'Educació Primària
- Promoure els **valors autònoms**
 - [Com treballar els dilemes morals a l'aula](#)
En aquest article de la revista *Filosofia, ara! Revista per a pensar*, Lourdes Estrada Desunvila, professora de filosofia a l'Institut Montjuïc de Barcelona, ens proposa treballar mitjançant dilemes ètics i morals a l'aula.

Altres actuacions que poden portar-se a terme són:

- Reflexionar sobre **les actituds**
 - [Actituds: Sentir y crecer. El crecimiento emocional en la infancia. Propuestas educativas](#)
En aquest llibre Sílvia Palou Vicens ens proposa estratègies, materials, ambients i processos de caràcter cognitiu per treballar les actituds en col·laboració amb les famílies (pàg. 65-67)
- Fomentar l'**adhesió a la norma**
 - [Com organitzem les normes de convivència?](#)
Propostes concretes de l'Escola de Cultura de Pau per a establir normes compartides i significatives per l'alumnat que promoguin la reflexió sobre la necessitat i existència de normes.
- Donar a conèixer **drets i deures de la ciutadania**
 - [Swing of chance](#)
Per a fomentar el valor del respecte, aquest curtmetratge relata la història de Harry, un barber al Nova York dels anys 30, el qual no tolera als homes i a les dones negres. Alguna cosa passarà perquè això canviï.
- Fomentar el procés **d'adopció de perspectives i l'empatia**
 - [Què és la tutoria entre iguals?](#)
En aquesta web s'explica l'estratègia educativa de la TEI de caràcter institucional i que implica a tota la comunitat educativa.
- Promoure la **participació i presa de decisions comunitària**
 - [Com fem que els alumnes participin?](#)
Pàgina web de l'Escola de Cultura de Pau que ens ofereix eines per a l'establiment d'una organització escolar compatible amb els principis de democràcia participativa.

La dificultat per relacionar-se amb els altres

La manca d'habilitats socials i comunicatives dificulten les relacions perquè no permeten l'expressió de sentiments, actituds, desitjos, opinions o drets d'una manera adequada a cada situació. En aquest sentit, cal promoure l'aprenentatge de l'assertivitat, és a dir, el desenvolupament de la capacitat d'expressar pensaments i emocions i de defensar els posicionaments propis sense mostrar conductes agressives o manipuladores i, alhora, respectant les altres persones.

Totes les competències necessàries per relacionar-se amb els altres estan relacionades a més amb la capacitat de respectar i valorar la diferència i de gestionar els conflictes positivament .

L'educació en la gestió positiva dels conflictes té com a objectiu primordial proporcionar a l'alumnat les eines, les estratègies i les habilitats necessàries per entendre el conflicte com una oportunitat d'aprenentatge i gestionar-lo de manera constructiva per tal de transformar-lo eliminant els factors violents.

Davant d'aquesta situació, el centre educatiu pot dur a terme actuacions com:

- Treballar amb l'alumnat de Secundària l'**assertivitat** utilitzant com a recursos:
 - [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)
En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. El mòdul Competències socioemocionals per a Educació Primària treballa l'assertivitat en les activitats 2 i 3 i el mòdul [Competències socioemocionals](#) per a Educació Secundària en l'activitat 1.
 - [La información no es conocimiento](#)
En aquesta unitat didàctica, que es pot trobar a la plataforma Web We Want, elaborada per Insafe i coordinada per European Schoolnet, es proposa desenvolupar i consolidar l'aprenentatge de l'assertivitat davant la discriminació com a mesura d'autoafirmació. Forma part del conjunt d'unitats didàctiques [Manual docent Web We Want](#).
- Treballar totes les competències i habilitats necessàries per a la **gestió positiva dels conflictes**.
 - Projecte de convivència. Educar en la resolució positiva de conflictes. Continguts de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del projecte de convivència, del Departament d'Educació. Ofereix actuacions, eines i recursos per treballar a nivell d'aula, centre i entorn la gestió positiva de conflictes.
- Practicar amb l'alumnat l'ús adequat de la **comunicació** a internet, les normes de **conducta i gentilesa a l'àmbit digital** i pautes educatives de reacció quan succeeix alguna conducta de discriminació.
 - Internet segura. El programa Internet Segura, vinculat al Centre de Seguretat de la Informació de Catalunya (CESICAT) i alineat amb el programa de la Comissió Europea Estratègia posa a la vostra disposició recomanacions i materials amb l'objectiu d'aconseguir que els menors emprin les noves tecnologies d'una manera satisfactòria i segura.
 - [Participar en la red](#)

En aquesta unitat didàctica, que es pot trobar a la plataforma Web We Want elaborada per Insafe i coordinada per European Schoolnet, es treballa la manera com actuar, respondre i interactuar a la xarxa. Forma part del conjunt d'unitats didàctiques [Manual docent Web We Want](#).

- Impulsar actuacions i estratègies que promoguin la **cohesió del grup** (vegeu [Factors de risc vinculats al context escolar i accions de prevenció](#) – PENDENT link).

Factors de risc vinculats al context escolar i accions de prevenció

- Manca de formació en el respecte a la diversitat i el valor de la diferència
- Absència d'una visió intercultural en el currículum
- La dificultat de crear vincles

Un dels reptes de les societats del segle XXI és avançar col·lectivament en el respecte a les persones i les llibertats fonamentals.

L'ordenament jurídic en matèria d'educació reconeix plenament el dret de l'alumnat al respecte a la seva identitat, integritat física, intimitat i dignitat personal, i a un ambient de convivència que fomenti el respecte i la solidaritat entre iguals. Tal com indica l'article 30.2 de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, "tots els membres de la comunitat escolar tenen dret a con viure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb llur actitud i conducta en tot moment i en tots els àmbits de l'activitat del centre."

El centre educatiu és, després de l'entorn familiar, el principal espai de socialització d'infants i adolescents i ha de garantir el desenvolupament de les competències necessàries per viure i con viure junts en una societat diversa. Per tant, ha de ser un espai basat en l'equitat que faciliti la relació positiva entre iguals per tal d'evitar conductes d'odi i discriminació, que posi en valor la diferència en un marc de valors compartits.

Tanmateix, l'escola constitueix un mirall de la societat on, malauradament, el prejudici es dona amb massa freqüència en diversos àmbits relacionals (familiars, laborals, institucionals, etc.) i també al context escolar els discursos i conductes de discriminació cap a persones o col·lectius concrets i realitats susceptibles de patir discriminació per motius diversos hi són presents.

Per prevenir conductes discriminatòries caldrà incidir en l'alumnat implicat, però també en la resta del grup d'iguals, educant en el respecte als drets humans, en el valor de la diferència, la dignitat de les persones i la gestió positiva dels conflictes.

Les conductes discriminatòries no són un fenomen nou; en canvi, el **discurs que discrimina o discurs de l'odi** s'ha començat a manifestar de forma més recent i habitual amb la irrupció d'internet i les tecnologies de la comunicació i informació. El discurs de l'odi ha esdevingut un fenomen amb naturalesa pròpia i els seus trets específics (la perdurabilitat, el potencial de difusió i l'anonimat, entre d'altres) cal tenir-los en compte.

Per prevenir conductes d'odi i discriminació cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per incidir en les causes que les produeixen. A continuació, s'ofereixen orientacions per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

Manca de formació en el respecte a la diversitat i el valor de la diferència

En els darrers anys ha anat augmentant a la nostra societat la presa de consciència sobre la gravetat del discurs i conductes discriminatòries i els seus efectes perjudicials en el desenvolupament de l'alumnat i en el clima escolar.

Per a contrarestar els efectes perjudicials d'aquestes conductes entre iguals cal que els centres educatius apliquin de manera normalitzada **el principi de no discriminació**, és a dir garantir una relació basada en l'equitat entre els diferents membres de la comunitat educativa, basada en la igualtat de drets i en la dignitat de totes les persones.

La manca de coneixement de les eines per abordar discursos i conductes de discriminació fa que moltes vegades els infants que són víctimes d'aquestes conductes no siguin atesos convenientment pel centre i que la situació de vulneració dels seus drets s'allargui i agreugi en el temps.

Cal promoure la formació de tota la comunitat educativa per tal d'assolir la plena consciència en el respecte a la diversitat per raó d'origen, tradició o orientació sexual i afectiva, funcional, cultural o socioeconòmica i donar suport immediat i prendre decisions adreçades a assegurar la protecció de la o les persones víctimes de conductes discriminatòries.

La formació del propi alumnat és un element clau en la prevenció de les conductes d'odi i discriminació. És important que l'alumnat conegui l'origen de la discriminació i els prejudicis que sovint la sustenten, i que prengui consciència de la gravetat d'aquests fets i dels seus efectes. Dotar l'alumnat i la resta de la comunitat escolar de la informació i formació necessàries permetrà conèixer aquest fenomen, identificar les conductes discriminatòries i i en conseqüència esdevenir part activa en la seva prevenció.

Per evitar conductes discriminatòries el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Treballar amb l'alumnat **les conductes d'odi i discriminació**
 - Unitats didàctiques: Prevenció de conductes d'odi i discriminació [sense LINK]

Aquestes unitats didàctiques que aporta el present protocol, elaborades pel Departament d'Educació en col·laboració amb el Departament d'Interior, tenen com a objectiu principal sensibilitzar i reflexionar sobre els conceptes clau relacionats amb la discriminació des de l'anàlisi de casos. Es treballen abans i després del Taller de Mossos d'Esquadra elaborat amb aquesta finalitat.

- Treballar amb l'alumnat els **prejudicis i estereotips**
 - [Manual \[anti\]rumors](#)
En aquest manual de l'Institut *Diversitas*, elaborat per Maria Corral al capdavant, trobareu material pedagògic per a combatre rumors i estereotips cap a diferents col·lectius vulnerables.
 - [Taller: Descarreguem la motxilla de prejudicis](#)
Material didàctic elaborat per l'Ajuntament de Palma, Illes Balears, per a prevenir possibles conflictes, reconèixer les situacions de discriminació i xenofòbia i evitar aquestes conductes, conèixer els mecanismes de creació i potenciació dels rumors i els mitjans pels que es transmeten i afavorir conductes positives, respectuoses i integradores
 - [Estereotips, prejudicis i discriminacions](#)
En aquesta proposta didàctica d'Amnistia Internacional trobareu eines per a treballar estereotips, prejudicis i discriminació.
 - ["Esborrem estereotips, creem diversitat"](#)
En aquest document audiovisual del programa *Tot un Món* de TV3 que pretén lluitar contra els prejudicis relacionats amb la immigració hi trobareu el testimoni de tres dones establertes a Catalunya fa menys d'una dècada i provinents de Sud Amèrica
 - [Activitats per a centres educatius](#)
Recull d'activitats de l'Ajuntament de Mataró que es van realitzar en motiu de celebració del 21 de maig, dia internacional de la diversitat cultural pel diàleg intercultural a la ciutat.
 - [Desmuntant prejudicis](#)
El Centre d'Informació per a Treballadors estrangers (CITE) presenta la proposta didàctica de la campanya amb aquest nom i que inclou treball de conceptes bàsics i accions de conscienciació.
- Programar activitats que **fomentin la reflexió, el diàleg i el pensament crític**
 - Elaborar i difondre una **declaració institucional** contra les violències i agressions amb la implicació i el compromís de la resta de la comunitat escolar (vegeu models a [Proyecto antibullying](#), activitats J2a i J2b).
 - Dur a terme **campanyes de sensibilització** en el centre educatiu amb la implicació de l'alumnat i altres sectors de la comunitat escolar. Alguns exemples:
 - [Campanya "Diques NO a l'assetjament escolar"](#)
En l'escola Prat de la Riba d'Esplugues de Llobregat, els nens i les nenes de 5è de primària han gravat un vídeo per a la campanya "No a l'assetjament escolar" amb un missatge d'ànim a totes les persones que el pateixen i per lluitar junts contra l'assetjament.
 - [Stop. Tu pots](#)

En l'INS Badia i Margarit d'Igualada, en el marc de la campanya de prevenció de l'assetjament organitzada per l'ajuntament, s'ha organitzat una exposició de llibres, juntament amb altres activitats com conferències, club de lectura juvenil, tallers, etc.

- Afavorir la participació de l'alumnat en **premis i concursos** que tinguin com a finalitat prendre consciència de la importància de les relacions positives. Alguns exemples:
 - [Concurs \(Re\)Imagina't](#). És un concurs de creacions d'audiovisuals no sexistes, una iniciativa de l'Observatori de les Dones en els Mitjans de Comunicació, adreçada a grups de nois i noies d'entre 14 i 18 anys dels centres d'educació formal i d'entitats d'educació en el lleure dels municipis que formen part d'aquest Observatori.
 - [I Concurs PUM! Ciberbullying](#)
En aquest espai, l'Associació de Consumidors de Mitjans Audiovisuals de Catalunya convoca el I Concurs de Foto-Còmics PUM! Ciberbullying entre totes les escoles de Catalunya.
 - [Premis Dialoga](#)
En aquest espai, la Facultat de Dret d'ESADE i el Col·legi de Notaris de Catalunya, convoquen aquest premi amb l'objectiu de promoure i difondre la resolució pacífica dels conflictes. Hi ha diverses modalitats (individual, grup, centre educatiu). En les darreres dues edicions han tractat el tema de l'assetjament escolar.
- Conèixer **la dimensió del discurs i conducta de discriminació en el centre educatiu**
 - [Qüestionari de percepció d'assetjament escolar](#)
Des d'aquest espai es pot accedir a la plantilla d'un qüestionari adreçat a l'alumnat, elaborat en el marc del [Programa #aquiproubullying](#), que permet detectar possibles situacions d'assetjament o ciberassetjament en l'entorn escolar. El qüestionari està constituït per 30 ítems, agrupats en 3 blocs: percepció general, les víctimes i els autors. A partir d'aquesta plantilla els centres poden editar els seus propis formularis.
 - [Qüestionari sobre convivència, conflictes i violència escolar](#) (Ortega, del Rey, Mora-Merchán, Sánchez y Ortega-Rivera, 2008).
En aquest espai del Laboratori d'Estudis sobre Convivència i Prevenció de la Violència (LAECOV), es pot accedir a diversos qüestionaris adreçats a professorat, alumnes i famílies, elaborats per l'equip d'investigadors de la universitat de Còrdova.
- **Promoure la formació de tota la comunitat escolar**
 - [Coeducació per a una educació no sexista](#)
En aquest espai de l'Ateneu trobareu materials formatius del Departament d'Educació adreçat a professorat amb l'objectiu principal d'acompanyar-los en el procés

d'incorporar la coeducació en el dia a dia del centre com a eix transformador de l'acció educativa.

- [Prevenició de la violència masclista en l'àmbit educatiu.](#)

En aquest espai de l'Ateneu trobareu materials formatius del Departament d'Educació elaborats per Tamaia Viure Sense violència, adreçats al professorat i al professional d'atenció educativa i de suport a la docència. Els objectius d'aquests materials són donar a conèixer el marc conceptual i legal de la violència masclista, facilitar-ne la detecció i dotar d'eines per la prevenció, detecció i intervenció per al seu abordatge en l'àmbit educatiu.

- [Educació Intercultural: Fonaments teòrics i aplicació en els centres educatius.](#)

En aquest espai de l'Ateneu trobareu materials formatius del Departament d'Educació adreçat a professorat amb els objectius de treballar la globalització, la diversitat, la perspectiva intercultural, la diversitat i el gènere.

- Difonent **guies de prevenció** per informar els diversos sectors de la comunitat escolar.

- El Departament d'Educació ha publicat diverses guies de prevenció per treballar el maltractament entre iguals amb l'alumnat de primària i secundària, així com guies de prevenció adreçades a les famílies (vegeu [Factors de risc vinculats a l'àmbit familiar i accions de prevenció](#)): [pendent LINK]
 - [Tractem-nos bé](#): guia per treballar el maltractament entre iguals amb l'alumnat de primària.
 - [I tu, què hi pots fer?](#) guia per treballar el maltractament entre iguals amb l'alumnat de secundària

Absència d'una visió intercultural en el currículum

Un altre dels motius que poden comportar conductes discriminatòries en la nostra societat és la incapacitat que tots i totes tenim en part de conviure en un context multicultural.

Un currículum intercultural entès com una "mirada" diferent, com un "enfocament" més inclusiu i més just, ha d'anar orientat a fer aflorar i valorar la diversitat existent a l'aula, habilitant així l'alumnat en aquelles competències que li han de permetre viure en una societat plural i cohesionada.

Una mirada intercultural del currículum ha de respondre als següents objectius:

- Desenvolupar la consciència d'igualtat en drets i deures, i afavorir l'adquisició d'una autoestima personal i acadèmica positiva amb unes altes expectatives envers tot l'alumnat.
- Promoure el reconeixement a la diferència que ens permeti viure i conviure en una societat plural on es respecti les diferents formes d'entendre i d'afrontar la vida, superar prejudicis respecte a persones i grups d'ètnies diferents i valorar els aspectes positius i les aportacions de totes les cultures.
- Potenciar la cultura del diàleg, la interrelació i la convivència. Cal remarcar allò que ens fa més iguals que diferents i els valors propis d'una societat democràtica.
- Acompanyar en el procés de construcció identitària. Els centres educatius han de facilitar, des de l'anàlisi crítica davant els essencialismes identitàris, la construcció d'una identitat de pertinences múltiples i simultànies que doni resposta al sentiment de pertinences del nostre alumnat.

Els centres educatius, han de treballar aquestes dimensions orientades a construir un futur compartit i cohesionat, amb el respecte a la diversitat en un marc de valors compartits.

- [Propostes per avançar en l'educació intercultural. Grup de treball coordinat per en Xavier Besalú.](#)
En aquest document del Departament d'Educació, s'ofereixen elements bàsics per consolidar l'educació intercultural des del currículum, pràctiques de referència i formació al professorat i a les famílies, entre altres recursos.
- [L'educació intercultural als centres educatius des de les àrees del currículum](#)
En aquest document del Departament d'Educació trobareu indicacions de com incloure la visió intercultural en les diferents àrees del currículum.
- [Model transferible: Prevenció de conductes d'odi i discriminació](#)
L'impuls del servei comunitari per a l'alumnat de secundària obligatòria és una acció que vol promoure que els alumnes experimentin i protagonitzin accions de compromís cívic, aprenguin en l'exercici actiu de la ciutadania, i posin en joc els seus coneixements i capacitats al servei de la comunitat. Aquest model transferible recull activitats didàctiques i recursos per treballar les conductes d'odi i discriminació, que es poden dur a terme amb els alumnes abans, durant i després de la realització del servei, en el marc d'un projecte de Servei Comunitari.

La dificultat de crear vincles

Sota els discursos i conductes de discriminació podem trobar prejudicis i estereotips socials que sovint comparteix l'alumnat.

Per això, en un grup poden presentar-se comportaments que evidencien la manca de respecte a la diferència en el seu si, de manera que qualsevol persona o col·lectiu que surt de la norma, del que és habitual, té més probabilitats de ser rebutjada pels seus companys i companyes i ser susceptible de patir conductes discriminatòries.

És important partir del coneixement de l'altre, de la seva realitat, reforçar els vincles entre iguals, des del reconeixement de la diferència com un fet enriquidor, afavorir les relacions entre l'alumnat divers ajudarà a reduir les conductes discriminatòries desmuntant els estereotips i prejudicis que les fonamenten.

Per tot plegat, **cal reforçar els vincles entre iguals**, tant en l'àmbit de l'aula com en un àmbit més general de centre.

- Elaborar sociogrames que permetin fer un **seguiment del clima relacional de l'aula** i conèixer els graus d'influència i preferència entre l'alumnat i possibles casos d'aïllament o exclusió ([Qüestionari sobre Conductes i Experiències Socials a Classe-CESC-](#)).
- Promoure, des de la tutoria grupal, actuacions que **fomentin el coneixement i la cohesió del grup** per tal de crear comunitat, és a dir, un entorn acollidor i saludable per a tot l'alumnat.
 - [Recull de dinàmiques de grup](#)
En el document Estratègies per millorar la convivència, publicat per l'IOC en col·laboració amb el Departament d'Educació, trobareu un apartat dedicat a les dinàmiques grupals per treballar les habilitats socials i millorar la convivència (pp. 9-37). Hi ha [versió digital](#).
 - Crear ambients que estimulin la cooperació, el suport mutu i la implicació entre l'alumnat
 - [El treball cooperatiu](#)
Antoni Gavalrà coordina aquest manual sobre la metodologia d'aprenentatge cooperatiu, amb propostes concretes per aplicar a l'escola.
 - [Estratègies metodològiques de treball cooperatiu](#)
Mòduls formatius de l'espai virtual Ateneu que desenvolupa estratègies de treball a l'aula amb la metodologia del treball cooperatiu per a la inclusió educativa
 - [Equips X la convivència](#)
En aquest espai del programa #aquiproubullying es pot accedir a l'activitat didàctica, adreçada a l'alumnat del cicle superior d'educació primària. Aquests equips tenen com a finalitat detectar i aturar aquelles accions que dificultin les relacions entre iguals i malmetin la convivència i promoure tant estratègies de gestió positiva dels conflictes com mesures restauratives de tal manera no arribin a donar-se situacions d'assetjament.
 - [Servei comunitari Guaites](#)
En aquest espai del programa #aquiproubullying es pot accedir a informació sobre el servei comunitari i al transferible específic sobre assetjament, adreçat a alumnat de 3r o

4t d'ESO. Aquest servei comunitari té com a finalitat detectar i aturar possibles situacions d'assetjament i altres accions que dificultin les relacions entre iguals, amb l'objectiu d'implicar l'alumnat en la millora de la convivència i en la gestió positiva dels conflictes.

- Implementar **programes d'ajuda entre iguals** en què companys i companyes juguin un paper clau de suport per al desenvolupament del sentiment de pertinença en l'alumnat.
 - El Departament d'Educació ofereix instruments d'acompanyament entre iguals: [La tutoria entre iguals](#) i [Apadrinament lector](#).
 - [Programa TEI](#)
En aquest web es pot trobar informació sobre aquest programa de convivència basat en la tutorització emocional amb l'objectiu de desenvolupar el respecte, l'empatia i el compromís de l'alumnat.
- Fomentar mesures de **mediació i assessorament entre iguals**
 - [La mediació en l'àmbit escolar](#)
El llibre Blanc sobre la mediació escolar explica en què consisteix aquesta modalitat de resolució de conflictes i els recursos que s'utilitzen per a implementar-la.
- Fomentar els **cercles de diàleg** a l'aula. Els [cercles de diàleg](#) constitueixen una pràctica restaurativa formal que afavoreix la cohesió de grup, la creació de comunitat i la resolució de petits conflictes, així com el paper del docent com a facilitador de relacions positives a l'aula.
- Promoure els **agrupaments heterogenis** dels alumnes com un element que afavoreix la interacció i la inclusió de l'alumnat i que beneficia els processos d'Educació-aprenentatge i el clima escolar.
- Facilitar la **gestió de l'aula**. Per [gestió d'aula](#) entenem tant aspectes organitzatius (planificació i organització d'activitats, temps, espai, materials, etc.) com d'altres relacionats amb el lideratge, l'estil docent, el desenvolupament de [metodologies actives](#) o la competència social del professorat que afavoreixen la creació d'un bon clima d'aula..

Un altre aspecte a destacar és la importància del **vincle entre docent i alumnat** que determina la creació d'un clima general de relacions positives, basades en la responsabilitat, el respecte, l'equitat, i el reconeixement de la diferència. Cal que el professorat resti obert a la creació d'un clima socioafectiu càlid, amb l'ús d'un estil comunicatiu assertiu i que mostri tolerància zero davant qualsevol tipus de discurs o conducta de discriminació.

- Reforçar l'**estil docent** del professorat i les **habilitats comunicatives** de l'alumnat.
 - [Estil docent i gestió de l'aula](#)

En aquest material editat pel Departament d'Educació es pot accedir a un marc teòric i un conjunt d'activitats per optimitzar el clima d'aula a partir del treball d'elements com l'estil comunicatiu (assertiu, passiu, agressiu) per afrontar els conflictes, els procediments d'instrucció, les rutines i el control i gestió d'aula.

- [Comunicació afectiva i efectiva](#)

En aquest quadern de treball adreçat a l'alumnat mediador publicat pel Departament d'Educació es poden trobar dinàmiques i pràctiques per treballar i millorar les habilitats comunicatives de l'alumnat (pp. 23-41).

Així mateix, per assegurar la protecció de l'alumnat que pateix conductes de discriminació cal garantir **la participació efectiva de l'infant o jove**. Caldrà, doncs, revisar la dificultat que cada centre educatiu té en garantir el dret d'infants i adolescents a ser escoltats i a manifestar opinió, informant-los respecte a aquests drets, així com possibilitant la creació d'espais d'escolta, reflexió, debat, acompanyament i recollida d'informació.

Per a tal fi, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Potenciar un **clima participatiu** que afavoreixi el sentiment de pertinença.

- [Projecte de convivència](#)

En aquest document es pot accedir als continguts de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a l'abast dels centres educatius per a l'elaboració del Projecte de convivència de centre. El **tema Participació** ofereix instruments de diagnosi, orientacions i recursos per potenciar la participació dels diversos sectors de la comunitat escolar, i molt especialment de l'alumnat, en la vida del centre.

- [Projecte "Escolta'm"](#)

Projecte coordinat per Dolors Albós, de l'ICE de la Universitat de Barcelona que proposa personalitzar l'escola o institut amb un pla d'intervenció educativa que estableixi una vinculació educativa positiva entre el tutor i l'alumne, i que proporcioni a tot l'alumnat factors promotors que els reconguin i acompanyin en el seu creixement. En aquest web es pot trobar informació sobre aquest programa de convivència basat en la tutorització emocional amb l'objectiu de desenvolupar el respecte, l'empatia i el compromís de l'alumnat.

Factors de risc vinculats a l'àmbit familiar i accions de prevenció

- El desconeixement de la gravetat del discurs de l'odi i les conductes discriminatòries
- Possibles estereotips i prejudicis que es transmeten en el si de les llars familiars
- La dificultat d'establir processos de col·laboració escola-família
- Manca d'espais d'interacció entre les famílies

Prevenció de factors de risc vinculats a l'àmbit familiar

Les conductes d'odi i discriminació que afloren a l'aula de vegades es forgen fora d'aquesta (en l'àmbit familiar o en els contextos més pròxims), és per això que es fa imprescindible el treball amb la família.

Els pares i mares o tutors i tutores legals són els primers models per als infants i, per tant, cal apel·lar a la responsabilitat parental de defugir comportaments que transmetin estereotips i prejudicis discriminatoris.

És necessari tenir present el desconeixement que sovint les famílies, i la societat en general, tenen sobre la gravetat dels discursos i conductes discriminatòries. En aquest sentit, és imprescindible que les famílies disposin d'informació i formació per poder ajudar els seus fills i filles.

A vegades les famílies tenen dificultats en mantenir una relació fluida amb el centre educatiu dels seus fills i filles per altres raons (desconeixement de la llengua, dels mecanismes participatius, etc.). En aquests casos també és clau treballar l'entesa i compromís de la família i el centre educatiu ja que d'aquesta col·laboració en depèn, fonamentalment, l'èxit de les actuacions en relació amb possibles comportaments de discriminació que puguin produir-se entre l'alumnat.

Cal que el centre educatiu disposi d'eines i estratègies per acompanyar a les famílies proporcionant els instruments necessaris per prevenir conductes de discriminació, tot incidint en les causes que, des de l'àmbit familiar, poden estar-hi relacionades. A continuació, s'ofereixen orientacions per a la seva prevenció a partir dels factors de risc assenyalats.

El desconeixement de la gravetat del discurs d'odi i conductes discriminatòries

El discurs i conducta de discriminació afecta, sobretot, l'alumnat que el pateix, però també al que el provoca i la resta de companys i companyes, tant a nivell personal i acadèmic com relacional.

És important que les famílies tinguin coneixement dels drets i obligacions inalienables que regeixen les societats democràtiques i a que protegeixen i asseguren la no discriminació i la igualtat de totes les persones per a què puguin identificar, orientar i, en cas necessari, ajudar els fills i filles i donar-los eines que els permetin una millor gestió davant de situacions de discriminació, de manera que puguin ser menys vulnerables a patir-ne, menys proclius a tenir conductes assetjadores i menys tolerants amb les relacions abusives.

Per dotar d'informació i formació a les famílies, el centre pot posar en pràctica accions com:

- Difondre **guies de prevenció** per informar les famílies:
 - A la Web Família i Escola. Junts x l'Educació el Departament d'Educació ha publicat diverses guies de prevenció adreçades a les famílies per donar a conèixer, detectar i fer front a conductes d'odi i discriminació:
 - [Prevenció i detecció de de conductes d'odi i discriminació](#)
 - [Idees falses de conductes d'odi i discriminació](#)
- Promoure la **formació** de les famílies:
 - [Claus per a una educació contra el racisme](#)
En aquest article de la Fundació Faros es donen consells als pares sobre com educar els fills perquè entenguin que la diversitat i la diferència són enriquidores.
 - [És odi? Manual pràctic per reconèixer i actuar davant discursos i delictes d'odi](#)
En aquest Manual elaborat per Eduardo Bazzaco i personal col·laborador en el marc del projecte *Això és odi*, realitzat conjuntament per SOS Racisme Catalunya i l'Institut de Drets Humans de Catalunya, que té com a objectius incrementar el coneixement de la societat civil sobre els delictes i discursos d'odi i afavorir l'intercanvi d'idees, experiències i bones pràctiques enfocades a la construcció de narratives alternatives.

Cal no oblidar que, respecte al discurs d'odi, l'ús actual de les tecnologies i la participació en xarxes socials han dibuixat un nou escenari en el que també és necessari establir relacions positives. És per això que les famílies han de valorar la necessitat d'establir uns criteris en relació amb la necessitat d'establir uns criteris en relació amb l'ús del mòbil, la tableta o l'ordinador, l'adequació dels continguts que poden consultar els fills mitjançant aquestes eines i la necessitat de supervisió, tenint en compte la seva edat, etc. i garantir l'eficàcia de les mesures de seguretat a les xarxes (configuració de privacitat i seguretat).

En aquest sentit, el centre educatiu pot dur a terme accions com:

- Oferir a les famílies, si escau, orientacions i recursos sobre **l'ús segur i responsable de les tecnologies i les xarxes socials**:

- [Educació en l'ús de les tecnologies](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació les famílies poden trobar informació i recursos sobre l'ús i abús de les tecnologies, prevenció i detecció del ciberassetjament i xarxes socials.

- [Recomanacions per a un bon ús d'internet](#)

En aquest apartat del Consell de l'Audiovisual a Catalunya (ACA) es poden trobar una sèrie de vídeos amb recomanacions per aconseguir un bon ús d'internet (continguts lesius, ciberassetjament, etc.).

- [#ActúaConProxi](#)

En aquesta pàgina web diverses entitats de drets humans presenten un projecte online contra la xenofòbia i la intolerància en mitjans digitals. Aquesta és una iniciativa on trobem accions i recursos per combatre els discursos d'odi i el ciberassetjament a les xarxes socials.

Possibles estereotips i prejudicis que es transmeten en el si de les llars familiars

El que aprenen els fills i filles sobre la manera de relacionar-se i de gestionar els conflictes sovint és fruit sobretot de l'observació d'allò que viuen a casa. De vegades és en el mateix nucli familiar on es generen o s'amplifiquen actituds i comportaments que reproduïen prejudicis i estereotips negatius, que els fills i filles tenen el risc de reproduir en altres entorns i afectar directament a la convivència i a les seves relacions amb els altres.

Com a referents i models de conducta, cal que pares, mares o tutors i tutores legals evitin l'ús del llenguatge discriminatori, tinguin les mateixes expectatives cap a tots els fills i filles, no segueixin estereotips socials vinculats al racisme i altres fòbies a col·lectius vulnerables, observin com els fills i filles juguen i es relacionen amb els companys i companyes i amistats, fomentin la valoració de les persones de la mateixa manera, independentment del seu origen, condició o orientació i, en general, promoguin la crítica i la reflexió sobre els valors que transmet l'entorn (publicitat, televisió, videojocs, etc.).

L'element principal de la discriminació és el desconeixement de l'altre, és molt efectiu que durant les interaccions que es donen entre els membres de la família siguin tema de debat i reflexió les circumstàncies en què viuen les persones i col·lectius vulnerables, així com la societat d'on provenen i conforma la seva identitat cultural. Aquest és un exercici de comunicació intrafamiliar que, sens dubte, cal fomentar en el si de l'àmbit familiar.

Tant l'esforç com l'assumpció de responsabilitats compartides ajuden a l'alumnat a entendre les circumstàncies, lloc i posició que ocupen les altres persones, essent una eina molt útil per a aprendre respecte, empatia i igualtat malgrat les diferències.

En aquest sentit, per tal de prevenir discursos d'odi i conductes de discriminació, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Oferir a les famílies, si escau, orientacions i recursos que reforcin el seu **modelatge positiu**:
 - [Recursos i eines per a la igualtat de gènere](#)
En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació les famílies poden trobar informació i recursos per avançar en l'educació en igualtat de gènere.
 - [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)
En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. Aquest programa ofereix a les famílies [mòduls autoformatius](#) amb orientacions i recursos per ajudar els fills a desenvolupar capacitats i habilitats que els ajudin a relacionar-se de manera assertiva i a gestionar positivament els conflictes que puguin tenir presencialment o bé en escenaris virtuals.
 - [Manual pràctic per combatre prejudicis i rumors sobre la diversitat ètnica.](#)
En aquest manual del Consell Comarcal del Vallès Occidental es presenta el Pla comarcal de Ciutadania i Immigració i s'ofereixen recursos, eines i recomanacions per a bastir projectes als professionals dels territoris sobre com evitar el tracte discriminatori ver la diversitat ètnica i fer front a prejudicis i a falses concepcions, promovent la convivència i un major coneixement entre les persones.
 - [Obertament, per la salut dóna la cara.](#)
En aquesta web de l'entitat *Obertament* es proposen eines, metodologia i recursos per organitzar accions de lluita contra l'estigma i la discriminació que pateixen les persones a causa d'algun problema de salut mental.
 - [Estratègies antirumors per prevenir el racisme](#)
En aquesta web de la Fundació ACSAR de Barcelona es presenta aquest projecte basat en l'estratègia del Fons Contra la Xenofòbia de *l'Open Society Foundations* amb eines i recursos per a contrarestar els estereotips negatius, els tòpics i els falsos rumors que circulen sobre la immigració i diversitat cultural.

Un estil de criança més democràtic, basat en l'afecte, la comunicació fluïda amb els fills i les filles, en l'existència de límits i normes, de control parental i interès per les activitats i amistats que fan els fills i les filles, és un factor de protecció ja que facilita les bones relacions.

Per tal de prevenir conductes discriminatòries, el centre educatiu pot posar en pràctica accions com:

- Oferir a les famílies, si escau, orientacions i recursos sobre els **estils parentals** i com influeixen aquests en el desenvolupament dels fills.

- [Parentalitat positiva](#)

En aquest article de la Fundació Faros s'expliquen quatre estils parentals d'educació (paternalista, autoritari, democràtic i negligent) i com influeixen en el desenvolupament de l'infant.

El millor i més efectiu factor de protecció en l'aprenentatge de relacions positives i basades en el respecte a la diferència és el modelatge positiu que les famílies exerceixen en els fills i filles en la manera de relacionar-se i de gestionar els conflictes i en els valors que transmeten.

Un modelatge i estil parental adequats conformen relacions de confiança, comunicació i participació que propicien i estenen la seva influència tant en el desenvolupament personal com en el context escolar i social d'infants i joves. A més les relacions positives, la comunicació fluïda i la confiança en els adults de referència pot facilitar que els fills revelin si estan patint directament una conducta discriminatòria o bé si coneixen algú que ho estigui patint.

La dificultat d'establir processos de col·laboració escola-família

En algunes ocasions, les dificultats comunicatives, complexitat contextual, manca d'obertura del centre o de la família, pocs espais participatius, etc. no faciliten la bona entesa i obstaculitzen la possibilitat d'establir processos de coresponsabilitat entre escola i família. Aquesta distància, real o percebuda, entre escola i família, pot afectar també els fills i les filles en el seu procés socialitzador i esdevenir un factor de risc de provocar o patir conductes discriminatòries.

En els casos de discursos d'odi és especialment interessant establir una coordinació estreta de les actuacions entre famílies i centre educatiu per tal de contribuir al bon ús de les tecnologies i la seguretat a les xarxes, tenint en compte, com ja s'ha dit, que traspassa els límits físics de l'escola.

Per tal de facilitar els **processos de coresponsabilitat escola-família**, els centres educatius poden fomentar l'acció tutorial compartida i utilitzar com a eina clau la carta de compromís educatiu. En aquest sentit, el Departament d'Educació posa a l'abast dels centres:

- [Escola i Família. Junts x l'Educació](#)

En aquest document es pot accedir als continguts de l'aplicació informàtica Escola i Família. Junts x l'Educació del Departament d'Educació. Aquesta aplicació informàtica posa a l'abast dels centres eines de diagnosi, orientacions i recursos per millorar la coresponsabilitat escola-família. En aquest sentit, de les sis línies

d'intervenció són especialment rellevants “Carta de compromís” i “Acció tutorial compartida”.

Manca d'espais d'interacció entre famílies

Les famílies que porten els seus fills i filles a un mateix centre educatiu presenten necessitats i interessos semblants - fills i filles de la mateixa edat, voluntat d'ampliar els àmbits de socialització dels infants, vinculació a un mateix equip de professionals amb una manera de fer determinada i un projecte educatiu comú - i comparteixen temps, espai i finalitats educatives - moments d'arribada i recollida dels infants, reunions de curs, festivitats, participació en activitats del centre educatiu, pertinença a l'associació de pares i mares, comissions, gestió de recursos de suport al centre educatiu -. Per aquests i d'altres motius, de manera natural, l'escola és un espai de relació entre les famílies.

El repte actual és que famílies estructuralment diverses, complexes i heterogènies creïn i mantinguin relacions més enllà de les seves diferències afavorint el coneixement mutu i evitant posicions discriminatòries respecte determinats col·lectius. Totes les actuacions que des del centre educatiu i les entitats i serveis municipals, o des de la mateixa AMPA, es proposin per a que les famílies s'apropin, es coneguin i reconeguin, serà un factor de protecció de conductes de discriminació i fomentaran la vinculació de l'alumnat entre si.

Amb aquesta finalitat, des del centre educatiu es pot fomentar:

- La creació d'espais de relació informal
 - [L'hora del cafè](#)
En la web de l'escola Puiggraciós de La Garriga s'explica el projecte de creació d'un espai de tertúlia pedagògica compartit entre famílies i escola sobre inquietuds, il·lusions, neguits i dubtes que giren entorn a l'educació dels infants.
 - [L'espai familiar](#)
A la web de l'escola Congrés Indians de Barcelona s'explica aquesta proposta de manteniment d'un ambient acollidor que permet que les famílies comparteixin un espai permanent i estable.
- La participació en tallers i xerrades sobre experiències vitals.
 - [Taller de mares. Un espai d'aprenentatge](#)
En aquest document de l'Oficina de Nova Ciutadania de l'Ajuntament de Sabadell trobareu un model de cartell de presentació en que es fa difusió de tallers per compartir coneixements sobre l'educació dels fills, el funcionament de l'escola i el sistema educatiu a Catalunya i de diferents recursos d'orientació i ajuda recursos que

permet la relació entre els pares i mares d'una mateixa escola, conèixer diferents cultures i experiències vitals i fer aportacions a la vida escolar dels fills i filles.

- La participació en diferents jornades, homenatges, festivitats, celebracions del centre educatiu
 - [Dia de les llengües familiars](#)
En aquest document de l'escola Agustí Bartra de Terrassa hi ha un resum de la pràctica compartida que implementa actuacions per fomentar la participació i interrelació de les famílies en activitats de l'escola donant a conèixer les diferents llengües familiars que es parlen a la escola i fomentar-ne el respecte.
- La seva implicació en activitats curriculars d'iniciació, exemplificació o ampliació de continguts curriculars
 - [Tallers de llengua i socialització de famílies en l'entorn educatiu](#)
Aquests Tallers del Departament d'Educació i el Departament de Treball, Afers Socials i Família de la Generalitat de Catalunya, conjuntament amb Consorci per a la Normalització Lingüística, tenen l'objectiu de promocionar i millorar de l'aprenentatge i l'ús de la llengua catalana dels pares i mares de l'alumnat nouvingut o d'origen estranger; fomentar la implicació de les famílies en el seguiment acadèmic i educatiu dels fills, la participació en la vida dels centres i de l'entorn escolar i el reforç de la convivència i la cohesió social.
 - [Projecte de participació de les famílies](#)
En aquesta pàgina de la web de l'escola Miquel Martí i Pol de Viladecans es presenten les línies d'actuació amb les famílies on, d'entre altres, es proposa una col·laboració curricular en l'Àrea d'Educació visual i plàstica i una jornada "Famílies a l'aula".
- La col·laboració mútua entre famílies i els grups de famílies d'acollida en cas noves incorporacions.
 - [JO+ELLS= NOSALTRES](#)
Aquest document de l'Ajuntament de Vic és un Tríptic de presentació del projecte que promou l'acció coordinada entre les diferents famílies d'una mateixa escola i potenciar la creació de xarxes de suport entre iguals per facilitar l'acollida i el coneixement de l'entorn de les famílies (famílies guia, famílies acollidores, etc.). amb el suport dels diferents agents educatius i socials de la ciutat.
 - [Tothom a l'AMPA: guia d'acollida de les famílies](#)
Aquest document de l'AFAPAC és una guia que ofereix orientació i els recursos necessaris per tal que cada AMPA pugui fer el seu propi Pla d'Acollida a les famílies que s'incorporen al centre educatiu.
 - [Mares enllaç](#)

En aquesta Web es presenta el projecte MaresEnllaç amb propostes per millorar la comunicació entre l'escola i les famílies novvingudes i ajudar a l'adequada escolarització i plena participació de l'alumnat immigrant en igualtat d'oportunitats de totes les activitats de l'escola.

■ El foment de la formació a les famílies

○ [#aquiproubullying](#)

En aquest mòdul formatiu del Servei Escola i Família del Departament d'Educació es treballen aspectes de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament i el ciberassetjament amb una metodologia de reflexió sobre l'acció i d'aprenentatge a partir de la pràctica i l'experiència compartida.

○ [Acollida a les famílies refugiades](#)

En aquest document del Servei Escola i Família del Departament d'Educació es presenta una proposta didàctica que té la finalitat de sensibilitzar les famílies sobre la situació de les persones refugiades i orienta en la responsabilitat d'educar els fills i filles per viure en una societat plural, fugint de prejudicis i estereotips respecte de les persones immigrades.

○ [Igualtat de gènere](#)

En aquest Mòdul formatiu realitzat pel Servei Escola i Família del Departament d'Educació té la finalitat de sensibilitzar i oferir eines a les famílies per evitar les desigualtats i els estereotips de gènere. La proposta formativa s'organitza al voltant dels canvis generacionals, els prejudicis sexistes i la igualtat de gènere a casa.

Factors de risc vinculats a l'entorn i accions de prevenció

- La dificultat de treballar en xarxa
- La baixa participació de l'alumnat en activitats de lleure

Prevenció de factors de risc vinculats a l'entorn

El discurs d'odi i les conductes de discriminació no constitueixen un problema estrictament escolar, sinó que es manifesten en l'escola com un reflex dels valors existents en la societat, on les relacions de discriminació també s'hi produeixen amb relativa freqüència (racisme, violència de gènere, etc.). També les circumstàncies familiars i de l'entorn immediat de l'alumnat tenen un impacte directe en el seu procés escolar i educatiu.

Cal treballar en aquest context i intervenir en aquest àmbit si volem donar una resposta integral i eficaç davant aquestes conductes. Així es fa necessària una acció educativa conjunta i complementària entre la família, el centre educatiu i tots els altres agents i entitats educatives de l'entorn.

Per això és important abordar la convivència en els centres, i més concretament la prevenció de les conductes d'odi i discriminació, de forma integral i des de contextos més amplis.

A continuació, s'ofereixen orientacions i recursos per a la prevenció d'aquestes conductes a partir dels factors assenyalats.

La dificultat de treballar en xarxa

El treball en xarxa crea consciència de comunitat i és en comunitat on cal treballar la prevenció de conductes d'odi i discriminació. Els centres educatius s'han d'obrir a l'entorn i aquest ha de prendre consciència de la seva capacitat educadora. Cal anar avançant en la posada en marxa de projectes educatius des d'un plantejament comunitari, que responguin a les necessitats detectades en el territori, tinguin objectius compartits entre tots els agents implicats i proposin actuacions per donar-hi resposta.

Davant d'aquesta situació, els centres educatius poden proposar accions com:

- Col·laborar amb l'Administració local (ajuntaments, consells comarcals, etc.) en la realització de **campanyes contra el discurs d'odi i conductes de discriminació escolar**.
 - [Xarxa d'Escoles i Instituts per a la Igualtat i la No-discriminació](#)
Aquesta xarxa, que impulsa l'Ajuntament de Barcelona, amb la participació del Consorci d'Educació de Barcelona, vol prevenir conductes abusives, violències masclistes i discriminacions diverses per motiu de diversitat de gènere, sexe, funcional, ètnica i cultural.
 - [Quiero verte](#)
Campanya promoguda i organitzada per la fundació *Cepaim* amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona per a la prevenció i detecció del racisme i la xenofòbia amb estratègies de comunicació i sensibilització social i material didàctic.
- Col·laborar en la creació de **projectes educatius d'àmbit comunitari** on hi participin tots els agents educatius del territori orientats a la convivència.
 - [Projecte d'Àmbit Comunitari de convivència](#)
En aquest espai de la XTEC trobareu sistematitzat com dur a terme un projecte d'àmbit comunitari de convivència. En aquest projecte els diferents agents educatius (centres, famílies, ajuntaments, entitats i associacions, etc.) diagnostiquen necessitats convivencials, defineixen objectius i concreten actuacions coordinades i complementàries.
- Fomentar la participació del centre en **iniciatives de prevenció, detecció i intervenció enfront el discurs i conducta d'odi i discriminació d'àmbit comunitari**.
 - [Taller de debat participatiu](#)
Material elaborat pel Consell Escolar de Catalunya en format de taller que consta diverses eines i orientacions metodològiques (guia, preguntes orientadores, glossari, pautes de recollida d'aportacions i formulari per a l'avaluació del debat) per a que, de manera autònoma, els centres educatius facin les seves aportacions entorn el concepte d'interculturalitat i el caràcter integrador del sistema educatiu de Catalunya.

La baixa participació de l'alumnat en activitats de lleure

Les activitats de lleure són un recurs que ajuda de manera efectiva a reduir la discriminació, en fomentar de manera funcional i vivencial la inclusió i socialització de l'alumnat al context sociocultural on es troba.

Una manca d'oferta d'aquest tipus d'activitats en l'entorn immediat de l'alumnat o la no promoció d'aquestes constitueixen un factor de risc en tant que pot afavorir l'aïllament i l'exclusió i el desenvolupament de conductes antisocials.

Els centres educatius poden proposar accions com:

- Promoure la realització d'**activitats fora de l'horari lectiu** aprofitant les instal·lacions disponibles al centre (patis oberts, biblioteca, etc.).
- Donar a conèixer a l'alumnat i les seves famílies, a través de l'acció tutorial, **l'oferta d'activitats esportives, culturals i d'educació en el lleure de les entitats de l'entorn**.
- Promoure que les AMPA del territori col·laborin per oferir una **oferta coordinada d'actuacions** que puguin donar resposta als interessos i a la diversitat de l'alumnat.

Indicadors de coneixement o sospita d'una situació d'odi i discriminació

Les **conductes d'odi i discriminació** poden donar-se en qualsevol dels espais del centre educatiu, si bé és més habitual que es produeixin lluny de la vigilància dels adults, i la majoria dels casos no són comunicats ni al professorat ni a les famílies. Ja s'ha comentat que és de gran importància treballar per a la prevenció, però en el cas que es detectin conductes discriminatòries, és fonamental actuar al més aviat possible per evitar que puguin cronificar-se i donar pas a situacions d'**assetjament**.

Els **indicadors** observables des de l'àmbit escolar i familiar en un nen o en un adolescent que pateix discriminació són de tipologia molt diversa. És important estar atents i tenir present que qui pateix discriminació pot manifestar més d'un símptoma i de diferent categoria. També és important determinar si una acció negativa cap a un infant o jove per part dels seus companys i companyes es fonamenta en una conducta discriminatòria o si bé aquesta emmascara una altra problemàtica (un insult presumptament homòfob o racista pot amagar un altre tipus de conflicte). En tot cas, l'observació d'alguns d'aquests indicis no ha d'associar-se exclusivament a una conducta d'odi i discriminació. Caldrà ser molt curosos ja que aquests indicadors (especialment, els indicadors físics, conductuals i emocionals) poden estar associats a altres problemàtiques (depressió, trastorns de la conducta alimentària, etc.).

Indicadors físics	
1	Presenta sovint nafres, talls o blaus inexplicables.
2	Presenta trastorns psicossomàtics (mal de panxa, mal de cap, vòmits...).
3	Manifesta canvis en les pautes de menjar : sovint hi ha disminució de les ganes de menjar i pèrdua de pes.
4	S'expressa amb dificultat i fins i tot quequeja.
5	Té problemes de son .
6	Presenta tics nerviosos .
Indicadors conductuals	
1	Evita anar a determinats llocs o classes.
2	Fa absentisme i por arribar a l' abandonament escolar.
3	Empitjora el seu rendiment escolar
4	Sovint està sol, no té amics i/o és rebutjat pels companys.

5	Sovint està ficat en baralles en què es troba indefens .
6	Presenta una actitud hipervigilant , de recel.
7	Sovint és intimidat o molestat , o es fiquen amb ell.
8	Es culpa dels problemes o les dificultats.
Indicadors emocionals	
1	Manifesta una clara pèrdua d' autoestima .
2	Expressa inseguretat i /o ansietat .
3	Mostra un aspecte contrariat, trist, deprimit i/o temorenc sense motiu aparent.
4	Mostra poques habilitats socials (especialment assertivitat).
5	Plora amb facilitat i/o sovint s'angoixa emocionalment.
6	Es tanca en si mateix i evita relacionar-se amb els amics o amb la família.
7	Es mostra apàtic o indiferent .
Per part dels companys	
1	Se'n burlen i li fan bromes desagradables, l'insulten, etc.
2	Li fan arribar notes o missatges electrònics insultants o amenaçadors.
3	Li donen contínuament la culpa de les coses que surten malament.
4	No li parlen, l'ignoren .
5	L'anomenen amb malnoms .
6	Mai no el conviden a festes o activitats fora de l'escola.
8	Coaccionen els possibles amics per tal que no interactuïn amb ell.
9	Rebutgen seure al seu costat.
10	En els jocs sempre és l'últim a ser triat .
11	Apareixen pintades, dibuixos o símbols amb missatges d'odi envers algun grup o col·lectiu present a l'aula o al centre educatiu.
12	Se'n burlen i el rebutgen de forma explícita pel seu aspecte físic o per la seva forma de ser (orientació afectivosexual, identitat o expressió de gènere, discapacitat física o psíquica, origen ètnic, racial o nacional, sexe, o qualsevol altre condició o circumstància personal o social).

Normativa (Direcció)

1. [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#) (DOGC 5422 - 16/07/2009)

L'article 33, sobre **Protecció contra l'assetjament escolar i contra les agressions**, exposa que:

1. El Govern i el Departament han d'adoptar les mesures necessàries per a prevenir les situacions d'assetjament escolar i, si s'escauen, afrontar-les de manera immediata, i per a assegurar en tot cas als afectats l'assistència adequada i la protecció necessària per a garantir-los el dret a la intimitat.

2. El Departament ha de posar a disposició dels centres els mitjans necessaris per a atendre les situacions de risc d'assetjament escolar. En cas que resulti imprescindible, es poden adoptar mesures extraordinàries d'escolarització, i el Departament pot adoptar també, en l'àmbit del personal al seu servei, mesures extraordinàries de mobilitat.

(...)

L'article 37, sobre **Faltes i sancions relacionades amb la convivència**, disposa que:

1. Es consideren faltes greument perjudicials per a la convivència en el centre educatiu les conductes següents:

a) Les injúries, ofenses, agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa, el deteriorament intencionat de llurs pertinences i els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal.

(...)

d) La comissió reiterada d'actes contraris a les normes de convivència del centre.

2. Els actes o les conductes a què fa referència l'apartat 1 que impliquin discriminació per raó de gènere, sexe, raça, naixença o qualsevol altra condició personal o social dels afectats s'han de considerar especialment greus.

3. Les sancions que es poden imposar per la comissió d'alguna de les faltes tipificades per l'apartat 1 són la suspensió del dret de participar en activitats extraescolars o complementàries o la suspensió del dret d'assistir al centre o a determinades classes, en tots dos supòsits per un període màxim de tres mesos o pel temps que resti fins a la finalització del curs acadèmic, si són menys de tres mesos, o bé la inhabilitació definitiva per a cursar estudis al centre.

2. [Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#), DOGC 5686–05.08.2010

L'article 24, sobre **Mesures correctores i sancionadores**, manifesta que:

1. L'aplicació de mesures correctores i sancionadores de les irregularitats o faltes comeses per l'alumnat que afectin la convivència, establertes a la Llei d'educació, a les normes d'organització i funcionament del centre i, en el seu cas, en la carta de compromís educatiu s'ha d'inscriure en el marc de l'acció educativa i té per finalitat contribuir a la millora del seu procés educatiu. Sempre que sigui concordant amb aquesta finalitat, la mesura correctora ha d'incloure alguna activitat d'utilitat social per al centre.

(...)

3. Per a la graduació en l'aplicació de les sancions que corregeixen les faltes esmentades a l'article 37.1 de la Llei d'educació, s'han de tenir en compte els criteris següents:

a) Les circumstàncies personals, familiars i socials i l'edat de l'alumnat afectat.

b) La proporcionalitat de la sanció amb la conducta o acte que la motiva.

c) La repercussió de la sanció en la millora del procés educatiu de l'alumnat afectat i de la resta de l'alumnat.

d) L'existència d'un acord explícit amb els progenitors o tutors legals, en el marc de la carta de compromís educatiu subscripta per la família, per administrar la sanció de manera compartida.

e) La repercussió objectiva en la vida del centre de l'actuació que se sanciona.

f) La reincidència o reiteració de les actuacions que se sancionen.

4. En tot cas, els actes o conductes a què fa referència l'article 37.1 de la Llei d'educació s'han de considerar especialment greus, i les mesures sancionadores s'han d'acordar de manera proporcionada a aquesta especial gravetat, quan impliquin discriminació per raó de gènere, sexe, raça, naixença o qualsevol altra circumstància personal o social de terceres persones que resultin afectades per l'actuació a corregir.

L'article 25 desenvolupa **les garanties i procediment en la correcció de faltes greument perjudicials per a la convivència**.

- 1. Les faltes greument perjudicials per a la convivència en el centre tipificades a l'article 37.1 de la Llei d'educació es corregeixen mitjançant una sanció de les previstes a l'article 37.3 de la Llei esmentada. Correspon a la direcció del centre imposar la sanció en la resolució de l'expedient incoat a l'efecte, sense perjudici que la mesura correctora incorpori alguna activitat d'utilitat social per al centre i, en el seu cas, del rescabament de danys que es puguin establir de manera complementària en la resolució del mateix expedient.*
- 2. La instrucció de l'expedient a què fa referència l'apartat anterior correspon a un o una docent amb designació a càrrec de la direcció del centre. A l'expedient s'estableixen els fets, i la responsabilitat de l'alumnat implicat, i es proposa la sanció així com, si escau, les activitats d'utilitat social per al centre i, en el seu cas, l'import de reparació o restitució dels danys o materials que eventualment hagin quedat afectats per l'actuació que se sanciona.*
- 3. De la incoació de l'expedient la direcció del centre n'informa l'alumnat afectat i, en el cas de menors de 18 anys, també els progenitors o tutors legals. Sense perjudici de les altres actuacions d'instrucció que es considerin oportunes, abans de formular la proposta definitiva de resolució, l'instructor o instructora de l'expedient ha d'escoltar l'alumnat afectat, i també els progenitors o tutors legals, i els ha de donar vista de l'expedient completat fins a la proposta de resolució provisional per tal que puguin manifestar la seva conformitat amb allò que a l'expedient s'estableix i es proposa o hi puguin formular al·legacions. El termini per realitzar el tràmit de vista de l'expedient, de la realització del qual n'ha de quedar constància escrita, és de cinc dies lectius i el termini per formular-hi al·legacions és de cinc dies lectius més.*
- 4. Per tal d'evitar perjudicis majors a l'educació de l'alumnat afectat o a la de la resta d'alumnat del centre, en incoar un expedient la direcció del centre pot aplicar, de manera excepcional, una suspensió provisional d'assistència a classe per un mínim de tres dies lectius prorrogables fins a un màxim de 20 dies lectius, que ha de constar en la resolució de la direcció que incoa l'expedient. Aquesta suspensió pot comportar la no-assistència al centre. Altrament, l'alumne/a haurà d'assistir al centre, però no podrà participar en les activitats lectives amb el seu grup mentre duri la suspensió provisional d'assistència a classe. En tot cas, en la suspensió provisional d'assistència a classe, que s'ha de considerar a compte de la sanció, s'han de determinar les activitats i mesures educatives a dur a terme durant aquest període.*
- 5. Un cop resolt l'expedient per la direcció del centre, i a instàncies dels progenitors o tutors legals, o de l'alumnat afectat si és major d'edat, el consell escolar pot revisar la sanció aplicada, sens perjudici, de la presentació dels recursos o reclamacions pertinents davant els serveis territorials corresponents. En qualsevol cas, la direcció del centre ha d'informar periòdicament el consell escolar dels expedients que s'han resolt. Les faltes i sancions a què es refereix aquest article prescriuen, respectivament, als tres mesos de la seva comissió i de la seva imposició.*

6. Per garantir l'efecte educatiu de l'aplicació de les sancions que comportin la pèrdua del dret a assistir temporalment al centre en les etapes d'escolarització obligatòria es procurarà l'acord del pare, mare o tutor o tutora legal. Quan no s'obtingui aquest acord, la resolució que imposa la sanció expressarà motivadament les raons que ho han impedit. La sanció d'inhabilitació definitiva per cursar estudis en el centre, en les etapes obligatòries, ha de garantir a l'alumne/a un lloc escolar en un altre centre. El Departament d'Educació ha de disposar el que sigui pertinent quan el centre afectat no pugui gestionar directament la nova escolarització de l'alumnat en qüestió.

7. Quan, en ocasió de la presumpta comissió de faltes greument perjudicials per a la convivència, l'alumne/a, i la seva família en els i les menors d'edat, reconeixen de manera immediata la comissió dels fets i accepten la sanció corresponent, la direcció imposa i aplica directament la sanció. Tanmateix, ha de quedar constància escrita del reconeixement de la falta comesa i de l'acceptació de la sanció per part de l'alumne/a i, en els i les menors d'edat, del seu pare, mare o tutor o tutora legal.

L'apartat 1 de la disposició addicional dinovena, que desenvolupa la **Responsabilitat en les conductes greument perjudicials per a la convivència en els centres**, disposa que:

1. La direcció del centre públic ha de comunicar al ministeri fiscal qualsevol fet que pugui ser constitutiu de delictes o falta perseguible penalment comès per qualsevol persona de la comunitat educativa en el centre o en relació directa amb la seva activitat, sense perjudici de la continuïtat de les accions correctores previstes en aquest Decret per a l'alumnat i en la regulació disciplinària d'aplicació als treballadors del centre d'acord amb el que preveuen les lleis.

(...)

3. [DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya](#) (DOGC 4670 - 06.07.2006)

L'article 25, sobre l'**Àmbit d'aplicació de la mediació**, disposa que:

(...)

2. Es pot oferir la mediació en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument perjudicials per a la convivència del centre, llevat que es doni alguna de les circumstàncies següents:

a) Que la conducta sigui una de les descrites en l'apartat b) o c) de l'article 38, i s'hagi emprat greu violència o intimidació, o la descrita en l'apartat h) del mateix article.

L'article 38, sobre Conductes greument perjudicials per a la convivència en el centre, ha estat derogat pel [DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#), el qual, pel que fa les conductes greument perjudicials per a la convivència, es refereix a l'article 37, sobre Faltes i sancions relacionades amb la convivència, de la [LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació](#).

Per tot plegat, **es podrà oferir la mediació** en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument perjudicials per a la convivència del centre, **llevat que es doni alguna de les circumstàncies assenyalades en negreta:**

37. a) Les injúries, ofenses, **agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa**, el deteriorament intencionat de llurs pertinences **i els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal**.

b) Que ja s'hagi utilitzat el procés de mediació en la gestió de dos conflictes amb el mateix alumne o alumna, durant el mateix curs escolar, qualsevol que hagi estat el resultat d'aquests processos.

3. Es pot oferir la mediació com a estratègia de reparació o de reconciliació, un cop aplicada una mesura correctora o una sanció, per tal de restablir la confiança entre les persones i proporcionar nous elements de resposta en situacions semblants que es puguin produir.

Informe de valoració

Davant el coneixement o la sospita d'una situació d'odi i discriminació entre iguals per part de qualsevol membre de la comunitat escolar, cal posar-ho en coneixement de la direcció del centre. Convé que aquesta informació es reculli per escrit (per exemple, amb un comunicat d'incidència).

El director o directora de cada centre educatiu pot definir un **equip de valoració** que estarà integrat per diferents professionals en funció dels recursos disponibles.

Per tal de formar aquest equip es recomana:

- Vetllar perquè la composició sigui estable.
- Que estigui integrat per 5/6 professionals com a màxim.
- Que en formin part, com a mínim, el tutor o tutora, el cap o la cap d'estudis, el professional orientador del centre i/o el mestre o la mestra de pedagogia terapèutica.

L'equip de valoració, per encàrrec del director o directora, pot realitzar les tasques següents per tal de recollir la informació necessària i assessorar sobre la intervenció que es podria dur a terme:

- Compilació d'informació: recollida d'informació sobre les fets i alumnes implicats en la possible situació d'assetjament o ciberassetjament.
- Entrevistes a l'alumnat implicat (alumne presumptament ofès i alumne presumptament ofensor) i contrast de la informació amb les seves famílies. També convé fer entrevistes a altres alumnes observadors.
- Redacció de l'informe amb tota la informació i lliurament a la direcció del centre per fer-ne la valoració.

Correspon al director o directora del centre fer la valoració de la situació i comunicar-ne el resultat a les famílies. En aquest procés de valoració, el director o directora pot comptar amb l'assessorament de la Inspecció d'Educació.

En el cas que es valori que es tracta d'una situació d'odi i discriminació, es comunicarà a la Inspecció d'Educació i s'iniciarà la Fase d'intervenció.

En el cas que es valori que no es tracta d'una situació d'odi i discriminació, s'adoptarà un reforç de mesures preventives.

Compilació d'informació

L'Equip de Valoració designat pel director o directora del centre, en el cas que ho consideri adient, compilarà informació sobre els fets i els alumns implicats en la possible situació d'odi i discriminació parlant amb els seus tutors i tutores i altres membres de la comunitat escolar.

És important que l'obtenció d'informació es faci des del respecte i la no-estigmatització de l'alumne.

Es recomana protocolitzar la recollida d'informació a través d'un full o pauta de compilació (s'adjunta un model).

PAUTA DE COMPILACIÓ I RECOLLIDA D'INFORMACIÓ
DATA DE LA DETECCIÓ
Qui ha fet la detecció? _____
DADES DELS ALUMNES IMPLICATS
Alumne/a presumptament ofès/a: Nom i cognoms: Edat: Curs: Tutor/a:
Alumne/a presumptament ofensor/a*: Nom i cognoms: Edat: Curs: Tutor/a:
FET DETECTAT I UBICACIÓ
Descripció del fet:
<i>*En el cas que hi hagi diversos alumnes implicats, es recolliran també les seves dades</i>

Aquest incident ha estat protagonitzat per l'alumne/a (o alumnes):

☐ Sol/a

☐ En grup Del seu grup classe? ☐ Sí ☐ No
Del centre? ☐ Sí ☐ No

☐ En el centre aula ☐ passadissos ☐ gimnàs ☐ pati ☐ altres ☐

☐ Fora del centre

☐ Mitjançant l'ús d'eines tecnològiques

COMPORTAMENT DE L'ALUMNE/A PRESUMPTAMENT OFENSOR/A*

☐ 1ª vegada

☐ Repetició

En cas de repetició, breu resum de la intervenció duta a terme anteriorment

DADES DE CONTEXT I/O FAMILIAR RELLEVANTS

ALTRES ASPECTES RELLEVANTS A CONSIDERAR

**En el cas que hi hagi diversos alumnes implicats, es recollirà també aquesta informació de cadascun d'ells.*

COMPORTAMENT DE L'ALUMNE/A PRESUMPTAMENT OFÈS/A*

☐ 1ª vegada

☐ Repetició

En cas de repetició, breu resum de la intervenció duta a terme anteriorment

DADES DE CONTEXT I/O FAMILIAR RELLEVANTS

ALTRES ASPECTES RELLEVANTS A CONSIDERAR

**En el cas que hi hagi diversos alumnes implicats, es recollirà també aquesta informació de cadascun d'ells.*

Entrevista a l'alumnat implicat

Un cop hem compilat la informació relativa a la possible situació d'odi i discriminació, serà convenient dur a terme una entrevista individual amb cadascun dels alumnes implicats per conèixer més dades sobre la seva situació personal i la seva valoració dels fets.

Recomanacions generals

- Crear un clima de confiança i de respecte que faciliti la comunicació.
- Fer que se sentin partícips del procés establert.
- Evitar plantejar l'entrevista com un interrogatori, utilitzant el diàleg com a instrument per a la bona comunicació i mantenint una escolat activa.
- Oferir informació objectiva, realista i contrastada sobre què es considera una conducta d'odi i discriminació.
- Actuar amb honestat amb el jove, informant-lo que es trametrà la informació als familiars o altres serveis, si és necessari.
- Informar que l'objectiu de l'entrevista és aclarir els fets i recollir la informació necessària per fer una valoració posterior i determinar si s'ha produït una situació d'odi i discriminació en el centre.

Recomanacions per a l'entrevista a l'alumnat presumptament ofès/a:

- Trametre'ls que entenem la dificultat de parlar del que ha passat o està passant, però també la importància de fer-ho.
- Parlar amb serenitat i evitar que es culpabilitzi pel que ha passat o està passant.
- No parlar de forma excessiva i escoltar atentament i amb empatia.

Algunes de les qüestions que podem plantejar podrien ser:

- *Com estàs?*
- *Com et trobes a l'escola / al centre?*
- *Què et preocupa?*
- *Què ha passat?*
- *On i quan?*
- *Qui ho ha fet?*
- *Per què creus que ho fan?*
- *Hi ha algú que ho hagi vist?*
- *Qui coneix la situació? L'hi has explicat a algú? A qui?*
- *Algú t'ajuda?*
- *Des de quan es produeixen aquestes situacions?*

- *Com et sents quan passen aquestes coses?*
- *Què fas quan això succeeix?*
- *Com creus que es pot arreglar tot això?*

Recomanacions per a l'entrevista a l'alumnat presumptament ofensor/a:

- Parlar amb serenitat, utilitzant un to de veu respectuós i no agressiu, i evitar discussions, ja que creen resistències.
- Evitar valoracions morals o de judici.

Algunes de les qüestions que podem plantejar podrien ser:

- *Com estàs?*
- *Com et trobes a l'escola / al centre?*
- *Què et preocupa?*
- *Com et portes amb els teus companys/es?*
- *Consideres que les agressions entre companys són un problema en el centre?*
- *Quines són al teu parer les formes més freqüents de maltractament entre companys/es? (insultar, posar malnoms, burlar-se d'algú, ridiculitzar-lo, parlar malament d'algú, aïllar-lo, excloure'l, amenaçar-lo, obligar-li a fer coses que no vol fer, donar-li cops, empenyes, barallar-s'hi...)*
- *Amb quina freqüència passen aquestes coses?*
- *Per què creus que alguns nois o noies fan aquestes coses?*
- *Tu ho has fet alguna vegada?*
- *M'han dit que l'altre dia va passar alguna cosa amb X... (l'alumne presumptament ofès/a)*
- *Què va passar? On? Quan?*
- *Per què creus que va passar?*
- *Com et sents quan passen aquestes coses?*
- *Com creus que se sent X?*
- *Com creus que es pot arreglar tot això?*

Recollida de dades per a la seva valoració posterior

Hi ha cinc eixos d'atenció que ens poden ajudar a conèixer la situació personal i contextual de l'alumne:

1. SITUACIÓ ACADEMICOESCOLAR
2. SITUACIÓ FAMILIAR
3. OCUPACIÓ DEL TEMPS D'OCI/LLEURE
4. ASPECTES RELACIONALS
5. FACTORS DE PERSONALITAT, PSICOLÒGICS I/O CONDUCTUALS

Guia

1. SITUACIÓ ACADEMICOESCOLAR

- Curs que fa i correspondència amb l'edat
- Percepció del menor sobre la seva situació formativa
- Possible absentisme i/o passivitat
- Dificultats d'adaptació a les normes
- Expectatives acadèmiques
- Motivació / satisfacció per l'estudi
- Models de referència (professors / companys / família)
- Rendiment acadèmic

2. SITUACIÓ FAMILIAR

- Estructura familiar
 - Amb qui viu
 - Situació ocupacional dels pares
- Dinàmica familiar
 - Comunicació
 - Confiança
 - Afectivitat
 - Cohesió
 - Relació entre els pares
 - Relació amb els pares
 - Relació amb els germans
 - Estil educatiu (permissiu, autoritari, etc.)
 - Límits i normes
- Actitud de la família davant els fets esdevenuts

3. TEMPS DE LLEURE

- Activitats d'oci, aficions, lleure educatiu i esport
- Temps d'oci familiar compartit

4. ASPECTES RELACIONALS

En el centre:

- Grup d'amics. Rol en el grup d'amics
- Relacions amb els companys del grup-classe. Rol en el grup-classe

Fora del centre:

- Pertinença a algun grup social. Rol en el grup social

5. FACTORS DE PERSONALITAT, PSICOLÒGICS I/O CONDUCTUALS

Emocionals

- Grau d'autoconeixement
- Grau d'autoestima
- Grau d'autonomia
- Grau d'autocontrol emocional
- Trastorns / medicació

Socials

- Reconeixement de l'altre
- Empatia
- Assertivitat
- Habilitats comunicatives

Gestió positiva dels conflictes

- Autocontrol del comportament i de la conducta
- Competències per a la resolució de conflictes: escolta activa, diàleg, facilitat per arribar a acords en què tothom hi guanyi

Entrevista al grup d'observadors

Detectar les situacions d'odi i discriminació no sempre és fàcil, especialment per part de les persones adultes, docents i famílies. Tot i això, el centre ha de preveure les mesures per a la detecció i la intervenció davant aquests tipus de situacions.

En els casos de les conductes d'odi i discriminació la reacció dels observadors és un element clau per perpetuar aquestes conductes o bé aturar-les. La col·laboració dels companys i companyes és imprescindible. La relació amb els iguals pot facilitar que qui està patint algun tipus d'abús o discriminació doni a conèixer als seus companys el que està passant, però que aquests no facin res per canviar la situació. És important treballar amb aquest grup d'observadors passius per transmetre'ls, d'una banda, la voluntat ferma d'aturar qualsevol tipus de discriminació i, d'altra banda, que es vol fer comptant amb la seva col·laboració.

La passivitat dels observadors té conseqüències negatives en el grup, tant en el clima d'aula com en el desenvolupament personal dels seus membres, ja que:

- a. Legitimen accions reprovables, quan callen perquè no saben què fer o temen ser acusats de "xivatos".
- b. Esdevenen còmplices de l'alumne o alumnes que exerceixen conductes discriminatòries, quan legitimen les seves accions.
- c. Fomenten viure en un clima de temor i injustícia regit per la llei del més fort, quan miren cap a un altre costat.

En definitiva, el desenvolupament moral i la capacitat de discernir d'aquests observadors passius resulten greument afectats quan veuen que algú pateix injustament i no fan res per evitar-ho.

Els **objectius de l'entrevista** amb l'alumnat observador són:

- a. **Sensibilitzar davant la discriminació** entre iguals, propiciant l'empatia cap a qui el pateix.
- b. **Contribuir a trencar la llei del silenci** per tal de visualitzar possibles situacions d'odi i discriminació que roman ocult als ulls de les persones adultes.
- c. **Animar a identificar i confirmar** qui pateix aquest tipus de conductes i qui les exerceix.
- d. **Buscar la seva implicació**, proporcionant ajuda per tal de **canviar el rol d'espectador passiu a col·laborador actiu**.
- e. **Garantir la confidencialitat**.

Comptar amb els iguals en la gestió dels conflictes és fonamental. La seva col·laboració ens pot permetre esbrinar si s'està donant una situació d'odi i discriminació, identificar els seus protagonistes i ajudar les persones afectades.

Es proposa reunir un petit grup d'observadors en un espai que faciliti una conversa relaxada i discreta. La sala de mediació pot ser un bon lloc, ja que es pot associar a un espai en el qual es resolen conflictes de manera voluntària i es garanteix la confidencialitat. A més de demanar-los ajuda en la detecció d'una possible situació d'odi i discriminació, cal treballar amb ells el seu canvi de rol i que siguin capaços de deixar de banda les pors. És important que se sentin segurs, transmetre que no els maltractaran i que ningú no els ha d'acusar de "xivatos", ja que comunicant una injustícia ajuden a qui està patint i demostren la seva valentia.

Algunes de les qüestions que podem plantejar al petit grup d'observadors podrien ser:

- *Sabeu per què us he demanat que vingueu?*
- *Sabeu què es fa en aquest espai?*
- *M'agradaria que m'ajudéssiu a resoldre una situació...*
- *Però abans ens presentarem...*
- *Esteu bé al centre?*
- *Hi ha persones que no s'ho passen bé al centre. En sabeu d'alguna? Heu vist alguna vegada algú que s'ho estigui passant malament? Heu vist alguna vegada algú que s'ho està passant malament en alguna de les xarxes socials que utilitzeu?*
- *Sabeu què són les conductes d'odi i discriminació?*
- *Sabeu com és i què fa la persona que exerceix aquest tipus de conductes?*
- *Sabeu com és i què sent la persona que les pateix?*
- *Hi ha persones que ho saben i no fan res? Per què? Creieu que no fer res també té conseqüències? Quines?*
- *Què vol dir per a vosaltres ser "xivato"? Us sembla que és el mateix que comunicar que algú està patint una injustícia?*
- *Ens assembla que ara algú està patint una situació d'odi i discriminació i m'agradaria que m'ajudéssiu. Sabeu qui és? Sabeu qui està exercint aquest tipus de conductes? Necessitem saber qui són aquestes persones per poder-les ajudar.*
- *Què podem fer?*
- *Podem comptar amb vosaltres?*
- *De quina manera podeu ajudar a aquestes persones?*

Entrevista a les famílies

COMUNICACIÓ DELS FETS I CONTRAST DE LA INFORMACIÓ

Recomanacions generals

- Aquestes entrevistes s'han de dur a terme amb les famílies dels alumnes implicats per separat.
- És important que es faci una presentació clara, amb una comunicació calmada.
- És important utilitzar les eines de comunicació adequades (empatia, missatges en primera persona, etc.) per no alarmar excessivament la família.
- És important explicitar que l'escola i la família tenen el mateix objectiu i que, per això, es demana la seva col·laboració i compromís.
- Es recomana transmetre confiança en el fet que les coses poden millorar.
- Es recomana evitar:
 - centrar-se en la persona en comptes de tractar el fet,
 - jutjar ni fer sentir culpable la família.

Recomanacions per a l'entrevista

1. Comunicar a les famílies les actuacions dutes a terme fins al moment (compilació d'informació i les entrevistes realitzades) i concretar que l'objectiu d'aquestes actuacions, juntament amb l'entrevista actual amb les famílies, és l'elaboració d'un informe que l'equip directiu haurà de valorar per determinar si efectivament s'ha donat un cas d'odi i discriminació en el centre.
2. Notificar els fets, sense minimitzar-los ni sobredimensionar-los, i explicar que s'ha donat un incompliment de les normes d'organització i funcionament de centre.
3. Comunicar a les famílies l'actitud de tolerància zero davant les conductes d'odi i discriminació.
4. Demanar-los què els han explicat els seus fills i filles per poder contrastar la informació.

5. Preguntar-los quina és la seva opinió sobre els fets i com s'han sentit per poder tenir referències sobre el seu posicionament.
6. Explicar que el centre treballa de manera preventiva amb un protocol d'actuació per a aquests casos.
7. Destacar l'oportunitat de poder abordar la situació i intervenir de forma educativa amb l'alumne, així com la necessitat de comptar amb la col·laboració i implicació de la família.
8. Finalment, agrair a les famílies la seva col·laboració i avançar que la direcció del centre s'hi posarà en contacte al més aviat possible per comunicar-los la valoració definitiva de l'informe que s'està elaborant.

Fases de la intervenció educativa davant conductes d'odi i discriminació entre iguals

Introducció

La finalitat de la intervenció educativa és aturar les conductes d'odi i discriminació, evitar que es tornin a produir i restaurar les relacions interpersonals a l'aula i el clima de centre.

La intervenció ha d'anar orientada a desenvolupar en l'alumnat aquelles competències i habilitats que els permeti relacionar-se de manera positiva amb si mateixos i amb els altres, així com potenciar l'educació la cohesió del grup i desfer els prejudicis i estereotips sobre els quals es fonamenten aquest tipus de conductes.

Les conductes d'odi i discriminació poden adoptar formes i expressions diverses (racisme, xenofòbia, sexisme, homofòbia, etc.) i, freqüentment, estan en la base de molts casos d'assetjament i ciberassetjament. En aquest darrer sentit, cal tenir una especial cura per l'elaboració o difusió del discurs de l'odi tan habitual, malauradament, en les xarxes socials.

La intervenció en totes aquestes situacions requereix de la implicació de tota la comunitat escolar, liderada per la direcció del centre educatiu en col·laboració amb el tutor o tutora i el suport del professorat de l'especialitat d'orientació educativa i/o mestres de pedagogia terapèutica i l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP).

Amb la voluntat de facilitar la planificació d'intervenció educativa davant d'una situació d'odi i discriminació es proposen una sèrie de fases amb mesures concretes. Tot i que algunes d'elles es van duent a terme de manera seqüencial, d'altres poden desenvolupar-se de forma paral·lela. Es tracta d'una proposta que cada centre haurà d'adaptar, en funció de la seva realitat, a cada situació concreta.

Finalment, aquesta proposta reconeix l'educabilitat de l'ésser humà, és a dir, la seva capacitat i voluntat d'aprendre i revertir situacions injustes i desiguals. En aquest sentit, a partir de la diagnosi de necessitats educatives, es proposa treballar amb l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació, amb l'alumnat que les ha exercit i amb el grup d'iguals, per canviar els comportaments desajustats i millorar les relacions humanes.

Fase 1: Mesures d'urgència

Descripció

Quan la direcció del centre té la certesa que s'ha produït o s'està produint alguna conducta d'odi i discriminació, cal intervenir de manera immediata, ferma i eficaç, però no precipitada ni improvisada per tal d'aturar aquesta situació i garantir la seguretat de l'alumnat que ha patit aquest tipus de conductes. Cal, també, fer una condemna seriosa dels fets i insistir en el grau de permissivitat zero per part del centre educatiu respecte a tot allò que atempta contra la dignitat de les persones i el principi d'igualtat.

Orientacions

Si la situació és considerada molt greu (una agressió física, per exemple), la direcció s'hauria d'entrevistar amb caràcter d'urgència, i per separat, amb les famílies de l'alumnat implicat directament per informar-los dels fets i de les actuacions que es duren a terme des del centre educatiu (vegeu més endavant **Comunicar-se amb les famílies**). És important comptar amb la presència del tutor o tutora de l'alumne/a.

Els actes i les conductes considerades com a faltes greument perjudicials per a la convivència s'han de considerar especialment greus, segons l'article 37.2 de la LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, quan "impliquin discriminació per raó de gènere, sexe, raça, naixença o qualsevol altra condició personal o social dels afectats".

Aquestes faltes, d'acord amb l'article 25 del DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, comporten la incoació d'expedient excepte quan l'alumne/a i la seva família reconeixen de manera immediata la comissió dels fets. En aquest cas el director o directora del centre aplicarà la sanció corresponent (vegeu [Protocol de conflictes greus](#)). El reconeixement de la falta comesa i l'acceptació de la sanció pot facilitar la implementació de mesures restauratives.

Aturar la conducta d'odi i discriminació

1. El primer objectiu és aturar la situació d'odi i discriminació i que no reaparegui.
2. Cal assegurar el distanciament de l'alumnat implicat. En aquest sentit, es pot plantejar:
 - 2.1. Un canvi temporal de grup de l'alumne/a agressor/a i prendre precaucions per tal que no coincideixi amb l'alumne/a agredit/da en espais comuns com les entrades, les sortides o el pati, per la qual cosa caldrà reforçar les mesures de vigilància.
 - 2.2. L'aplicació excepcional d'una suspensió provisional d'assistència a classe garantint així l'allunyament de l'alumnat agressor com a mesura cautelar en el marc de la incoació d'un expedient, tal com recull l'article 25.4 del [DECRET 102/2010, de 3](#)

[d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#). Aquesta suspensió, que pot comportar la no-assistència al centre, ha de ser comunicada a la família de l'alumne/a agressor/a abans que comenci el període de l'expulsió (vegeu [Protocol de conflictes greus](#)).

3. Si es considera que els fets poden ser delictius i, per tant, perseguits penalment i l'alumne/a que ha agredit és major de 14 anys (té responsabilitat penal), s'hauran de posar en coneixement de la fiscalia. Si es tracta de menors de 14 anys, i, per tant, inimputables, s'activarà el protocol de menors infractors (vegeu [Protocol de menors infractors](#)).
4. És important remarcar que, en cas que es tracti d'una situació en què la conducta d'odi i discriminació s'hagi produït mitjançant l'ús de mitjans telemàtics, caldrà demanar a la família de l'alumne/a ofensor/a que col·labori retirant-li, temporalment, l'accés a aparells mòbils amb connexió a Internet. També cal plantejar la necessitat de restringir l'ús d'aquests aparells a l'alumne/a ofès/a.
5. Aquesta mesura és especialment necessària quan l'alumne/a ofensor/a hagi elaborat o difós un **discurs d'incitació a l'odi**¹ a les xarxes socials. Convé recordar que, amb l'expressió de determinades idees de contingut discriminatori, es pot incórrer en un delictes de provocació a l'odi, la violència i la discriminació tipificat pel Codi Penal.

Confortar l'alumnat que ha patit una conducta d'odi i discriminació

1. Cal oferir-li atenció immediata. Les actuacions han d'estar sempre orientades a la persona, cosa que exigeix una valoració i un tracte individualitzat.
2. És clau comptar amb persones referents del centre a les quals pugui accedir en qualsevol moment. Tanmateix, sempre és preferible que aquesta persona referent sigui el tutor o tutora.
3. La prudència i la sensibilitat han d'estar presents en totes les intervencions tenint en compte que aquesta situació genera molt de patiment en aquests alumnes i també en les seves famílies.
4. És important construir espais físics segurs tant a l'interior del centre com en les seves entrades i sortides.

El **tutor o tutora** o la **persona referent** ha de confortar l'alumnat que ha patit una conducta d'odi i discriminació i assegurar-se que sap:

1. Que volem ajudar-lo perquè se senti millor i acompanyat.
2. Que pot demanar ajuda, sempre que ho necessiti, a la persona referent.
3. A qui ha d'adreçar-se en cas que li calgui ajuda, ja sigui perquè no es troba bé o perquè s'ha produït alguna nova agressió.

¹ La Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) del Consell d'Europa defineix la incitació a l'odi com "totes les formes d'expressió que propaguen, inciten, promouen o justifiquen l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme i altres formes d'odi basades en la intolerància expressada pel nacionalisme agressiu i l'etnocentrisme, la discriminació i l'hostilitat contra les minories, els immigrants i les persones d'origen immigrant".

4. Que elaborarem un mapa de seguretat i li explicarem en què consisteixen les mesures que es contemplin.
5. Que ens és necessària la seva col·laboració positiva.
6. Que ens pot proposar quins companys creu que li podrien donar suport.
7. Que, si bé aquestes mesures s'apliquen d'urgència, se'n proposaran altres per tal de garantir que s'atura la situació, a fi que recuperi l'autoestima i que es restableixin les seves relacions.
8. Que es comunicaran a les famílies les mesures d'urgència i les actuacions que se seguiran fent.

Notificar a l'alumnat que ha exercit una conducta d'odi i discriminació

1. La condemna ferma dels fets per part de tota la comunitat educativa.
2. La gravetat dels fets i les conseqüències.
3. Que cal el seu compromís per aturar la situació.
4. Que hi haurà una supervisió de la seva conducta.
5. Que s'aplicarà un altre tipus de mesures per tal de garantir que l'ajudin a adquirir les competències i habilitats per relacionar-se positivament amb ell mateix i amb els altres.
6. Que es comunicaran a les famílies les mesures d'urgència i les actuacions que se seguiran fent.
7. Que el tutor o tutora, o persona referent en qui es delegui, realitzarà sessions d'acompanyament individualitzat.

Comunicar-se amb les famílies

1. **Família de l'alumne/a que ha patit una conducta d'odi i discriminació.** A la família d'aquest alumne/a, a més d'informar-la sobre els fets i amb la finalitat de donar suport immediat al seu fill o filla, se li comunicaran les mesures d'urgència que es posaran en marxa. També se'ls en demanarà la col·laboració per elaborar un mapa de seguretat al més ajustat possible a les necessitats del seu fill o filla.
2. **Família de l'alumne/a que ha exercit una conducta d'odi i discriminació.** La família d'aquest alumne/a ha de ser informada dels fets i les seves conseqüències, tal com s'ha exposat a les orientacions d'aquesta fase, subratllant la importància que no es procedirà a la incoació d'un expedient si es reconeix de manera immediata la comissió dels fets i se n'accepta la sanció. A més, s'informarà la família que es planificaran actuacions, les quals li seran comunicades en breu, per tal de valorar-les i demanar-los el seu compromís.

Confegir un mapa de seguretat

Per tal d'afavorir la protecció de l'alumnat que ha patit una conducta d'odi i discriminació al centre educatiu, fora bo que la direcció del centre dissenyés un mapa de seguretat amb caràcter d'urgència, orientat a garantir que els diferents espais escolars esdevinguin entorns protegits i que ha de servir com a base per a l'elaboració posterior d'un mapa de protecció més detallat (vegeu [Fase 2](#)).

La informació que es reculli a les entrevistes i converses amb l'alumnat implicat, les famílies, el professorat i el personal no docent servirà per concretar:

1. Quins són els espais i les activitats en què l'alumne/a es troba més segur i còmode.
2. Quins són els espais i les activitats que li resulten més amenaçadores o inquietants (atenció amb els espais de trànsit o sense presència constant de docents: passadissos, entrades, sortides...).
3. Quines persones poden formar la xarxa de suport de l'alumne/a perquè es pugui incorporar a les activitats amb normalitat i seguretat (docents, personal d'administració i serveis, companys/es, etc.)

És important que l'alumnat que ha patit una conducta d'odi i discriminació no deixi d'assistir al centre educatiu. Malgrat tot, si s'hi reincorpora després d'uns dies, aquesta reincorporació es pot fer de manera progressiva, si això l'ajuda a tenir més seguretat.

Aquesta graella pot contribuir a recollir les necessitats més immediates de protecció de l'alumnat:

Espais	RISC			Descripció (si hi ha dades rellevants)	Proposta de suport	Responsable
	Vermell	Taronja	Verd			
A casa abans de sortir cap a l'escola	X			<i>Li fa por sortir de casa</i>	<i>Un company que visqui a prop el pot passar a recollir.</i>	<i>Tutor o tutora</i>
Trajecte d'anada a l'escola						
Entrada a l'escola						
Passadissos						
Lavabos						
Patis						
Educació Física (vestidors)						
Menjador						
Pati de menjador						
Aula						
Sortida						

Trajecte fins a casa						
A casa, un cop torna de l'escola						
Extraescolars						
(...)						

Dispositius a l'escola: ordinador, portàtil o tableta	X			A l'aula d'informàtica	Treballar en parelles	Professor o professora de l'àrea
Dispositius a casa: ordinador, portàtil o tableta		X		El portàtil quan faig deures a la meva habitació	Treballar en espais comuns Planificar accés acompanyat a determinats espais virtuals	Família
Mòbil						
Aplicacions:						
xarxes socials						
missatgeria						
instantània						
xat						
correu electrònic						
Youtube						
videojocs						
correu electrònic						

Fase 2: Protecció a l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació

Descripció

Tot alumne/a que ha patit una conducta d'odi i discriminació té dret a la protecció, informació, suport, assistència i atenció i a la participació activa des de l'inici i durant tot el procés de la intervenció i, per un temps adequat, després de concloure-la, així com a rebre un tracte respectuós, professional, individualitzat i no-discriminatori.

Aquesta fase ha d'executar-se amb la màxima celeritat possible i té un caràcter transversal al llarg de successives etapes de la intervenció educativa.

La finalitat d'aquesta fase és garantir el compliment del dret a la protecció i defensa integral de la persona (d'acord amb l'article 8 sobre Protecció contra els maltractaments i l'article 9 sobre No-discriminació de la [Llei 14/2010, del 27 de maig](#), dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència) i és per aquest motiu que es fonamenta en un concepte ampli de reconeixement, protecció i suport.

Orientacions

1. Les mesures que s'adoptin per al compliment del dret de protecció han de regir-se pel principi fonamental d'interès superior del menor.
2. La fase de protecció requereix un procediment prou senzill i adaptable a totes les situacions.
3. La decisió d'inici de la fase de protecció a l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació ha de provocar, de manera automàtica, l'activació de les actuacions oportunes.
4. L'efectivitat del dret a la protecció fa necessària la col·laboració de tota la comunitat escolar de manera coordinada.
5. Les actuacions han d'estar sempre orientades a la persona, la qual cosa fa necessària una diagnosi i un tracte individualitzat de l'alumne que ha patit conductes d'odi i discriminació.

La direcció del centre, conjuntament amb el tutor o tutora i amb la col·laboració del professorat de l'especialitat d'orientació educativa i/o mestre de pedagogia terapèutica, si escau, dissenyarà un mapa de protecció de l'alumne víctima de conductes d'odi i discriminació a partir del mapa de seguretat elaborat amb caràcter d'urgència (vegeu [Fase 1](#)), una vegada s'hagi aprofundit en les necessitats i s'hagin analitzat els recursos existents. Aquest mapa de protecció s'implementarà conjuntament amb la família i la resta d'agents responsables de la protecció de l'alumne.

Dissenyar i implementar un mapa de protecció

1. **Diagnosi de necessitats de protecció.** El primer objectiu és acabar de concretar les necessitats de l'alumne víctima de conductes d'odi i discriminació en relació amb la protecció per tal de condicionar el seu entorn escolar immediat. Així, partint de les necessitats recollides en el mapa de seguretat elaborat amb caràcter d'urgència, la direcció del centre educatiu, conjuntament amb el tutor o tutora i amb la col·laboració del professorat de l'especialitat d'orientació educativa i/o mestre de pedagogia terapèutica, si escau, podrà completar les necessitats de protecció, per la qual cosa caldrà tenir en compte:

- el perfil personal de l'alumne/a,
- la seva situació en el grup-classe (relacions amb la resta de companys, possibilitats de suports, etc.),
- el moment del desenvolupament dels fets per detectar els espais d'especial risc.

La diagnosi ha de ser dinàmica (caldrà anar-hi fent ajustaments). La col·laboració de les famílies resultarà essencial en la concreció d'aquestes necessitats.

2. **Creació d'entorns segurs**

- 2.1. Concreció dels espais físics i entorns virtuals de protecció tant al centre educatiu com a l'àmbit familiar i l'entorn immediat.
- 2.2. Organització de la supervisió per part de diferents membres de la comunitat escolar.
- 2.3. Concreció de mesures de supervisió i acompanyament.
- 2.4. Presa de decisions organitzatives sobre agrupaments i horaris, si escau.
- 2.5. Planificació de les mesures per a la comunicació i el seguiment de la protecció de l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació durant tot el procés d'intervenció.
- 2.6. Assignació de responsables pel que fa a l'acompanyament, el suport i la protecció.
- 2.7. Elaboració del mapa de protecció on es concretaran les mesures de protecció sobre els següents àmbits:
 - espais físics
 - entorn virtual escolar
 - entorn virtual familiar
 - organització
 - comunicació
 - seguiment

3. **Disseny i implementació d'un mapa de protecció en l'entorn escolar.** Per tal d'afavorir la protecció de l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació al centre escolar, caldrà concretar les mesures de protecció i els seus responsables.

La protecció de l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació és una tasca en la qual cal implicar tota la comunitat escolar. En tot cas, però, en seran responsables els professionals del centre educatiu.

En el cas de l'ús de mitjans telemàtics la implicació de la família és especialment rellevant ja que aquesta conducta es pot donar a tota hora i en tot moment.

A continuació, es proposa un seguit d'actuacions que, atesa la realitat de cada alumne/a i de cada centre, caldrà contextualitzar.

Àmbit	Mesura	Responsable	Concreció
Espais físics	Supervisió durant els canvis de classe.	<i>Professorat de guàrdia de centre Membres de l'equip docent.</i>	<i>Per exemple, es pot acordar que un docent no marxi fins que arribi l'altre.</i>
	Supervisió al menjador.	<i>Direcció.</i>	<i>Monitor o monitora de menjador o, en el cas de secundària, una persona adulta amb presència permanent.</i>
	Supervisió durant l'esbarjo.		
	Supervisió durant les absències del professorat.		
	Supervisió a les entrades i sortides.		
	Suport en situació de necessitat.		
	Supervisió en cas de sortides programades del centre educatiu.		
	Altres...		
Entorn Virtual escolar	Dispositius a l'escola: ordinador, portàtil o tauleta.	<i>Tutor o tutora Membres de l'equip docent.</i>	<i>Per exemple, es pot restringir l'accés a plataformes, mitjans i/o aplicacions.</i>
	Canal de telefonia mòbil.		
Entorn Virtual familiar	Dispositius al domicili: ordinador, portàtil o tableta	<i>Mare, pare o tutors/es legals</i>	<i>Per exemple, fer servir els controls parentals per restringir l'accés a determinats continguts</i>
	Canal de telefonia mòbil	<i>Mare, pare o tutors/es legals</i>	<i>Per exemple, limitar l'ús del mòbil i, sobretot, l'accés a determinades aplicacions.</i>

Organització	Revisió d'agrupaments i desdoblaments del grup-classe, dos docents a l'aula...	<i>Cap d'estudis Tutor/a i Equip Docent Orientador/a o Mestre/a de pedagogia terapèutica.</i>	<i>Per exemple, planificar els agrupaments flexibles o treball en grups per facilitar l'atenció i protecció de l'alumnat assetjat.</i>
	Revisió de l'alumnat que integra els grups de treball.		
	Proposta de cotutoria (compartida) en determinades situacions.		
	Ajustaments de l'horari de l'alumnat segons necessitats.		
	Revisió de la ubicació de l'alumnat a l'aula.		
	Elaborar el quadre d'assignacions horàries dels professionals implicats en la protecció de l'alumnat assetjat.		
	Altres...		
Comunicació	Facilitar canals i estratègies de comunicació entre la persona referent, el tutor/a (quan siguin persones diferents) i l'equip docent.	<i>Direcció.</i>	<i>Per exemple, generar espais per anar a parlar amb el tutor/a o persona referent en cas de necessitat.</i>
	Facilitar canals i estratègies de comunicació amb les famílies.	<i>Direcció i Coordinadora o coordinador TIC.</i>	<i>Per exemple, realitzar entrevistes o reunions amb la família de l'alumnat implicat sobre gestió correcta de les xarxes virtuals per garantir –ne un bon funcionament en termes de seguretat.</i>
	Altres...		

Seguiment	Entrevista de seguiment de l'entorn familiar i comunitari.	<i>Família Tutor/a Direcció, si escau.</i>	<i>Concretar la periodicitat de les reunions de seguiment.</i> <i>Valorar i ajustar l'eficàcia del mapa de protecció de l'entorn virtual.</i>
	Tutoria periòdica	<i>Alumnat discriminat Tutor/a.</i>	<i>Valorar i ajustar l'eficàcia del mapa de protecció d'espais físics i l'entorn virtual.</i>
	Reunió de seguiment amb els agents implicats.	<i>Tutor/a Persona referent Departament d'orientació.</i>	<i>Concretar la periodicitat de les reunions de seguiment.</i> <i>Valorar i ajustar l'eficàcia del mapa de protecció dels espais físics.</i>
	Utilitzar un model de guió per a les entrevistes, unificat i compartit entre els professionals que hi intervenen.	<i>Direcció Tutor/a Persona referent Departament d'orientació.</i>	
	Altres...		

4. **Suport i acompanyament entre iguals.** Si bé la protecció a l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació és responsabilitat dels i de les professionals del centre educatiu i de les persones adultes que l'envolten, aquesta és una tasca en què l'alumnat pot tenir un paper clau, en tant que aquesta acció contribueix al seu desenvolupament personal. El compromís en relació amb la protecció pot ser individual o com a grup.

La protecció efectiva ha de començar amb un ferm compromís individual d'acompanyament per part dels companys i companyes.

Per aconseguir el compromís de l'alumnat en la protecció de la persona que ha patit conductes d'odi i discriminació, caldrà realitzar una selecció d'alumnat susceptible d'acomplir aquesta funció d'acompanyament.

- 4.1. **A nivell individual.** Als membres del grup seleccionat es realitzaran entrevistes individuals (7 o 10 minuts per persona) amb l'objectiu que cada alumne/a es comprometi a fer alguna acció concreta per a l'alumnat víctima de conductes d'odi i

discriminació i que es formalitzi el compromís d'acompanyament. També es faran breus entrevistes individuals de seguiment (3 minuts per persona) en el termini d'una setmana, per exemple.

A continuació, es proposa un possible guió per a l'entrevista amb l'alumnat acompanyant:

Guió per a l'entrevista amb l'alumnat acompanyant

El plantejament d'aquesta entrevista parteix del coneixement que té l'alumnat entrevistat de la situació d'odi i discriminació i l'objectiu és el compromís personal de fer alguna acció per a l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació. Tot i que el tutor o tutora pot plantejar també una demanda directa d'ajuda, és interessant que, l'oferiment, el faci l'alumne/a.

L'entrevista es podria plantejar de la següent manera:

- M'agradaria parlar amb tu perquè m'he assabentat que un/a company/a està tenint problemes/ l'estan molestant...
- En saps alguna cosa, d'això?
- Què podem fer, què suggereixes, **què podries fer tu per ajudar ...?**
- Així, comptem amb tu per...
- D'acord, ens veurem en una setmana i parlarem de com ha anat.

L'alumnat que es compromet a donar suport i **acompanyar** l'alumne/a víctima de conductes d'odi i discriminació ha de poder comunicar-se de manera fàcil i fluida amb la persona referent, no només per poder fer-ne el seguiment sinó per **informar** de qualsevol indicati que palesi que la situació no millora.

A la taula següent es proposa un seguit de possibles mesures d'acompanyament que poden fer els iguals:

Mesura	Company/companys que es compromet/en	Concreció
Acompanyar durant l'esbarjo		<i>Evitar que l'alumnat discriminat estigui sol al pati. Informar el professorat de guàrdia de qualsevol situació anòmla.</i>
Acompanyar durant els canvis de classe del professorat o del grup-classe (canvis de grup o d'aula, espais específics –laboratori, educació física ... -, visites i sortides curriculars...)		

Acompanyar en els espais on no hi ha professorat: lavabos, vestidors...		
Acompanyar durant les absències del professorat.		
Estar amatents als comentaris i converses en xats i comunitats virtuals (flickr , MySpace, Facebook, LinkedIn, Twitter...), blocs, Serveis Peer to Peer (eMule, Kazaa, ...) que comparteixen o no i que arriben a l'ordinador personal.		
Estar amatents a les aplicacions de xat (WhatsApp, Telegram, Imo, etc.), comunitats virtuals que poden compartir, o en aquelles que no comparteixen, per si hi apareixen comentaris...		
Estar amatents als xats i videojocs quan es juga mitjançant l'ordinador.		
Estar amatents a l'ús i qualitat de les aplicacions de les consoles de joc.		
Acompanyar a les entrades i sortides.		
Acompanyar al menjador.		
Informar d'indicis o de situacions d'alerta.		
Altres...		

4.2. A nivell grupal. Si bé el plantejament inicial de la demanda de protecció es proposa fer-la a nivell individual i que cada alumne/a adquireixi el compromís d'acompanyar l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació en allò que creu que pot fer, el tutor o tutora pot fer la demanda de protecció en petit grup. Comptar amb un equip d'alumnes acompanyants pot afavorir la corresponsabilitat en la tasca de protecció.

4.3. Equips de suport de centre. En el cas que el centre disposi d'equips d'alumnes que puguin fer aquesta tasca d'acompanyament, com a companys tutors/es, alumnes ajudants, mentors/es, etc., pot ser interessant comptar-hi, amb el benentès, sempre, que l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació pugui establir relacions de confiança amb aquests companys o companyes.

- [Programa TEI - Tutoria Entre iguals](#)

En aquest capítol del programa Crònica, de TVE2, es parla de l'experiència de l'Institut Front Marítim, de Barcelona, on els alumnes de 3r d'ESO es converteixen en tutors/es de l'alumnat que comença 1r d'ESO.

- [Cibermentor&s](#)

En aquest manual de la Fundació Barrié s'ofereixen orientacions i recursos per crear un sistema de suport entre iguals que funciona en alguns entorns escolars on l'alumnat d'edats superiors, format i preparat, atén l'alumnat més jove en la gestió de les seves relacions interpersonals a les xarxes socials i sobre problemes que puguin sorgir-hi.

5. **Comunicació a la família del mapa de protecció.** Una vegada elaborat el mapa de protecció, és important que la família en sigui coneixedora per tal de validar-lo de forma definitiva, però sobretot per acompanyar-la, tranquil·litzar-la i generar-li una seguretat que pot transmetre al seu fill o filla.
6. **Visualització de referències de seguretat en tot el centre i entorn.** Es pot contribuir a estimular la confiança de qui ha patit conductes d'odi i discriminació mitjançant l'elaboració i difusió de missatges per part dels diferents membres de la comunitat escolar que facin referència al centre educatiu com a espai segur.

6.1. Campanyes de sensibilització:

- [En Som Més](#)

La campanya “Contra l'odi i el radicalisme (violent) En Som Més”, promociionada per YouTube, el govern i diverses entitats i ONG, té l'objectiu de prevenir i sensibilitzar sobre el discurs de l'odi i la radicalització violenta. Aquesta campanya contempla col·laboracions amb creadors o creadores, que ajudaran a divulgar missatges positius a través dels seus vídeos a partir de 2018.

- [No Hate](#)

Campanya europea contra la intolerància a internet, impulsada pel Consell d'Europa. S'invita, entre altres entitats i associacions juvenils, els centres educatius a unir-s'hi i actuar contra la intolerància o qualsevol forma de discriminació. Els centres o particulars, entre altres iniciatives, poden pujar a Twitter una foto o missatge contra la intolerància.

- [Dia Internacional per a l'eliminació de la violència envers les dones #obrimelsulls25N](#)

En aquest espai de la XTEC, el Departament d'Educació proposa sensibilitzar i conscienciar tota la comunitat educativa sobre les relacions abusives de parella. Els centres educatius poden difondre fotos o vídeos de les seves actuacions de sensibilització a Twitter amb el *hashtag* #obrimelsulls25N.

- [Abraçades contra la violència de gènere](#)
En aquesta notícia del diari “Naciódigital” es recull l’acció de sensibilització, proposada per l’Oficina Jove del Bages, que es va dur a terme a diverses escoles i campus universitaris de la comarca mitjançant *free hugs* (abraçades gratuïtes).
- [Només sí és un sí](#)
Campanya de l’ajuntament de Terrassa per tal de fomentar les festes populars com a espais lliures de violència sexista, amb orientacions per a dones, homes i ciutadania en general.
- [Digues prou a l’LGBTIfòbia!](#)
En aquest espai del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies es pot accedir a un vídeo sobre la necessitat de denunciar fets homòfobs i altres recursos (informació sobre l’odi i discriminació, consells de seguretat, infografia...) que poden servir com a base per a una campanya de sensibilització.

6.2. Mesures d’autoafirmació mitjançant la publicació i difusió de declaracions o manifestos contra l’odi i la discriminació per part de la comunitat escolar:

- [Visibilitzar la lluita contra el racisme i la xenofòbia](#)
En aquest document editat per l’Observatori Espanyol del Racisme i la Xenofòbia (OBERAXE) es recull la bona pràctica d’un centre educatiu de Castella i Lleó, la direcció del qual, després de conèixer l’existència d’una sèrie de pintades xenòfobes en les seves instal·lacions, va decidir adreçar una carta a tots els membres de la comunitat escolar que es va llegir a les aules i va ser tramesa a les famílies (p. 81).
- [Manifest unitari Dia Internacional per a l’eliminació de la violència envers les dones 25 de novembre](#)
En aquest espai del web de l’Institut Català de les Dones es pot accedir al Manifest unitari que es va elaborar l’any 2017 i que pot servir com a base per a la preparació de manifestos o declaracions en els centres educatius.

Fase 3: Detecció de necessitats educatives i concreció d'actuacions

Descripció

Allò que orienta com ens relacionem amb les persones i les respostes que donem davant determinades situacions són principalment les actituds i valors. Així, en tota relació interpersonal basada en la intolerància i que atempta contra el principi d'igualtat, cal conèixer quines actituds i valors el sostenen i què és el que motiva la conducta de l'alumnat implicat.

Al llarg d'aquesta fase cal esbrinar què ha portat l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació a tenir aquesta conducta. Això ajudarà a establir quines mesures reeducatives són les més adients per desenvolupar i potenciar les competències i habilitats que l'han d'ajudar a evitar que aquesta situació es reproduïxi i que sigui capaç de relacionar-se amb si mateix i amb els altres de manera positiva, desfent els prejudicis i estereotips sobre els quals se sostenen aquest tipus de conductes.

Amb l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació caldrà concretar les competències i habilitats que l'han d'apoderar per tal de fer front a la situació que ha viscut, eliminar i minimitzar el risc de rebre novament aquest tipus d'agressions.

Orientacions

1. Per detectar les necessitats de l'alumnat directament implicat (alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació i alumne/a o alumnes que han exercit aquestes conductes) i elaborar la proposta d'actuacions més adequada a cada cas, cal la participació del o de la professional orientador/a del centre i/o el mestre o la mestra de pedagogia terapèutica, en col·laboració amb els o les professionals dels equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP).
2. En cas de l'ús de mitjans telemàtics cal esbrinar el nivell de formació en competències tecnològiques i el bon ús de la xarxa com a punt de partida per poder valorar la necessitat de formació que els ajudi a prendre consciència dels seus riscos i conseqüències i aprendre a utilitzar les tecnologies de manera adequada i relacionalment positiva. Aquesta formació aniria adreçada a l'alumnat, professorat i famílies i és especialment necessària en el cas que l'alumne/a que ha exercit conductes d'odi i discriminació hagi elaborat o difós un **discurs d'incitació a l'odi** a les xarxes socials.
3. Respecte als àmbits que cal abordar en la tasca reeducativa, si bé s'han de determinar a partir de les necessitats de cada individu, els experts plantegen que la detecció de

necessitats i les mesures per donar-hi resposta tinguin en compte les dimensions següents:

- 3.1. **Cognitiva:** Definir què passa, què podem fer, analitzar alternatives, valorar conseqüències tenint en compte els altres i passar a l'acció possible.
 - 3.2. **Emocional:** Reconèixer les pròpies emocions i aprendre a gestionar-les i reconèixer les dels altres.
 - 3.3. **Afectiva:** Cultivar, millorar i augmentar el benestar personal i vetllar pel de les altres persones.
 - Autoestima
 - Resiliència
 - Empatia
 - Tolerància a la frustració
 - 3.4. **Social:** Saber relacionar-se amb les altres persones:
 - Habilitats socials, com l'assertivitat.
 - Habilitats comunicatives, com l'escolta activa i la capacitat de demanar disculpes.
 - 3.5. **Moral i consciència ètica:** Desenvolupar actituds i valors com la igualtat i el respecte a la diversitat.
4. El treball d'aquestes competències, habilitats, valors i actituds té com a finalitat capacitar l'alumnat per **gestionar els conflictes de manera positiva** i evitar futures situacions d'odi i discriminació. És per això que, tant amb l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació com amb l'alumnat que les ha exercit, es proposa treballar les mateixes dimensions posant l'èmfasi en uns aspectes o altres segons les seves necessitats, a excepció de la dimensió moral i consciència ètica que es reservaria especialment a l'alumne/a o alumnes que han exercit conductes d'odi i discriminació. És important que l'alumnat vegi la utilitat d'aquests aprenentatges.
5. Les competències per conviure han de donar resposta a la gestió de les relacions i dels conflictes a qualsevol escenari, ja sigui **presencial i/o virtual**. És per això que es fa imprescindible treballar les dimensions abans esmentades, així com la competència digital.
6. Pel que fa a la detecció de necessitats educatives del grup-classe, la planificació i programació d'activitats hauria d'anar a càrrec del tutor o tutora del grup-classe amb l'assessorament del o de la professional d'orientació educativa i/o de pedagogia terapèutica del centre educatiu i de l'EAP, si escau. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció amb el grup han de tenir com a finalitat prendre consciència del seu paper en la situació d'odi i discriminació per tal de contribuir a aturar-la i que no es reproduïxi, facilitant-ne la creació de vincles i la cohesió de grup.

Propostes d'actuació amb l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació

1. **Consideracions prèvies.** És interessant que, una vegada detectades les necessitats d'aquest alumne/a pel o per la professional del departament d'orientació en col·laboració amb el o la professional de l'EAP, la proposta d'actuacions i la seva implementació tinguin presents les consideracions següents:
 - 1.1. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció amb l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació han de tenir com a finalitat prendre consciència que ningú pot ser objecte de maltractament i desenvolupar les capacitats d'autoprotecció i defensa dels seus drets a partir de l'aprenentatge de competències i habilitats en les dimensions personal i interpersonal.
 - 1.2. El tutor o tutora o persona referent, amb el suport professional del departament d'orientació i en col·laboració amb el o la professional de l'EAP, si escau, ha de crear vincles de confiança (no de dependència) i facilitar aquests aprenentatges, posant l'èmfasi en l'apoderament de l'alumne/a per tal de minimitzar en un futur el risc de tornar a rebre aquest tipus de maltractament.
 - 1.3. La necessitat urgent de l'alumnat de sortir de la situació en què es troba és una de les principals motivacions per a l'aprenentatge de competències i habilitats en les dimensions personal i interpersonal i és el primer aliat del professorat.
 - 1.4. Com a format més adient, les actuacions que es planifiquen consisteixen en sessions de treball individual amb el o la professional assignat/da.
 - 1.5. És molt important desbloquejar el silenci en què l'alumne/a ha estat instal·lat/da des de l'inici de la situació d'odi i discriminació i, per tant, el primer objectiu de les sessions de treball és aconseguir-ne la bona disposició per poder accedir al seu espai de confiança i donar-li protagonisme.
 - 1.6. És necessari que l'alumne/a faci un registre setmanal de l'(auto)observació sobre els continguts treballats i que aquest sigui revisat i posat en comú a les sessions posteriors per fixar objectius de les conductes a assolir de manera gradual.
 - 1.7. Cal assegurar a l'alumnat la confidencialitat de totes les actuacions realitzades en el si de les sessions de treball. És important, però, informar-lo d'allò que sí s'ha d'explicar i a qui es dirà per poder treballar de manera conjunta amb el tutor o tutora o persona referent, altres docents i la família.

2. Actuacions i recursos

El que caldria fer és establir un **pla de treball** amb l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació i compartir-lo amb la família (vegeu [Fase 4](#)). Una vegada detectades les necessitats, cal establir el pla de treball en què s'explicitin els objectius, els continguts i les accions a desenvolupar amb el suport de l'EAP. És important no només informar l'alumne/a sinó donar-li l'oportunitat de ser protagonista d'aquest procés de millora. Aquest pla de treball ha de contemplar diverses dimensions:

2.1. Dimensió cognitiva: Millora de les habilitats cognitives i apoderament de

l'alumnat. Treballar les habilitats cognitives ha d'ajudar aquest alumne/a a poder definir què passa, què podem fer, analitzar alternatives, valorar conseqüències tenint en compte els altres i passar a l'acció possible, com a procés imprescindible per aprendre a relacionar-se positivament i gestionar els conflictes. Aquest apoderament ha d'anar en la línia de donar a conèixer i/o recordar els drets de tots l'alumnat i, especialment, d'aquell més vulnerable pels seus trets o atributs (orientació afectivosexual, identitat o expressió de gènere, discapacitat física o psíquica, origen ètnic, racial o nacional, sexe o qualsevol altra condició social o personal).

- [Cicle superior \(10-11 anys\) Decideix II](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a activitats que desenvolupen les habilitats cognitives (ps. 107-119).

- [Primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions i recursos per treballar les habilitats cognitives dels adolescents (ps. 7-34).

- [Segon cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions i recursos per treballar les habilitats cognitives dels adolescents (ps. 9-37).

- [Guia d'educació en drets humans](#)

En aquest espai d'Amnistia Internacional es pot accedir a diverses propostes per treballar els drets humans. Entre altres activitats, cal destacar:

- [Propostes sobre discriminació i violència contra les dones](#)
- [Discriminació i xenofòbia](#)
- [Racisme](#)
- [Propostes per treballar el contingut de la Declaració Universal > Article 2. Tots tenim els mateixos drets](#)

- [Diversitat en curt](#)

En aquest espai de l'ajuntament de Barcelona, es posa a disposició dels centres educatius cinc curtmetratges que, acompanyats de guies didàctiques, permeten treballar a l'aula temes relacionats amb les identitats i les discriminacions per raó de sexe, la diversitat afectiva i sexual i la convivència i que també ajuden a prevenir i resoldre les situacions d'assetjament que poden tenir lloc en l'àmbit escolar.

- [Declaració de drets dels infants i joves GLBTQ](#)

En aquest espai de l'associació Inclou: Gais i lesbianes en l'educació, es fa difusió d'aquesta declaració de drets dels infants i joves glbtq (gaies, lesbianes, bisexuals, transsexuals o que es qüestionen la seva sexualitat).

2.2. Dimensió emocional: Conèixer, reconèixer i gestionar emocions. Es tracta de conèixer les pròpies emocions i aprendre a gestionar-les alhora que s'aprèn a reconèixer les emocions dels altres. La gestió de les emocions implica prendre consciència de les emocions i regular-ne l'actuació d'acord amb els interessos i necessitats.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying, que ofereix, entre altres, mòduls de formació sobre educació socioemocional per a l'alumnat de [Primària](#) i [Secundària](#). Cal destacar les activitats 1 i 2 del mòdul [Competències socioemocionals \(Primària\)](#).

- [Cicle superior \(10-11 anys\) Decideix II](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a activitats que desenvolupen el control emocional com "Buscar explicacions. Controlar-se" (ps. 89-92).

- [Primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a algunes orientacions per treballar el control emocional de l'angoixa o l'ansietat, la tristesa i la depressió (ps. 87-90).

- [Segon cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a algunes orientacions per treballar el control emocional de l'angoixa o l'ansietat, la tristesa i la depressió (ps. 93-94).

- [Tan sols respira](#)

En aquest curt de *Julie Bayer Salzman & Josh Salzman* (Wavecrest Films) nens i nenes expliquen a la càmera com se senten davant determinades situacions amb un valor emocional negatiu per a ells mateixos i com arriben a tranquil·litzar-se mitjançant la respiració, la qual cosa els ajuda a aconseguir que el focus del seu pensament deixi de ser la situació que els ha generat angoixa personal.

- [Projecte de Convivència > Educació socioemocional](#)

En aquest espai de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a disposició dels centres educatius per a l'elaboració del seu Projecte de Convivència, es pot accedir a orientacions i recursos per treballar el coneixement i gestió de les emocions de l'alumnat (Aula A1 a A3).

2.3. Dimensió afectiva

Un cop iniciat el treball en les dimensions cognitiva i emocional s'abordarà la millora de l'**autoestima** i la **resiliència**.

2.3.1. **Cultivar l'autoestima.** L'autoestima es pot definir com el valor que l'individu atribueix a la seva persona i a les seves capacitats. La manca d'autoestima es defineix com la dificultat d'una persona per sentir-se valuosa i això dificulta les relacions amb un mateix i amb els altres. Tenir una bona autoestima implica, a partir de l'autoconeixement, construir una imatge positiva d'un mateix. És important que l'alumne/a prengui consciència de la influència que els pensaments tenen sobre el que sentim, tant respecte al que ens envolta com respecte a nosaltres mateixos.

- [L'autoestima](#)

En aquest document, extret de la llicència d'estudis d'Anna Carpena concedida pel Departament d'Educació i titulada "Habilitats socials i educació en valors des de l'acció tutorial", s'ofereixen orientacions per detectar senyals de mancança d'autoestima i activitats per millorar-la.

- [Siques tu](#)

En aquest espai de Dispsalut es pot accedir a diversos recursos per treballar l'autoestima i el control intern com la dinàmica [Qui sóc?](#) que inclou un qüestionari per conèixer el nivell d'autoestima.

- [Introducció a la diversitat afectiva i sexual. Els quaderns de l'Inclou](#)

En aquesta guia de l'associació Inclou: Gais i lesbianes en l'educació, es recullen dues activitats amb el títol Entenguem la diversitat (ps. 29-34) amb què es pretén generar un clima de confiança entre l'alumnat i afermar l'autoestima i el correcte desenvolupament personal dels adolescents LGBTQ. En aquesta mateixa guia es fa un breu recull de relats personals sobre autoacceptació (p. 10).

- [Projecte de Convivència > Educació socioemocional](#)

En aquest espai de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a disposició dels centres educatius per a l'elaboració del seu Projecte de Convivència, es pot accedir a les orientacions i recursos per desenvolupar l'autoestima dels i de les alumnes (Aula A4).

2.3.2. Enfortir la resiliència. La resiliència és la capacitat dels éssers humans d'adaptar-se positivament a situacions adverses. La resiliència està relacionada amb l'autoestima i augmenta quan es compta amb una bona relació afectiva amb, almenys, una persona.

- [Promoure la resiliència a l'escola](#)

En aquest article extret del llibre *Alumnado en situación de riesgo social* de R.M. González i S. Guinart i publicat per Graó, s'assenyalen sis passos necessaris per promoure la resiliència a l'escola.

- [Projecte de Convivència > Educació socioemocional](#)

En aquest espai de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a disposició dels centres educatius per a l'elaboració del seu Projecte de Convivència, es pot accedir a les orientacions i recursos per desenvolupar la capacitat de resiliència de l'alumnat (Aula A7).

2.4. Habilitats socials.

Les habilitats socials són el conjunt de conductes de què disposem per relacionar-nos amb els altres. Les habilitats socials possibiliten l'expressió de sentiments, actituds, desigs, opinions o drets d'una manera adequada a cada situació minimitzant la probabilitat de problemes futurs.

2.4.1. Aprendre a expressar sentiments i emocions. L'assertivitat és la capacitat d'expressar sentiments i emocions i de defensar els posicionaments propis sense mostrar conductes agressives o manipuladores i, alhora, respectant els drets de les altres persones.

- [Sigues tu](#)

En aquest espai de Dispsalut es pot accedir a diversos recursos per treballar l'assertivitat, com la dinàmica [És la meva cadira!](#), que serveix per conèixer si les persones són més o menys assertives, agressives o passives i prendre consciència de la importància de la comunicació afectiva i la dificultat de cedir davant les pressions.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. El mòdul sobre competències socioemocionals de [Primària](#) tracta

l'assertivitat en les activitats 2 i 3 i en el mòdul sobre competències socioemocionals per a l'alumnat de [Secundària](#). (L'assertivitat es treballa a l'activitat).

- [Projecte de Convivència > Educació socioemocional](#)

En aquest espai de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a disposició dels centres educatius per a l'elaboració del seu Projecte de Convivència, es pot accedir a les orientacions i recursos per potenciar una conducta assertiva entre l'alumnat (Aula B3).

2.4.2. Habilitats comunicatives. Les habilitats comunicatives són totes aquelles conductes que fan efectiu i eficaç el procés d'interacció entre les persones. Es refereixen tant a l'ús responsable dels missatges verbals i no verbals (gestos, mirades, expressions facials, postures, moviments, proxèmia, etc.) que emetem, com a la nostra pròpia capacitat de desxifrar-ne l'ús que fan els altres, i als elements que en possibiliten el procés comunicatiu.

- [Comunicació efectiva, activa i empàtica](#)

En aquest document de l'Escola Cultura de Pau s'indiquen unes pautes bàsiques que faciliten una bona comunicació en una situació de conflicte.

- [Projecte de Convivència > Comunicació](#)

En aquest espai de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a disposició dels centres educatius per a l'elaboració del seu Projecte de Convivència, es pot accedir als recursos per desenvolupar pautes de comunicació, tant verbals com no-verbals, que garanteixin un bon clima a l'aula (Aula A1).

2.5. Gestió positiva dels conflictes. Tots els àmbits treballats contribuiran a facilitar el procés de resolució d'aquelles situacions en què les persones entren en desacord o oposició a causa d'incompatibilitat de necessitats, interessos o valors.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa *#aquiproubullying*, que ofereix, entre altres, mòduls de formació sobre gestió positiva dels conflictes per a l'alumnat [Primària](#) i [Secundària](#).

- [Projecte de Convivència](#)

En aquest apartat de la XTEC es pot accedir als continguts de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del Projecte de Convivència, que ofereix el tema [Educar en la gestió positiva del conflicte](#), amb orientacions i recursos per proporcionar a l'alumnat habilitats i estratègies que li permeti evitar, si és possible, l'aparició de conductes o situacions violentes així com estratègies d'intervenció, si escau.

2.6. Aprenentatge instrumental de la competència digital en relació amb la seguretat, privacitat i cura en la construcció de la identitat digital: la transmissió de dades personals, la protecció de la intimitat, l'espai públic-espai privat, el control i contingut de la informació o la pròpia privacitat i la d'altri.

- [Internet Segura](#)

En aquest espai de la XTEC, el Departament d'Educació, posa a l'abast dels centres, orientacions i recursos per desenvolupar la competència digital, la qual cosa implica tenir coneixements del que és permès a la xarxa i del que és una infracció, tenir consciència de la pròpia identitat digital i saber salvaguardar les dades personals, detectar abusos i saber demanar ajut a les persones adultes o conèixer els sistemes de protecció contra les amenaces dels programaris maliciosos i, també, saber aprofitar les oportunitats de la xarxa.

- [El web que volem](#)

En aquestes unitats didàctiques, que es poden trobar a la plataforma Web We Want elaborada per Insafe i coordinada per European Schoolnet, es proposen idees i activitats per ajudar els joves a conèixer els seus drets i deures i fomentar la reflexió sobre el seu comportament i la dels seus companys, tot desenvolupant-ne la creativitat i el pensament crític. Hi ha 6 unitats didàctiques i manual docent:

- Els meus deures i drets a la xarxa
- La informació no és coneixement
- Participar a la xarxa
- Forjar la teva identitat
- Intimitat, el meu tresor
- L'artista que portes a dins.

Totes les unitats didàctiques van en la línia del marc europeu de competències digitals.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying, que ofereix, entre altres, mòduls de formació sobre ús segur i responsable de les xarxes per a alumnes [Primària](#) i [Secundària](#).

- [Internet Segura For Kids](#)

En aquest espai coordinat per la Secretaria d'Estat per a l'Avanç Digital (SEAD) i que forma part de la xarxa europea INSAFE de Centres de Seguretat a Internet es pot accedir a diversos recursos d'interès per promoure l'ús segur i responsable d'internet i les noves tecnologies. En destaquem:

- [Sabes elegir](#)

Aquesta unitat didàctica té la finalitat de reforçar la responsabilitat i l'esperit crític contrastant informació d'internet i de fer reflexionar i reaccionar davant possibles conflictes durant la navegació. Inclou l'enllaç [Com denunciar un missatge ofensiu](#)

[o bloquejar un usuari a Internet](#) (amb enllaços als centres de seguretat de les principals xarxes socials).

- [En Som Més](#)

En aquest espai de YouTube Creators for Change, una iniciativa per sensibilitzar i prevenir contra el discurs de l'odi i la radicalització violenta, es pot accedir a diverses unitats didàctiques per treballar a l'aula l'ús d'internet. En destaquem, entre altres, les següents:

- [Identitats segures contra el radicalisme a les xarxes](#)

Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, aportar estratègies a l'alumnat per construir identitats segures i fer front a les situacions de radicalisme i afavorir la comprensió de les etapes evolutives del desenvolupament moral.

- [Construcció del discurs de l'odi i la radicalització](#)

Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, conscienciar sobre la necessitat de combatre el radicalisme a les xarxes, no només no fent-li cas, sinó activament amb la seva denúncia.

Propostes d'actuació amb l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació

1. Recomanacions prèvies

- 1.1. Amb aquest alumnat cal proposar mesures tant de caràcter normatiu com de suport educatiu amb la finalitat de dur a terme una intervenció restauradora i constructiva.
- 1.2. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció amb l'alumne/a o alumnes que han exercit conductes d'odi i discriminació han de tenir com a finalitat prendre consciència que ningú ha de ser objecte de maltractament, combatre els estereotips i prejudicis en què es fonamenten sovint aquest tipus de conductes i desenvolupar les capacitats i els valors necessaris per relacionar-se positivament i respectar els drets de tothom a partir de l'aprenentatge de competències i habilitats en les dimensions personal i interpersonal.
- 1.3. Cal que prenguin consciència de la gravetat dels fets, tenint en compte que la seva conducta té conseqüències per a tothom.
- 1.4. El tutor o tutora o persona referent, amb el suport del departament d'orientació i en col·laboració amb el o la professional de l'EAP, si escau, ha de crear vincles de confiança (no de dependència) i facilitar aquests aprenentatges, posant l'èmfasi en l'apoderament de l'alumnat perquè pugui trobar maneres saludables de relacionar-se.
- 1.5. Com a format més adient, les actuacions que es planifiquen consisteixen en sessions de treball individual amb el o la professional assignat/da.

- 1.6. És molt important desmuntar la reticència en què l'alumnat està instal·lat i, per tant, el primer objectiu de les sessions de treball és aconseguir la seva bona disposició per poder accedir-ne a l'espai de confiança. Cal que se li faci saber que se'l vol ajudar.
- 1.7. És necessari que l'alumnat faci un registre setmanal de l'(auto)observació que fa sobre els continguts treballats i que sigui revisat i posat en comú a les sessions posteriors per fixar objectius de les conductes a assolir de manera graduada.
- 1.8. Cal assegurar a l'alumnat la confidencialitat de totes les actuacions realitzades en el si de les sessions de treball. És important, però, informar-lo d'allò que sí s'ha d'explicar i a qui es dirà per poder treballar de manera conjunta amb el tutor o tutora o persona referent, altres docents i la família.

2. Actuacions i recursos

El que caldria fer és establir un **pla de treball** amb l'alumne/a que ha exercit conductes d'odi i discriminació i compartir-lo amb la família (vegeu [Fase 4](#)). Una vegada detectades les necessitats, s'ha de marcar un pla de treball en què s'explicitin els objectius, els continguts i les accions a desenvolupar amb el suport de l'EAP. És important no només informar l'alumnat sinó donar-li l'oportunitat de ser protagonista d'aquest procés de millora.

- 2.1. **Treball pautat** de les mateixes dimensions proposades per a l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació (vegeu **Propostes d'actuació amb l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació** d'aquest document), però incidint especialment en alguns elements significatius i en la dimensió moral i consciència ètica:

- 2.1.1. **Dimensió cognitiva:** millora de les habilitats cognitives i, especialment, del **pensament conseqüencial**.

- [Cicle superior \(10-11 anys\) Decideix II](#)
En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a activitats per treballar el pensament conseqüencial com Preveure conseqüències i Pensar abans d'actuar les conseqüències (ps. 107-120).
- [Primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)
En el marc del Programa de competència social editat pel Departament, es pot accedir a orientacions i activitats per treballar el pensament conseqüencial com Avantatges, inconvenients, dubtes (ps. 12-17).
- [Segon cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions i activitats per treballar el pensament conseqüencial com Avantatges, inconvenients, dubtes (ps. 15-20).

2.1.2. **Dimensió emocional:** millora del reconeixement i gestió de les emocions (tant les pròpies com les dels altres) i, especialment, treball del **control emocional**.

- [Cicle superior \(10-11 anys\) Decideix II](#)
En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a activitats que desenvolupen el control emocional (ps. 89-92).
- [Primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)
En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions per treballar el control emocional de la ira (p. 87).
- [Segon cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)
En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions i recursos per treballar el control emocional de la ira (p. 93).

2.3.3 **Dimensió afectiva:** un cop iniciat el treball en les dimensions cognitiva i emocional, s'abordarà el desenvolupament de **l'empatia** i la millora de **la tolerància a la frustració**.

2.3.3.1 **L'empatia** és la participació afectiva d'una persona en una realitat aliena. Es tracta d'aprendre a reconèixer emocions i sentiments d'altres persones i saber interpretar-les i així poder establir vincles realistes en les relacions interpersonals.

- [Sigues tu](#)
En aquest espai de Dispsalut es pot accedir a diversos recursos per treballar l'empatia com la dinàmica [De tot cor](#) que té, entre altres objectius, el de treballar la diversitat a l'aula.
- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)
En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa #aquiproubullying. El mòdul sobre competències sociemocionals de [Primària](#) tracta l'empatia en l'activitat 3 i en el mòdul

sobre competències sociemocionals per a l'alumnat de [Secundària](#) l'empatia es treballa en les activitats 2 i 3.

- [Projecte de Convivència > Educació socioemocional](#)

En aquest espai de l'aplicació informàtica que el Departament d'Educació posa a disposició dels centres educatius per a l'elaboració del seu Projecte de Convivència, es pot accedir a les orientacions i recursos per desenvolupar l'empatia entre l'alumnat (Aula B2).

2.3.3.2 **La frustració** és una vivència emocional fruit de no aconseguir un objectiu o satisfer una necessitat. La majoria d'éssers humans experimentem certa frustració cada dia perquè és natural que alguns obstacles interfereixin en els plans personals. Una baixa tolerància a la frustració provoca emocions i sentiments desagradables (tristesa, enuig, decepció, desànim, ansietat, insatisfacció, ràbia...) que tendeixen a acumular-se al llarg de la nostra trajectòria vital i poden ser motiu de conductes inadequades.

- [La tolerància a la frustració](#)

En aquest programa elaborat per B. Pagès es proposa com ajudar els infants d'educació primària a adquirir recursos i estratègies en la gestió de la seva pròpia frustració i augmentar-ne la tolerància (ps. 29-53).

2.3.4 **Dimensió social:** caldrà desenvolupar habilitats socials i comunicatives per millorar les relacions interpersonals, molt especialment **l'escolta activa** i la capacitat, entre altres habilitats, de **demanar disculpes**.

- [Quadern de mediació](#)

Aquest quadern de formació elaborat pel Departament d'Educació aporta recursos per educar l'alumnat en la gestió positiva dels conflictes (comunicació, emocions, presa de decisions). En l'apartat referent a la Comunicació afectiva i efectiva es recull un parell d'activitats sobre escolta activa (ps. 21-33).

- [Primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions i recursos per treballar habilitats socials com Saber escoltar (p. 81) o Disculpar-se (ps. 85-86).

- [Segon cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En el marc del Programa de competència social editat pel Departament d'Educació, es pot accedir a orientacions i recursos per treballar habilitats socials com Disculpar-se (p. 96).

- [Programa A Mida](#)

En aquest programa elaborat pel GREM de la Universitat de Barcelona es treballen valors com el respecte, la sinceritat, el diàleg o la cura dels altres. Inclou unitats didàctiques com Escoltar els altres i Vull disculpar-me.

2.3.5 Dimensió moral i consciència ètica: valors i actituds. Es tracta del treball entorn als processos personals de posicionament i judici individual de desenvolupament de la consciència moral mitjançant diferents eines, com és la discussió i resolució de **dilemes morals** o la reflexió sobre els **drets i deures de les persones**.

- [Cicle superior \(10-11 anys\) Decideix II](#)

En aquest programa del Departament d'Educació es proposa treballar amb l'alumnat el coneixement d'allò que és just i injust com a criteri per triar la millor solució a un problema, en el moment de prendre una decisió.

- [Primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En aquest programa del Departament d'Educació es proposen activitats basades en la tècnica de la discussió de dilemes per al desenvolupament moral des d'un enfocament cognitiu constructivista (ps. 38-72).

- [Segon cicle d'Educació Secundària Obligatòria. Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials](#)

En aquest programa del Departament d'Educació es proposen activitats basades en la tècnica de la discussió de dilemes per al desenvolupament moral des d'un enfocament cognitiu constructivista (ps. 47-80).

- [Som joves, tenim drets... i deures](#)

En aquest llibre del Grup IREF es poden treballar tant els drets com els deures de l'alumnat a partir de la *Convenció Sobre els Drets dels Infants i els Joves*. Convé destacar activitats sobre no-discriminació (ps. 51-70) i identitat (ps. 31-50).

- [El benestar a l'aula. Eines per a l'acció tutorial \(2\). Prevenció de conductes negatives i construcció de la cultura de la pau](#)

En aquest llibre de Mari Carme Boqué i altres es proposa un conjunt d'activitats per treballar, entre altres continguts, el dret a la diferència, els Drets Humans i la sensibilització respecte a la violència (ps. 29-40).

- [En Som Més](#)

En aquest espai de YouTube Creators for Change, una iniciativa per sensibilitzar i prevenir contra el discurs de l'odi i la radicalització violenta, es pot accedir a diverses unitats didàctiques per treballar a l'aula els drets humans. En destaquem, entre altres, les unitats següents:

- [Els drets humans no coneixen fronteres](#)

Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, fer comprendre a l'alumnat que el reconeixement dels drets propis implica el respecte dels drets de les altres persones.

- [La diversitat humana no pot representar desigualtat de drets i oportunitats](#)

Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, facilitar la reflexió sobre la diversitat, no com a font de problemes i conflictes, sinó com un fet enriquidor.

- [Sigues tu](#)

En aquest espai de Dispsalut es pot accedir a diversos recursos per treballar la diversitat, els prejudicis i els estereotips, com el vídeo [Canvia el conte](#) que té com a objectiu la denúncia de la violència masclista en els contes infantils i pot ajudar a reflexionar sobre els estereotips de gènere i els discursos que reforcen la normalitat de la violència de gènere.

- [Manuale antirumors](#)

En aquest espai de BCN Acció Intercultural es pot accedir a diversos manuals que incorporen dades objectives i actualitzades i arguments sòlids per combatre estereotips i rumors relacionats amb la diversitat cultural. Entre altres, convé destacar el capítol [Antirumors sobre educació](#).

- [Manual \[anti\]rumors](#)

Aquest manual de l'Institut Diversitas ofereix informació diversa per desmuntar estereotips i rumors sobre les persones immigrades en general i set col·lectius específics (xinesos, equatorians, magrebins...) que inclou gitanos i catalans.

2.3.6 Gestió positiva dels conflictes. Tots els àmbits treballats contribuiran a facilitar el procés de resolució d'aquelles situacions en què les persones entren en desacord o oposició a causa d'incompatibilitat de necessitats, interessos o valors.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa *#aquiproubullying*, que ofereix, entre altres, mòduls de formació sobre gestió positiva dels conflictes per a alumnat [Primària](#) i [Secundària](#).

- [Projecte de Convivència](#)

En aquest apartat de la XTEC es pot accedir als continguts de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del Projecte de Convivència, que ofereix el tema [Educar en la gestió positiva del conflicte](#), amb orientacions i recursos per proporcionar a l'alumnat habilitats i estratègies que li permeti evitar, si és possible, l'aparició de conductes o situacions violentes així com estratègies d'intervenció, si escau.

2.3.7 Aprenentatge instrumental de la competència digital en relació amb l'ús segur i responsable de les TIC i, especialment, el **comportament cívic** en l'àmbit digital.

- [Internet Segura](#)

En aquest espai de la XTEC, el Departament d'Educació posa, a l'abast dels centres, orientacions i recursos per desenvolupar la competència digital, la qual cosa implica, entre altres aspectes, tenir coneixements del que és permès a la xarxa i el que és una infracció.

- [El web que volem](#)

En aquestes unitats didàctiques, que es poden trobar a la plataforma Web We Want elaborada per Insafe i coordinada per European Schoolnet, es proposen idees i activitats per ajudar els joves a conèixer els seus drets i deures i fomentar la reflexió sobre el seu comportament i la dels seus companys, tot desenvolupant-ne la creativitat i el pensament crític. Hi ha 6 unitats didàctiques i manual docent:

- Els meus deures i drets a la xarxa
- La informació no és coneixement
- Participar a la xarxa
- Forjar la teva identitat
- Intimitat, el meu tresor
- L'artista que portes a dins.

Totes les unitats didàctiques van en la línia del marc europeu de competències digitals.

- [Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying](#)

En aquesta pàgina de la XTEC es presenta la proposta didàctica del Programa *#aquiproubullying*, que ofereix, entre altres, mòduls de formació sobre ús segur i responsable de les xarxes per a alumnat [Primària](#) i [Secundària](#).

- [Internet Segura For Kids](#)

En aquest espai coordinat per la Secretaria d'Estat per a l'Avanç Digital (SEAD) i que forma part de la xarxa europea INSAFE de Centres de Seguretat a Internet, es pot accedir a diversos recursos d'interès per promoure l'ús segur i responsable d'internet i les noves tecnologies. En destaquem:

- [Netiqueta: comportamiento en línea](#)

En aquesta unitat didàctica es proposa treballar la *netiqueta*, és a dir, les

normes de conducta i gentilesa a l'àmbit digital i la necessitat de mantenir un comportament cívic i promoure bones pràctiques relacionals a la xarxa.

- [En Som Més](#)

En aquest espai de YouTube Creators for Change, una iniciativa per sensibilitzar i prevenir contra el discurs de l'odi i la radicalització violenta, es pot accedir a diverses unitats didàctiques per treballar a l'aula l'ús d'internet. En destaquem:

- [Internet i participació](#)
Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, reflexionar sobre els codis de conducta que cal establir a les xarxes socials.
- [La comunicació responsable a Internet](#)
Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, analitzar les conseqüències emocionals dels missatges que emetem o que repliquem a la xarxa i fer reflexionar l'alumnat sobre el significat de la consciència emocional i l'empatia a internet.
- [Construcció del discurs de l'odi i la radicalització](#)
Aquesta unitat didàctica té, entre altres objectius, facilitar informació sobre les conseqüències i les responsabilitats penals que impliquen les conductes radicalitzades a Internet.

2.2. Abordar les mesures educatives de reparació i restauració al llarg de la intervenció amb un pla d'actuació entorn a:

- 2.2.1. L'organització del reconeixement dels fets, l'acceptació de responsabilitats i la reparació dels danys (vegeu [Fase 6](#)).
- 2.2.2. La fase de compromís de restitució.
- 2.2.3. La planificació de la restauració de les relacions amb l'alumnat víctima de conductes d'odi i discriminació i amb les persones implicades que es considerin necessàries.
- 2.2.4. El seguiment dels compromisos.
- 2.2.5. El treball de tancament del cas de l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació.

Amb l'alumnat observador (grup-classe)

1. Recomanacions prèvies

- 1.1. Totes les actuacions que es proposin en la intervenció han de tenir com a finalitat última el desenvolupament de capacitats d'ajuda i autodefensa col·lectives a partir de l'aprenentatge de competències i habilitats en les dimensions personal i interpersonal que han de facilitar-ne la creació de vincles i la cohesió de grup.

- 1.2. Cal que prenguin consciència que, en una situació d'odi i discriminació, no existeix la neutralitat: Ells i elles tenen també un paper protagonista i és a les seves mans decidir quin paper hi juguen.
- 1.3. La funció del professorat referent que realitza la intervenció és la de cohesionador del grup-classe, tot facilitant la construcció d'estructures col·lectives.
- 1.4. La potencialitat principal de l'aprenentatge és el fre que s'acciona de manera natural en el si del mateix grup quan aquest pren consciència del seu protagonisme i del poder que tenen per acabar amb una situació d'odi i discriminació.
- 1.5. Com a format més adient, les actuacions que es planifiquen consisteixen en sessions de treball en grup amb el tutor o tutora o professorat referent.

La intervenció proposada es pot fer amb el grup d'observadors/es, és a dir, tots els subjectes que per acció o omissió prenen part, d'alguna manera i en diferent grau, en la situació d'odi i discriminació, o bé amb tot el grup-classe.

Es proposa un treball col·lectiu que tingui com a finalitats:

- La **presa de consciència** i la reflexió sobre les **conductes d'odi i discriminació** i la necessitat de combatre els estereotips i prejudicis que es troben en la base d'aquest tipus de conductes, així com el rol de l'alumnat observador en aquestes situacions:
 - [Deu punts per conèixer millor les conductes d'odi i discriminació](#)
En aquest document, que forma part del present protocol, s'exposen els trets característics d'aquest tipus de conductes.
 - [Exercicis i dinàmiques d'educació intercultural](#)
En aquest espai de l'Escola de Cultura de Pau es pot accedir a un conjunt d'activitats en grup amb l'objectiu de combatre els estereotips i els prejudicis que provoquen una imatge negativa de l'altre.
 - [Estereotips, prejudicis i discriminació 1 i 2](#)
En aquest espai del Grup d'Educació d'Amnistia Internacional, es pot accedir a dues propostes didàctiques per combatre tota mena d'estereotips i prejudicis a partir de l'anàlisi crítica d'acudits i vinyetes d'humor gràfic.
- **L'apoderament de l'alumnat** amb l'entrenament de les capacitats i habilitats que han de facilitar l'observació, la confrontació col·lectiva d'aquestes situacions i l'oferiment d'ajuda. Aquestes capacitats i habilitats, entre altres, s'han treballat en el nivell de prevenció del propi protocol, però és interessant insistir-hi i treballar-les ara amb els coneixements que ha proporcionat la situació d'odi i discriminació viscuda.

- [Equips per la Convivència](#)
En aquest espai de la XTEC es pot accedir a l'activitat didàctica adreçada als alumnes de cicle superior de primària. Els Equips X la convivència, en el marc del programa #aquiproubullying, tenen com a finalitat detectar i aturar aquelles accions que dificultin les relacions entre iguals i malmetin la convivència.
- [Servei Comunitari Guaites](#)
En aquest espai de la XTEC es pot accedir al transferible de servei comunitari, en el marc del programa #aquiproubullying, que té com a finalitat promoure la implicació activa i el compromís de l'alumnat en la detecció i l'acompanyament davant possibles casos d'assetjament.
- [Pack educatiu contra la discriminació general \(ICUD\)](#)
El projecte té com a objectiu proporcionar una guia sobre com donar a conèixer les pràctiques discriminatòries emmascarades i apoderar els i les joves perquè passin de ser consumidors/es passius/ves de continguts discriminatoris a creadors/es de continguts alternatius per tal de contrarrestar aquestes conductes. Ofereix nombrosos recursos de descàrrega gratuïta i activitats on-line i off-line.
- La **cohesió de grup**, és a dir, la necessitat de mantenir units els diversos membres del grup, tot compartint un conjunt de valors, normes i objectius. Per a aquesta tasca és fonamental el treball de dinàmiques de grup que facilitin la seva cohesió.
 - [Recull de dinàmiques de grup](#)
En el document Estratègies per millorar la convivència, publicat per l'IOC en col·laboració amb el Departament d'Educació, trobareu un apartat dedicat a les dinàmiques grupals (dinàmiques de presentació, coneixement, afirmació, confiança, etc.) per treballar la dimensió afectiva dels membres del grup i les seves habilitats socials (ps. 9- 37). Hi ha [versió digital](#).
- La participació en el procés de **restauració de les relacions** entre l'alumnat directament implicat i el que s'ha vist afectat mitjançant el desenvolupament d'alguna pràctica restaurativa (vegeu [Fase 6](#)).

Fase 4: Col·laboració i compromís de les famílies

Descripció

En aquesta fase es reprèn la comunicació amb les famílies de l'alumnat directament implicat en la situació d'odi i discriminació, que es va iniciar en les primeres fases d'intervenció, ja sigui amb alguna entrevista personal amb caràcter d'urgència o mitjançant un altre tipus de contacte per part del centre per demanar la seva col·laboració en l'elaboració del mapa de seguretat i el mapa de protecció.

Convé no deixar passar més d'una setmana des de l'inici de la fase d'intervenció educativa per convocar les famílies a una entrevista amb la direcció del centre, o amb les persones en qui aquesta delegui (tutor o tutora dels o de les alumnes o persona referent).

L'objectiu d'aquesta entrevista és col·laborar, compartir, complementar i donar coherència a les actuacions que es duren a terme a partir de les necessitats educatives detectades i, sobretot, cercar un compromís mutu per oferir la millor resposta possible a la situació que s'ha produït. La col·laboració i el compromís de les famílies són elements determinants en l'èxit de les intervencions per gestionar de manera positiva qualsevol conflicte.

Orientacions

A) Inici de l'entrevista

És possible que el coneixement de la situació d'odi i discriminació afecti les famílies de formes diverses. És comú, però, el sentiment de culpa o ràbia, el desconcert, la sensació d'incomprensió dels fets i, fins i tot, la seva negació. Per tot plegat, és important acollir i crear vincles amb les famílies entrevistades i fer que se sentin acompanyades en tot moment.

1. De forma general:
 - 1.1. Preveure un espai adient i garantir-ne la privacitat i la confidencialitat.
 - 1.2. Preveure temps suficient, compatible amb els horaris familiars.
 - 1.3. Començar l'entrevista presentant-se i explicant els motius de la trobada. Actuar amb delicadesa i tacte.
 - 1.4. Recordar la gravetat dels fets i posar l'èmfasi en la voluntat de gestionar la situació de manera que tots els implicats surtin beneficiats de les actuacions i intervencions que es facin.
2. Pel que fa a la família de l'alumne/a que ha patit conductes d'odi i discriminació:
 - 2.1. Mostrar-s'hi propers.

- 2.2. Mostrar una actitud empàtica, tant a nivell cognitiu com afectiu, intentant detectar i corregir, per exemple, les respostes culpabilitzadores.
 - 2.3. Fer que sentin el nostre suport i reconfortament.
3. Pel que fa a la família de l'alumne/a que ha exercit conductes d'odi i discriminació:
 - 3.1. Mostrar una actitud assertiva intentant detectar i corregir, si hi apareixen, respostes evasives, defensives o reactives.
 - 3.2. Transmetre a la família, en el cas que insisteixi a minimitzar o normalitzar la situació, es posi a la defensiva o, fins i tot, la justifiqui, que l'odi i discriminació constitueixen uns fets molt greus i que cap circumstància els justifica.
 - 3.3. Fer que se sentin interpel·lats.

B) Desenvolupament de l'entrevista

En aquesta trobada es tracta d'informar de les necessitats educatives detectades i la concreció de les actuacions que s'han començat a fer i es faran al centre així com demanar a les famílies quines actuacions estan fent a casa. D'altra banda, cal fixar uns acords i compromisos que facilitin la gestió i resolució positiva del conflicte.

1. De forma general:
 - 1.1. Cal donar a conèixer a les famílies totes les actuacions i intervencions que s'han implementat des del centre educatiu, com poden ser la diagnosi de necessitats educatives de l'alumnat, la derivació a l'EAP, la intervenció per part de l'orientador o orientadora del centre i l'establiment del **pla de treball** per tal de desenvolupar les competències i habilitats necessàries per superar de forma positiva aquesta situació (vegeu [Fase 3](#)).
 - 1.2. Cal deixar un espai per tal que les famílies puguin detallar quines mesures han pres des de casa. D'aquesta manera es podrà fer una valoració conjunta de totes les intervencions i garantir que es complementin. Treballar en la mateixa línia ajudarà a donar coherència a les actuacions que es prenguin.
 - 1.3. Cal exposar les mesures que el centre es compromet a dur a terme i recollir també els compromisos de la família, tenint en compte les seves possibilitats reals d'implicació i intervenció (vegeu **Acords i compromisos**, més endavant).
 - 1.4. Cal oferir a les famílies, si escau, orientacions i recursos sobre com ajudar els fills implicats en una situació d'odi i discriminació (vegeu l'apartat **Recursos de suport per a les famílies**, més endavant).
2. Pel que fa a la família de l'alumne/a que ha exercit conductes d'odi i discriminació:
 - 2.1. Cal insistir en el treball en valors amb el seu fill o filla, sobretot pel que fa al respecte i la responsabilitat, tant en les accions presencials com en les virtuals, i la necessitat de combatre tota mena de prejudicis i estereotips que es troben en la base d'aquestes conductes.

- 2.2. En el cas de detectar que la família participa dels estereotips i prejudicis i actuen, fins i tot, com a model negatiu per als seus fills, cal oferir orientacions i recursos per reconduir aquesta situació (vegeu l'apartat **Recursos de sensibilització de les famílies**, més endavant).
3. Pel que fa a la família de l'alumne/a que ha patit conductes d'odi i discriminació:
 - 3.1. Comunicar de manera expressa que:
 - 3.1.1. Cal evitar prendre iniciatives que agreugin la situació (discutir amb la família de l'alumne/a que ha exercit conductes d'odi i discriminació, amenaçar el seu fill o filla...)
 - 3.1.2. Resulta imprescindible no respondre a cap provocació que pogués produir-se durant el procés d'intervenció educativa i, en cas que això passés, contactar amb el tutor o tutora o persona referent per comunicar-ho.
 - 3.2. Donar a conèixer el mapa de protecció del seu fill o filla per a la seva validació (vegeu [Fase 2](#)).

C) Cloenda de l'entrevista

Un cop fixats els acords i compromisos que impliquen centre, famílies i alumnat, convé:

1. De forma general:
 - 1.1 **Planificar properes trobades** per, d'una banda, fer el seguiment dels acords i compromisos recollits en l'addenda de la carta de compromís i, d'altra, que tant l'alumnat com les famílies se sentin acompanyats en tot aquest procés.
 - 1.2 Fer una breu recapitulació dels punts més destacats.
 - 1.3 Acabar l'entrevista amb un comiat cordial.

Acords i compromisos

És important recollir els acords i compromisos entre el centre i les famílies, per tal de poder revisar-los, valorar-los i modificar-los, si escau, en les reunions de seguiment posteriors. En aquest sentit, cal escoltar les famílies per tenir en compte, en la mesura del possible, les seves aportacions i cercar la implicació de l'alumnat en la concreció d'aquestes mesures.

La manera de formalitzar els acords i compromisos que es prenguin en aquesta trobada és incloure'ls en el document de **continguts específics addicionals (addenda) de la carta de compromís educatiu**.

L'addenda de continguts específics, l'han de signar el pare, la mare, el tutor o tutora legal de l'alumne o alumna, i el tutor o tutora del centre. Si l'alumnat implicat és major de 12 anys, també poden tenir protagonisme en aquest document: poden afegir-hi propostes pròpies i formalitzar-ne el compromís amb la seva signatura. Cal que el tutor o tutora o persona

referent informi l'alumnat que es farà la reunió amb la família i que poden participar en les propostes i acords, així com és necessari ajudar-los a fer propostes concretes i realistes que s'aniran revisant. En el mateix document es pot determinar la periodicitat de les trobades de seguiment.

Possibles compromisos:

Per part del **centre**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Proporcionar atenció i supervisió a l'alumne/a per part del tutor o tutora o persona referent amb regularitat.
3. Dur a terme el **pla de treball** amb l'alumne/a per desenvolupar aquelles competències i habilitats que l'ajudin a resoldre la situació i evitar-ne altres en el futur (vegeu [Fase 3](#)).
4. Proporcionar a les famílies una via de contacte amb el tutor o tutora o persona referent (telèfon, adreça de correu, agenda de l'alumne/a...).
5. Compartir amb la família les informacions més rellevants a partir del treball de l'alumne/a amb el professional que realitza la intervenció educativa.
6. Afavorir les pràctiques restauratives per tal de restablir les relacions entre l'alumnat implicat en la situació d'odi i discriminació.

Per part de la **família**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Comprometre's i col·laborar amb el tutor o tutora o persona referent. Compartir amb el centre els avenços o dificultats amb què es troben en relació amb els compromisos acordats.
3. Trobar moments i espais que afavoreixin la comunicació amb els fills i filles. Transmetre al fill o filla la seva estima i la voluntat d'ajudar-lo.
4. Treballar a casa les competències i habilitats recollides en el **pla de treball** del seu fill/a d'una manera coherent amb la del centre.
5. Demanar al fill/a una actitud proactiva per solucionar el problema i evitar, així, que es torni a repetir.
6. Tenir cura de la seguretat i el bon ús de les tecnologies.

Per part de l'**alumne o alumna**:

1. Respectar les decisions i mesures acordades.
2. Demanar i acceptar ajuda.
3. Proposar, en el cas de l'alumne/a que ha patit alguna conducta d'odi i discriminació, un referent entre els companys que l'ajudi a fer front i superar la situació d'odi i discriminació que ha viscut.
4. Implicar-se en la solució del problema; acceptar les mesures que es prenguin per part de l'escola i la família.
5. Esforçar-se per desenvolupar el **pla de treball** amb el o la professional que realitza la intervenció educativa.

6. Tenir cura de la seguretat i el bon ús de les tecnologies.

Conjuntament s'acorda que es revisaran aquests compromisos (indicar data o periodicitat).

- [Carta de compromís educatiu](#)

En aquest document s'ofereix una explicació sobre els continguts específics addicionals de la carta de compromís educatiu, que són una bona eina per recollir les propostes i compromisos que centre i família adquireixen i, així, facilitar-ne el seguiment. També es proporciona el model.

Recursos de suport per a les famílies

- [Com ajudar el meu fill: prevenció i detecció de conductes d'odi i discriminació](#)

En aquesta guia del Departament d'Educació, disponible en el web Família i Escola. Junts x l'Educació les famílies poden trobar informació i recursos per saber què són les conductes d'odi i discriminació, com detectar si el seu fill o filla la pateix i com poden col·laborar per fer-hi front.

- [Educació en l'ús de les tecnologies](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació les famílies poden trobar informació i recursos sobre l'ús i abús de les tecnologies, per prevenir, detectar i aturar el ciberassetjament i sobre les xarxes socials.

- [Educació en valors: Respecte](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació les famílies poden trobar informació i recursos sobre com ajudar els fills i filles en el valor del respecte per tal de reconèixer els drets de les persones i la valoració de la seva identitat, opinió o manera de pensar... El respecte comprèn tots els àmbits de la vida: respecte a un mateix, als altres i al món, tant de manera presencial com virtual.

- [Educació en valors: Responsabilitat](#)

En aquest espai del web Família i Escola. Junts x l'Educació del Departament d'Educació les famílies poden trobar informació i recursos sobre com ajudar els fills i filles a dur a terme els compromisos adquirits i assumir les conseqüències de les seves accions per desenvolupar la seva responsabilitat.

- [Quines normes bàsiques de seguretat han de conèixer els nostres fills i filles?](#)

En aquesta pàgina web del centre Internet + Segura es donen consells a les famílies per assegurar els menors a internet en relació amb l'ús del correu electrònic, sales de xat i socials, mòbils, tauletes i aplicacions diverses.

Podeu trobar més recursos sobre l'ús segur i responsable de les TIC al [Protocol de prevenció, detecció i intervenció davant l'assetjament i el ciberassetjament entre iguals.](#)

Recursos de sensibilització de les famílies

- [Idees falses sobre odi i discriminació](#)

En aquest espai del Web Família i Escola. Junts X l'Educació del Departament d'Educació es fa un recull de falses idees que sostenen les conductes d'odi i discriminació i que cal treballar tant amb els i les alumnes com amb les seves famílies. Es poden ampliar aquestes falses creences en diverses guies i manuals.

- [Escola de pares i mares](#)

En aquesta pàgina del Web Família i Escola. Junts X l'Educació del Departament d'Educació es pot accedir a diversos mòduls formatius adreçats a les famílies com a suport en la seva tasca educativa, però que, alhora, estan concebuts com a espais de suport i intercanvi d'experiències que poden contribuir a la millora del seu desenvolupament personal. Per exemple:

- [Igualtat de gènere. Mòdul formatiu](#)
- [Xarxes socials. Mòdul formatiu](#)
- [Respecte. Mòdul formatiu](#)

- [#BCNvsOdi](#)

En aquest espai web de l'ajuntament de Barcelona s'ofereix una plataforma de divulgació i sensibilització en matèria de lluita contra el discurs d'odi, tant en la seva manifestació en línia com fora, amb informació, materials i recursos pedagògics, informatius i d'anàlisi per a la ciutadania. Cal destacar:

- [Què és el discurs de l'odi?](#)
- [Reflexió](#)

- [Manuals antirumors](#)

En aquest espai de BCN Acció Intercultural es pot accedir a diversos manuals que incorporen dades objectives i actualitzades i arguments sòlids per combatre estereotips i rumors relacionats amb la diversitat cultural en diversos àmbits: educació, sanitat, serveis socials, laboral...

- [Bloc de famílies LGTBI](#)

En aquest bloc de FLG - Associació de Famílies LGTBI, concebut com un espai de reflexió i intercanvi, es poden consultar articles, entrevistes i informacions d'interès per a les famílies amb fills i filles LGBTI i que poden acostar la seva realitat a aquelles que la desconeixen.

Fase 5: Reconeixement, acceptació i reparació del dany

Descripció

És imprescindible, abans de plantejar cap mesura restaurativa, que l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació sigui capaç de reconèixer els fets i acceptar-ne la responsabilitat, com un primer pas en la reparació del dany. També caldrà buscar de quina manera l'alumnat que ha causat el dany pot reparar-lo i contribuir per tal que aquestes situacions no es tornin a produir.

És important plantejar diferents fórmules de reparació: la directa, envers l'alumne/a que ha patit conductes d'odi i discriminació, i la indirecta, respecte al grup i, si escau, respecte a la comunitat educativa, analitzant en cada cas les dificultats i els beneficis que aporta a les parts implicades.

A més de la reparació del dany, és important treballar a fi que l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació se senti reconegut i s'eviti qualsevol tipus de revictimització.

Orientacions

1. La reparació del dany hauria de contemplar dos aspectes. En primer lloc, la reparació simbòlica, que consisteix en el reconeixement dels fets i l'assumpció de responsabilitats, la qual cosa implica, alhora, el reconeixement que l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació no és responsable dels fets que han esdevingut. En segon lloc, si escau, caldrà reparar-ne els danys materials amb la seva reposició o reparació, per exemple, en cas que s'hagi produït la sostracció o deteriorament d'alguna pertinença.
2. Cal que l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació es comprometi a fer aquestes reparacions, tenint en compte les seves possibilitats i les necessitats de qui ha patit aquestes conductes.
3. Cal preveure en quin moment i de quina manera qui ha exercit conductes d'odi i discriminació pot demanar disculpes explícitament a l'alumnat que les ha patit, ja sigui personalment o en el marc del grup, i sempre que aquell hi estigui d'acord.
4. Compartir en el marc del grup aquest procés de reconeixement, acceptació i reparació del dany i la seva voluntat ferma de restaurar les relacions amb l'alumne/a que ha patit les conductes d'odi i discriminació és clau perquè els companys i companyes puguin empatitzar amb l'alumnat que n'ha estat víctima i s'impliquin en l'erradicació d'aquest tipus de situacions en el grup.

És important tenir en compte que aquest procés ha de respectar la dignitat de totes les persones implicades, tant de l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació com de qui les ha exercit.

Fase 6: Mesures reparadores i restauratives

Descripció

En una situació d'odi i discriminació, un cop aplicada una mesura correctora o sanció i en línia amb la seva finalitat educativa, convé oferir-ne alguna altra que garanteixi la reparació del dany i la restauració de les relacions.

Les mesures reparadores i restauratives més destacades són la mediació i les pràctiques restauratives. La participació en aquests processos sempre és voluntària i cal garantir que no constitueixen un factor de revictimització de l'alumne/a que ha patit les conductes d'odi i discriminació, per la qual cosa s'haurien d'oferir després d'haver fet un treball d'apoderament amb l'alumne/a que ha patit aquestes conductes i, paral·lelament, un profund treball en valors i actituds amb l'alumnat que les ha exercit. A més, és imprescindible que l'alumnat que ha causat el dany s'hagi compromès fermament a reparar-lo i a restaurar les relacions, tal com s'especifica en la fase anterior.

a) La mediació escolar

La mediació escolar és una estratègia de gestió positiva de conflictes mitjançant la intervenció d'una tercera persona, amb formació específica, per tal d'ajudar les parts a obtenir un acord satisfactori. La mediació es basa en una sèrie de principis com la voluntarietat, la imparcialitat i la confidencialitat i implica el reconeixement mutu i la voluntat d'arribar a un acord mitjançant el diàleg.

La mediació entre l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació i el qui les ha patit no és la pràctica més idònia, atès que l'odi i la discriminació es basa en una relació de desigualtat en què l'alumne/a que exerceix aquestes conductes no reconeix els drets de l'alumne/a que les pateix i això pot implicar que l'alumnat que n'ha estat víctima tingui dificultats per parlar amb l'agressor/a o, fins i tot, que aquest/a s'hi negui a parlar. De fet, la mediació és una estratègia que s'utilitza quan les relacions es donen en un pla d'igualtat.

Cal recordar que, d'acord amb l'article 25.2 del [DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no-universitaris de Catalunya](#), es pot oferir la mediació en la resolució de conflictes generats per conductes de l'alumnat contràries a les normes de convivència o greument perjudicials per a la convivència del centre, **llevat que hi hagi hagut agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa i els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal.**

Així mateix, l'article 25.3 del mateix Decret recull que "es pot oferir la mediació **com a estratègia de reparació o de reconciliació**, un cop aplicada una mesura correctora o

una sanció, per tal de restablir la confiança entre les persones i proporcionar nous elements de resposta en situacions semblants que es puguin produir”.

És per això que la mediació només es pot oferir en aquestes circumstàncies i sempre amb molta precaució, cura i sensibilitat i després d'haver fet un treball d'apoderament amb l'alumne/a que ha patit conductes d'odi i discriminació, el qual garanteixi un treball en pla d'igualtat entre els i les alumnes implicats/des. D'altra banda, fora convenient que el mediador o medidora en aquests casos fos un o una docent amb formació específica.

Per ampliar informació:

- [Quadern de treball. Projecte de convivència: Mediació Escolar. Educació secundària](#)

En aquests materials del Departament d'Educació s'ofereixen orientacions i recursos per treballar la mediació escolar a l'educació secundària com a prevenció i gestió dels conflictes al centre educatiu.

b) Les pràctiques restauratives

Les pràctiques restauratives tenen el seu origen en la justícia restaurativa¹ i constitueixen un conjunt d'activitats, més o menys formals, que tenen com a objectiu desenvolupar comunitat i gestionar els conflictes tot reparant el dany i restaurant les relacions. Respon, doncs, a un doble enfocament: un de proactiu (crear comunitat) i un altre de reactiu (reparar danys i restaurar relacions).

Les pràctiques restauratives aporten un element clau respecte a la mediació escolar que és la participació de la comunitat en el procés, la qual cosa implica la responsabilització i la cooperació dels seus membres en la resolució positiva del conflicte.

Els principis bàsics de les pràctiques restauratives² són:

Restauració	El primer objectiu de les pràctiques restauratives ha de ser la reparació del dany i la restauració de les relacions.
Voluntarietat	La participació en un procés restauratiu és voluntària.
Neutralitat	Els processos restauratius són justos i no esbiaixats en relació amb cap participant.
Seguretat	Els processos i les pràctiques restauratives han de garantir la seguretat de totes les persones que hi participen; per tant, cal crear un espai segur per poder expressar els sentiments i els punts de vista de cadascú.

¹ Howard Zehr (2007), [El pequeño libro de la justicia restaurativa](#)

² Restorative Justice Council (organisme que regula la Justícia Restaurativa al Regne Unit)

Accessibilitat	Els processos restauratius són inclusius i disponibles per a totes les persones afectades pel conflicte.
Respecte	Els processos restauratius respecten la dignitat de totes les persones que hi participen.

Hi ha diversos tipus de pràctiques restauratives, però el seu màxim exponent són els cercles restauratius. Un **cercle restauratiu**³ és un procés comunitari per donar suport als conflictes. Reuneix les tres parts en un conflicte: els o les qui hi han actuat, els afectats o les afectades directament i la comunitat en general. El cercle és igualitari: Totes les persones tenen accés a la paraula i totes les paraules són escoltades.

Orientacions sobre les pràctiques restauratives grupals

Les pràctiques restauratives poden incloure la participació de companys/es i, fins i tot, de persones adultes/ (familiars). És important tenir en compte que aquestes reunions restauratives no es poden improvisar. Caldrà treballar individualment amb l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació i amb qui les ha exercit per tal de garantir un ambient segur que no posi en risc l'alumnat discriminat (evitant la revictimització) i que sigui productiu per a tothom.

Partint de la premissa que el centre incorpora la filosofia restaurativa a la gestió de conflictes i a l'abordatge de situacions d'odi i discriminació, per dur a terme una pràctica restaurativa cal:

1. Acceptar de manera voluntària la participació en un procés restauratiu, però cal garantir-la especialment en el cas de l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació, atès que, com ja s'ha comentat, aquestes conductes es basen en una relació de desigualtat on no es reconeixen els drets de la víctima.
2. Tenir constància que l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació ha reconegut els fets, ha acceptat la seva responsabilitat i està disposat a restaurar les relacions.
3. Optar per una reunió més "informal" amb el grup classe o bé per una reunió més "formal" en què cada alumne/a implicat/da en la situació inviti altres persones (companys/es, amigats, familiars) a participar en la reunió restaurativa ("conference").
4. Preparar en tots dos casos la trobada restaurativa de manera individual. Aquesta sessió promourà el diàleg restauratiu utilitzant les preguntes restauratives: *Què va passar? Què vas pensar en aquell moment? Què vas sentir? Qui s'ha vist afectat i de quina manera? Què creus que necessiten les persones afectades? Què es pot fer per reparar la situació? Què pots fer tu? Què es pot fer perquè no torni a passar? Què podries fer tu per evitar que això tornés a passar?*

³ [Restorative Circles](#)

5. Comptar amb un o una docent amb les habilitats necessàries i formació específica per fer de facilitador/a, que és qui organitza i guia el procés de manera equitativa.

Metodologia dels cercles

Els cercles donen la possibilitat d'escoltar empàticament, de practicar la comprensió mútua, assumir cadascú la seva responsabilitat i aportar-hi solucions.

1. Les persones participants s'asseuen en cercle.
2. S'utilitza un "objecte de la paraula" (*"talking piece"*) com a eina per assegurar el respecte a la persona que parla. Aquest objecte dona la possibilitat de parlar, però no hi obliga. És important respectar la voluntarietat de cadascú.
3. La persona facilitadora s'identifica i explica els valors (honestedat, empatia...) i les normes (respecte, escolta...) per donar seguretat i estructura al cercle.
4. La persona amb el rol de facilitador/a, asseguda al cercle, fa una pregunta i tots els participants tenen l'oportunitat d'expressar-se quan reben l'objecte de la paraula. Aquest objecte simbòlicament dona la paraula i també l'escolta dels membres del cercle.
5. Algunes de les preguntes que es poden fer són:
 - *Què ha passat?* (Cada membre del grup narra la seva vivència).
 - *A qui ha afectat?* (Cada membre del grup enumera les persones afectades).
 - *Com t'ha afectat, a tu?* (Cada membre del grup descriu les seves emocions).
 - *Què pots fer tu per solucionar aquesta situació?* (Cada membre del grup aporta allò que pot fer per millorar les relacions).

Caldrà, doncs, prendre nota dels acords i fer-ne el seguiment.

Algunes orientacions:

- En una situació d'odi i discriminació, l'alumnat que ha patit aquestes conductes és qui ha resultat directament afectat, però hi ha altres persones que també han pogut patir per la situació.
- La restauració contempla les respostes als diversos danys i necessitats tant de l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació com de qui les ha exercit, així com de la resta del grup.
- La persona facilitadora haurà d'ajudar l'alumne/a que ha exercit les conductes d'odi i discriminació a concretar un projecte reparador que sigui acceptat per l'alumne/a que les ha patit i pugui ser útil per a tothom.
- L'enfocament restauratiu dona l'oportunitat de desenvolupar el sentiment de grup i de tenir cura els uns dels altres i promou la possibilitat de construir (o reconstruir) comunitats saludables.

En aquest sentit, alguns **missatges clau** poden ser:

Alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació	<i>El que passa no és culpa teva. No estàs sol/a. Quines coses et poden ajudar?</i>
Alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació	<i>Tens un lloc en el grup. Sabem què passa i que tu hi participes. Com penses que se sent el teu company o companya? Pots triar com actuar.</i>
Grup	<i>El que passa no és una broma. El que passa sí que t'afecta. Tots som corresponsables. Com penses que se sent el teu company o companya? La força per canviar les coses està en el grup.</i>

Per ampliar informació:

- [Círculos restaurativos para el tratamiento de conflictos comunitarios](#)
En aquest article publicat a la revista "Convives" (ps. 45-52), l'autor fa una explicació dels cercles restauratius i com s'apliquen en la resolució de conflictes.
- [Pràctiques Restauratives a Son Gotleu](#)
En aquest vídeo, es mostra l'experiència dels cercles restauratius al barri de Son Gotleu, a les escoles i a la comunitat. Infants, joves i professorat parlen de com es resolen els conflictes en els cercles.

Fase 7: Seguiment del cas

Descripció

Si bé a curt termini es fa el seguiment de totes les mesures concretades a les diferents fases, **un cop tancat el cas**, caldrà supervisar i valorar l'eficàcia i efectivitat de les actuacions, i constatar que la situació d'odi i discriminació no s'ha reproduït i que el clima de l'aula és l'adequat.

Així, a mig i llarg termini, caldrà comprovar la consolidació de les actuacions, la seva eficàcia i el tancament final del procés.

1. **Tancament positiu:** Quan el grau d'eficàcia de les accions plantejades ha aconseguit l'assoliment dels objectius fixats al començament de les intervencions, les conductes d'odi i discriminació s'han erradicat i hi ha hagut un procés de reparació i de restauració de relacions.
2. **Tancament negatiu:** Quan el centre no disposa de garanties que la situació d'odi i discriminació hagi estat resolta o que no es tornarà a produir. En aquest cas, caldrà reactivar, d'una banda, les mesures preventives genèriques i, d'altra, el treball individualitzat amb l'alumnat implicat.

Orientacions

1. El seguiment de la gestió de la situació d'odi i discriminació és competència de l'equip directiu i dels tutors i tutores legals dels o de les menors implicats/des.
2. Caldrà mantenir entrevistes o reunions de seguiment amb tot l'alumnat implicat en la resolució del cas, fins i tot l'alumnat acompanyant, per assegurar-se que la situació s'ha normalitzat.
3. Amb l'alumnat que ha exercit conductes d'odi i discriminació, es recomana fer-hi un seguiment regular, per exemple, setmanal durant el primer mes, i quinzenal, el segon i tercer mes...
4. Amb l'alumnat que ha patit conductes d'odi i discriminació es recomana fer-hi un seguiment intens que vagi disminuint gradualment, per exemple, tres cops durant la primera setmana; dos, la segona i un, la tercera, durant tres mesos o el temps que es consideri adient...
5. Amb les famílies de l'alumnat implicat, el seguiment es pot fer telefònicament o presencialment, segons les necessitats, i amb regularitat, tal com ha d'haver quedat recollit en l'addenda de continguts específics de la carta de compromís educatiu (vegeu [Fase 4](#)). Es recomana tenir presents els períodes de vacances o el canvi de curs.
6. El tutor o tutora o persona referent portarà un registre escrit de les actuacions realitzades i els acords presos a les entrevistes o reunions de seguiment.

7. Durant el procés de seguiment, és convenient valorar l'èxit de les mesures adoptades i la necessitat de modificar-les, si escau, per a futures situacions.
8. El tancament positiu de la situació d'odi i discriminació hauria de reflectir-se en la millora del clima d'aula. Fer el seguiment del clima d'aula, dels rols de l'alumnat i de les seves relacions esdevé una eina per valorar el tancament definitiu i, alhora, actua com a estratègia preventiva.

- [Conductes i experiències socials a classe \(CESC\)](#)

En aquesta webquest creada pel professor Jordi Collell i la professora Carme Escudé, es posa a disposició dels centres educatius un qüestionari per avaluar les relacions entre iguals amb instruccions per a la seva administració, correcció i interpretació.

- [Passa a la nostra classe?](#)

En aquesta activitat es proposa passar a l'alumnat un qüestionari per detectar i abordar situacions d'assetjament a partir de les observacions del grup classe.

Autoaprenentatge

Descripció

Els protocols per a la millora de la convivència, entre els quals es troba aquest protocol, tenen com a valor afegit que:

1. Ofereixen orientacions a tres nivells: prevenció, detecció i intervenció.
2. Es posa l'èmfasi en la prevenció i la detecció.
3. Ofereixen un circuit amb orientacions i un marc comú d'actuació que cada centre ha d'actualitzar.
4. Coordinen i donen coherència a les accions dels diferents agents educatius implicats.
5. Impulsen les relacions interdepartamentals.
6. Incorporen l'aprenentatge organitzatiu com un element de millora.

Una vegada s'ha activat el protocol i s'han dut a terme les actuacions, és necessari valorar l'eficàcia del circuit, dels processos i els recursos, detectar els punts febles i fer les propostes de millora corresponents per tal d'aconseguir el màxim ajustament possible del protocol a les necessitats de l'alumnat, del centre i del context.

Aquest procés de valoració és el punt de partida per a l'autoaprenentatge. Com a comunitat escolar, s'han de poder redefinir els factors de risc, les actuacions preventives amb l'alumnat a nivell individual i col·lectiu, les mesures organitzatives, els indicadors de detecció o les mesures d'intervenció.

Orientacions

1. Analitzar la situació d'odi i discriminació i si, des de l'entorn escolar i l'àmbit familiar, s'hagués pogut evitar.
2. Comprovar que les accions de prevenció del protocol són adequades i, si escau, fer les propostes de millora oportunes.
3. Comprovar que les accions de detecció del protocol han funcionat i són adequades i fer, si escau, les propostes de millora oportunes.
4. Valorar l'eficàcia de les mesures i actuacions d'intervenció i fer les propostes de millora oportunes.

Sessió formativa dels Mossos d'Esquadra

TALLER ODI I DISCRIMINACIÓ

Destinataris	Alumnat secundària
Agrupament	Treball individual, petit grup i gran grup
Temps estimat	1 sessió (1 hora aproximadament)
Recursos	Ordinador, projector, vídeos

Objectius de la sessió

1. Conceptes clau
2. Sensibilització i reflexió sobre les conductes d'odi i discriminació entre els joves
3. Valoració del taller

Activitats

Conceptes clau

Revisió dels conceptes claus que s'hauran treballat en la sessió prèvia al taller.

Sensibilització i reflexió

Es proposa fer tres activitats de sensibilització i reflexió que aborden diferents conductes d'odi i discriminació a partir del visionat de vídeos i la reflexió participativa de l'alumnat.

Activitat 1: HOMOFÒBIA i TRANSFÒBIA

Activitat 2: APOROFÒBIA

Activitat 3: RACISME

Conclusions

Es recolliran les aportacions de l'alumnat i es passarà un qüestionari de valoració.

Per sol·licitar aquesta activitat:

[Contacte amb les unitats regionals de Proximitat i Atenció al Ciutadà](#)

Per contactar amb la Unitat Regional de Proximitat i Atenció al Ciutadà escriviu un missatge de correu a l'adreça electrònica corresponent a la Regió Policial a la qual pertanyeu i es posaran en contacte amb vosaltres ben aviat.

Unitats didàctiques. Treball previ i posterior a la sessió formativa dels Mossos d'Esquadra

PREVENCIÓ DE CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Treball previ a la sessió dels Mossos d'Esquadra

Destinataris	Alumnat secundària
Agrupament	Treball individual, petit grup i gran grup
Temps estimat	1 sessió o més
Recursos	Ordinador, projector, vídeos fotocòpies

Objectius de la sessió

1. Sensibilització
2. Conceptes clau
3. Preparar qüestions per a la sessió dels Mossos

Sensibilització

1. **Descripció del treball previ** i vinculació amb el taller "Odi i discriminació" dels Mossos d'Esquadra.
2. **Sensibilització.** Es proposen dues activitats (*trieu la que us sembli més adient*).

Activitat de sensibilització 1:

Prejudicis, estereotips, discriminació... són conceptes que estan estretament relacionats.

Proposem veure algun dels següents curts per facilitar la identificació, comprensió d'aquests conceptes.

- **ESTEREOTIP:** Els estereotips són creences –construccions culturals– que comparteix una majoria i que defineixen globalment el comportament d'un grup social. Poden ser positius (sobrevaloració) o negatius (prejudici)
- **PREJUDICI:** Actitud hostil i desconfiada envers alguna persona pel fet de pertànyer a un grup social o a un col·lectiu determinat.
- **DISCRIMINACIÓ:** Tracte diferent i menyspreador cap a una persona o col·lectiu per les seves característiques intrínseques, és a dir, per ser el que és.

[Vides paral·leles](#) (3'24'') Maria i Sofia tenen vides paral·leles en llocs diferents del món. A través de l'afició que comparteixen, es pot descobrir que el món conté altres móns més enllà de les imatges i estereotips que ens arriben a través dels mitjans de comunicació. Aquest documental forma part del projecte d'educació per al desenvolupament.

[Think for yourself](#). (2'28'') Un home desconegut és víctima de prejudicis mentre camina amb la seva gran bossa negra.

[Abimbawé](#). (3'20'') És una curt que permet reflexionar sobre la nostra ceguesa.

[Girl and boy](#). (2'01'') És una animació crítica sobre els rols de gènere i el sostre de vidre que afecta al sexe femení.

[Vestido nuevo](#). (13'41'') És un curt per treballar la diversitat afectiva i sexual i la identitat de gènere.

Possibles qüestions per treballar els curts:

1. Creus que es dona alguna conducta discriminatòria? Quina?
2. A qui es discrimina? Per què?
3. Com t'has sentit?
4. Creus que hi ha algun fonament real o aquest tracte diferenciador es basa en estereotips o prejudicis?
5. Es donen situacions com aquestes a la vida real?
6. En coneixes alguna? Explica-la?

Activitat de sensibilització 2:

Una altra proposta per sensibilitzar sobre la discriminació és mitjançant una dinàmica d'aula. Se'n proposen dues.

Dinàmica 1: Taxi, taxi (vegeu annex 1)

Dinàmica 2: Els gomets de colors (vegeu annex 2)

Conceptes clau	Per treballar els conceptes clau es fan diverses propostes: PROPOSTA 1 Es faciliten dos jocs de targetes, un amb els noms dels conceptes i un altre amb les definicions (<i>vegeu annex 3</i>). Es proposa relacionar unes targetes amb les altres . PROPOSTA 2 Com a alternativa o per complementar la primera proposta, es proporcionen imatges que il·lustren els diferents conceptes a treballar i es proposa relacionar els conceptes amb les imatges (<i>vegeu annex 4</i>).
Preparació del qüestionari	Cal treballar prèviament a l'aula quines preguntes voldrien que els contestessin els Mossos en relació amb les conductes d'odi i discriminació. Per fer el recull d'aquestes qüestions proposem una dinàmica. <i>Dinàmica per treballar en grup:</i> <i>2 minuts individualment</i> <i>2 minuts en parelles</i> <i>4 minuts en grups de 4</i> <i>8 minuts gran grup</i> • <i>Quan fan les parelles, s'anoten les propostes en un únic full, sense repetir-ne.</i> • <i>Quan es fan els grups de quatre, les propostes s'anoten en un únic full. Només cal afegir les que no estiguin ja escrites en el full.</i> • <i>Per compartir-ho amb el gran grup, comenta el secretari d'un grup i cada grup aporta una qüestió diferent, evitant les repeticions.</i>

PREVENCIÓ DE CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Treball previ a la sessió dels Mossos d'esquadra. Annex 1

TAXI, TAXI!

Aquests materials els podeu trobar a [Caixa de Mediació](#). M.C. Boqué, N. Ferrer, M. Pérez, A. Rodón

Objectius:

Comprendre què significa la discriminació i els sentiments negatius que desperta.

Procediment:

1. El grup classe es divideix en dos equips, un fa de taxistes i la resta de persones seran usuàries del taxi.
2. Els i les professionals del taxi s'asseuen en fila índia amb la seva targeta (al darrere hi ha escrita la seva discriminació), com si d'una parada de taxis es tractés. Aquestes instruccions són desconegudes per les persones usuàries.
3. Cada persona ha de fer dos "trajectes", és a dir, ha d'agafar dos taxis. Per això s'adreçarà al taxista que li pertoca i es podrà trobar amb dues situacions: que l'agafi o que no l'agafi (segons el prejudici del taxista).

Conclusions

En acabar l'activitat serà interessant parlar sobre com s'han sentit les persones discriminades (que no han pogut pujar en diversos taxis) i sobre quins han estat els motius.

A la pàgina següent es troben les targetes dels taxistes.

jo no porto persones rosses	jo no pujo a persones amb mòbil	jo no pujo a qui porti cabells llargs
jo no porto persones rosses	jo no pujo a les persones que tenen mascota	jo no porto ningú que tingui el cabell fosc
jo no pujo persones amb ulleres	jo no porto persones amb cabells curts	jo no porto persones amb cabells llargs
jo no porto a qui porta pírcings	jo no pujo persones que facin menys de 1,55 m	jo no pujo persones que facin més de 1,55 m
jo no porto a qui li agrada el futbol	jo no pujo a qui no li agrada la verdura	jo no pujo a qui no té <i>whatsapp</i>

PREVENCIÓ DE CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Treball previ a la sessió dels Mossos d'esquadra. Annex 2

ELS GOMETS DE COLORS

Objectius:

1. Experimentar la sensació de “formar part d'un grup”
2. Experimentar la sensació d'exclusió
3. Observar les respostes dels membres del grup davant d'una situació d'exclusió

Material:

Gomets de 4 colors i/o formes diferents

Procediment:

1. L'alumnat es disposa dret i en rotllana amb els ulls tancats.
2. La persona dinamitzadora posarà un gomet al front de tot l'alumnat excepte a una persona. A aquesta li posarà un gomet de color o forma totalment diferent, que no coincideixi amb cap dels altres (per exemple, negre).
3. L'alumnat ha de fer grups en un temps limitat (per exemple, 5 minuts) movent-se per l'aula, però **SENSE PARLAR**. Hauran d'explicar amb quin s'han agrupat.
4. Sovint la persona que té el gomet diferent es queda sola, tot i que podria passar que algun grup « l'acollís ». Hauran d'explicar amb quin criteri l'han acollit.
5. Una vegada ha finalitzat la dinàmica es pregunta:
 - a. Com ha anat?
 - b. Ha estat difícil?
 - c. Com s'han sentit?
 - d. Quines estratègies han utilitzat per formar el grup sense parlar?
 - e. Quines limitacions han trobat?
 - f. S'han ajudat?
 - g. Conclusions

PREVENCIÓ DE CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Treball previ a la sessió dels Mossos d'esquadra. Annex 3

Conceptes i definicions: Retallar les targetes i associar-les.

HOMOFÒBIA o BIFÒBIA

Fets en què la motivació sigui l'orientació afectivosexual de les persones: gais, lesbianes, o bisexuals.

RACISME I XENOFÒBIA

Fets motivats en la diferència nacional (hispanics, àrabs) i/o d'origen racial o ètnic (blancs, negres, etc.), o en la condició de persona estrangera.

TRANSFÒBIA

Fets en què la motivació sigui la identitat o l'expressió de gènere de les persones: transgènere o intersexuals.

DISCAPACITAT FÍSIC, SENSORIAL

Fets en els que la víctima ho és per tenir algun tipus de discapacitat física o sensorial.

DISCAPACITAT PSÍQUIC, MENTAL

Fets en els que la víctima ho és per tenir una discapacitat psíquica o mental.

ORIENTACIÓ POLÍTICA

Fets en els que la víctima ho és per la seva ideologia o pertinença a un grup polític.

ANTISEMITA

Fets en els que la víctima ho és pel fet de ser jueu, cal incloure els delictes de justificació de genocidi.

APOROFÒBIA

Fets en els que la víctima ho és per ser pobre.

SEXISME

Fets succeïts amb motiu del sexe de la persona que ho pateix.

RELIGIÓS

Fets motivats per sentiments contraris a determinades religions (jueus, catòlics, protestants, testimonis de Jehovà, musulmans, altres) i/o fets en que la víctima ho és per les seves creences religioses.

PREVENCIÓ DE CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Treball previ a la sessió dels Mossos d'esquadra. Annex 4

Conceptes i imatges: Associar les imatges als conceptes d'odi i discriminació (les imatges es poden projectar a la pantalla digital).

HOMOFÒBIA		ORIENTACIÓ POLÍTICA
RACISME		ANTISEMITISME
RELIGIÓS		APOROFÒBIA
DISCAPACITAT FÍSIC, SENSORIAL		SEXISME
TRANSFÒBIA		XENOFÒBIA
DISCAPACITAT PSÍQUIC, MENTAL		

Relació d'imatges :

1 Homofòbia

2 Aporofòbia

3 Homofòbia-Transfòbia

4 Racisme

5 Discapacitat mental
(autisme)

6 Xenofòbia

7 Antisemitisme

8 Discapacitat física

9 Motius polítics
(refugiats)

10 Xenofòbia

11 Discapacitat
intel·lectual

12 Discapacitat sensorial

13 Sexisme

14 Sexisme

15 Motius religiosos

16 Racisme

**I AM
~~GAY~~
~~STRAIGHT~~
~~BI~~
~~TRANSGENDER~~
...A PERSON**

PREVENCIÓ DE CONDUCTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ

Treball posterior a la sessió dels Mossos d'esquadra

Es proposa un treball posterior al taller dut a terme pels Mossos d'Esquadra. La proposta d'activitats és àmplia pensant en la possibilitat que es pugui fer una o més sessions.

Destinataris	Alumnat secundària
Agrupament	Treball individual, petit grup i gran grup
Temps estimat	1 sessió (o més)
Recursos	Ordinador, projector, vídeos fotocòpies

Objectius de la sessió (o sessions)

1. Reflexió/valoració sobre el taller ODI I DISCRIMINACIÓ
2. Treball d'aprofundiment amb notícies, vídeos o pel·lícules (amb guies didàctiques)
3. I ara què podem fer nosaltres?

Reflexió sessions anteriors	Qüestionari Mossos. Després del taller, els Mossos lliuren un qüestionari. Es pot completar en aquell moment o a l'aula. En tot cas, és interessant reflexionar sobre els continguts treballats. Lectura Per acompanyar la reflexió es proposa també llegir i comentar l'article "TEORIA DE LA SOLIDARITAT" d'Elsa Punset publicat al web de l'ONG Mans Unides.
Per aprofundir	PROPOSTA 1: A partir de NOTÍCIES de premsa 1a. Fer recerca sobre notícies de premsa/TV sobre conductes discriminatòries 1b. Treballar sobre notícies que proporciona el professorat. <i>Proporcionar pautes per treballar-les.</i> • Hi ha alguna conducta discriminatòria? Quina? • A qui va dirigida? • Ha tingut alguna conseqüència? Quina? • Algú intervé aturant la situació, oferint ajuda?

- Què faries tu en aquesta situació?

Exemples de notícies:

[El legítimo derecho a discriminar](#) (Diario de León, 21 abril 2014)

RACISME

[El Milan es retira d'un partit amistós per insults racistes contra els seus jugadors](#) (El Periódico, 3 gener 2013)

[L'aficionat que va llançar el plàtan a Dani Alves col·laborava amb el planter del Vila-real](#) (Ara, 29 d'abril 2014)

HOMOFÒBIA

[Homosexuals, els invisibles del futbol espanyol. El Congrés desestima una proposta per oferir suport als jugadors gais](#) (El Periódico, 20 abril 2014)

[Alerta por la impunidad que la homofobia tiene en Internet](#) (El País, 13 març 2014)

[Michael Sam, ante todo futbolista, pero también homosexual](#) (El País, 19 de maig de 2014)

[Gambia aprueba la condena a cadena perpetua para los casos de "homosexualidad agravada"](#) (El País, 10 de setembre de 2014)

[Palizas al grito de "Arriba España, maricones!"](#) (El País, 28 de setembre de 2014)

SEXISME

[Pamplona es movilitza contra els comportaments sexistes dels Sanfermines](#) (El País, 13 juliol 2014)

[El Saló del Còmic es desmarca d'un anunci sexista per contractar hostesses](#) (Ara.cat, 10 abril 2014)

[Mujeres en tierra de hombres](#) (El País, 23 setembre 2014)

APOROFÒBIA

['Aporofobia': advierten sobre el aumento del rechazo a los pobres](#) (Zoom News, 3 maig 2013)

DISCRIMINACIÓ PER DISCAPACITAT

[El chiscón de Raquel](#) (El País, 2 juny 2014)

DISCRIMINACIÓ PER MOTIU RELIGIOSOS

[Éxodo musulmán a sangre y fuego](#) (El País, 27 de juliol de 2014)

[Evita la prisión por nazismo a cambio de seguir un curso de derechos humanos](#) (El país, 5 març 2014)

PROPOSTA 2: VIDEOS

Hi ha molts recursos audiovisuals per poder treballar sobre situacions en les quals algú és discriminat. En general (a banda de les propostes de les guies didàctiques específiques), es podria reflexionar sobre les qüestions següents:

- Hi ha algun conflicte/alguna conducta discriminatòria? Quin/Quina?
- Qui el té /A qui va dirigida?
- Ha tingut alguna conseqüència? Quina?
- Algú intervé aturant la situació, oferint ajuda?
- Què faries tu en aquesta situació?

El viaje de Said (9'36''). Curtmetratge d'animació amb figures de plastilina que narra la història d'un nen magrebí, el Said, que creua l'estret.

- [Guia didàctica](#) (en castellà)
- [Guia Edualter](#) (en castellà)

Hiyab (8'). Curtmetratge en el que Fàtima comença el curs en un nou institut i té una tensa conversa amb la seva tutora a causa del vel o hiyab.

- [Guia didàctica](#) (pp. 12-19; en castellà)

Proverbio chino (10'). Vídeo que trenca estereotips i tòpics sobre la diversitat cultural.

- [Guia didàctica 1](#) (pp. 23-25; en castellà)
- [Guia didàctica 2](#) (pp. 19-28; en castellà)

Birds (3'27''). Un grup d'ocells està damunt d'un fil elèctric quan arriba un ocell diferent, molt diferent.

- [Guia didàctica](#) (en castellà).

Posa't a la meva pell (1'49''). Curtmetratge contra el racisme en el qual les protagonistes són tres adolescents.

Ni fàcil ni difícil (45'). Documental-ficció de sensibilització que mostra la vida de col·lectius d'immigrants a Olot i Banyoles

Natàlia (10'07''). Es tracta de la gravació del missatge que una nena indígena dirigeix al públic durant la celebració d'un concurs de fotografia.

[Chino](#) (8' 42''). Fals documental sobre José Manuel, un xinès en el cos d'un espanyol.

[Strangers](#) (7'). Curtmetratge sobre la xenofòbia i el racisme. Un jove àrab i un jueu comparteixen vagó de metro amb un grup de neonazis.

[Swing of change](#) (6'35''). Curtmetratge d'animació ambientat als anys 30 sobre el racisme.

[Anti-Bullying ad](#) (50''). Anunci suec contra l'assetjament que mostra com un petit gest pot significar molt.

PROPOSTA 3: PEL·LÍCULES

PROMISES. Documental sobre les vivències d'un grup de set nens i nenes d'Israel i Palestina entre els anys 1995 i 1998. Set testimonis infantils que expliquen què significa créixer a Jerusalem.

[Guia didàctica 1](#)

[Guia didàctica 2](#)

INVICTUS. Pel·lícula que aborda la tasca d'unificació de Sud-àfrica que Nelson Mandela va desenvolupar a l'arribar al govern després de sortir de la presó. Mostra la superació de l'apartheid i la conciliació de la població blanca i la població negra a través de l'esport.

[Guia didàctica 1](#)

[Guia didàctica 2](#)

Més pel·lícules sobre valors i defensa dels Drets Humans a:

[Edualter](#)

[Amnistia Internacional](#)

I nosaltres, què podem fer?

I nosaltres, què podem fer?

Després de les activitats realitzades per sensibilitzar i reflexionar sobre les conductes d'odi i discriminació, es proposen activitats en què l'alumnat (i la comunitat educativa) poden passar a l'acció per a continuar amb la tasca de sensibilització i prevenció des de la pràctica a l'aula, al centre o, fins i tot, a l'entorn.

PROPOSTA 1: Campanya de sensibilització (pòsters, díptics...)

[Raons contra el racisme](#)

Recopilació de recursos per treballar la interculturalitat amb joves. Recursos per combatre amb raons i arguments les actituds discriminatòries que, sovint, trobem a la nostra societat.

PROPOSTA 2: Campanya antirumors (veure annex)

[Immigració. Departament de Benestar Social i Família](#)

Enllaços a recursos de sensibilització sobre immigració promoguts per administracions, entitats i organitzacions.

[Desmuntant rumors](#)

Manual per contrargumentar els estereotips i els rumors relacionats amb la immigració elaborat per la Regidoria d'Acció Social de l'Ajuntament de Tàrraga.

PROPOSTA 3: Dia Internacional per a l'Eliminació de la Discriminació Racial

[Celebració del Dia Internacional per a l'Eliminació de la Discriminació Racial](#)

L'Organització de les Nacions Unides, amb l'objectiu de renovar el seu compromís de treballar contra el racisme, celebra cada 21 de març el Dia Internacional de l'Eliminació de la Discriminació Racial.

PROPOSTA 4: Activitats d'aula per descobrir noves capacitats

[Quadern POSA'T A PROVA" per treballar les discapacitats amb infants i joves](#)

Aquest quadern té com a objectiu proporcionar recursos per treballar el respecte a la diferència i la convivència en la diversitat. Per això, ofereix informació sobre els tipus de discapacitats, les causes, les dificultats i les possibilitats de les persones que les tenen i proposa activitats per poder-

     	les vivenciar. <u>GUÍA DIDÁCTICA DE LA DISCAPACIDAD PARA SECUNDARIA</u> Aquesta guia, adreçada a l'alumnat de secundària, conté una part dedicada a jocs i activitats per conèixer i aprendre a valorar la discapacitat. Educar per no discriminar i entendre la diferència és una forma d'educar en valors com el respecte, la solidaritat, la justícia i la igualtat. <i>(en castellà)</i> <u>Proyecto SUPERHÉROES COTIDIANOS</u> Aquest projecte proposa una gimcana amb 10 estacions lúdico-cooperatives que promouen l'experimentació, la sensibilització, la reflexió i l'acceptació de les persones amb discapacitat en entorns quotidians no adaptats. <i>(en castellà)</i> PROPOSTA 5: Lipdub contra la els prejudicis i la discriminació Un <i>lipdub</i> és un vídeo musical elaborat per un grup de persones enregistrat en un sol pla i que, a més de ser una experiència creativa, és participativa, col·laborativa i cohesionadora. És útil també per difondre missatges compartits per tota la comunitat educativa. <u>4C IES Averroes</u> <i>Lipdub</i> realitzat per l'alumnat de l'IES Averroes (Córdoba) a favor dels bons tractes. El missatge és que utilitzem les mans per fer bones accions. <u>Com fer un lipdub</u> Guia –en format webquest- per enregistrar un <i>lipdub</i>. PROPOSTA 6: concurs literari/concurs microvídeos (mòbil) sobre sensibilització/prevenió de conductes d'odi i discriminació Una altra proposta és organitzar un concurs de microrelats o microcurts sobre la sensibilització i la prevenció de conductes d'odi i discriminació. <u>Concurs de curts</u> Video promocional del concurs "Sal a escena contra la discriminación", que organitza el Ministerio de Igualdad, Hi pot participar tothom qui vulgui enviar un missatge contra la discriminació i per la diversitat, ja sigui un curt, una obra de teatre, una cançó o un monòleg. <u>Concurs literari</u> El concurs internacional de contes breus i relats "Un mar de paraules" està adreçat a joves dels 43 països de l'espai euromediterrani. En l'edició del 2014, els contes i relats fan referència a la lluita contra el racisme i la discriminació a Internet.
---	--

Moltes de les activitats proposades en l'apartat "**I nosaltres, què podem fer**" poden ser l'element inicial per desenvolupar un projecte de **servei comunitari** en col·laboració amb **Mossos d'Esquadra**, a partir del curs 2015-2016.

Si és del vostre interès desenvolupar un servei comunitari sobre prevenció de conductes discriminatòries, podeu posar-vos en contacte amb el referent dels serveis educatius de la vostra zona.